Волинський національний університет
імені Лесі Українки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 19

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

УДК 80-027.63(082)
А43

**Друкується за рішенням Вченої ради
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол 13 від 30 листопада 2023 року).**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Макарук Л. Л.,** д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Відповідальний секретар: **Пасик Л. А.,** к. філол. н., доц. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Бєлєхова Л. І., д. філол. н., проф. (Херсонський державний університет, м. Херсон)
Бехта І. А., д. філол. н., проф. (Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів)
Біскуб І. П., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Кійко Ю. Є., д. філол. н., проф. (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці)
Коляда Е. К., к. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Ущина В. А., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)
Товарес Алла, доктор філософії з лінгвістики, доц. (Університет Говард, США)
Урбанавичене Йолита, старший науковий співробітник Центру досліджень стандартної мови (Інститут литовської мови, м. Вільнюс, Литовська Республіка)

Адреса редакційної колегії: 43025, м. Луцьк, проспект Волі, 13.
E-mail: philology@journals.vnu.volyn.ua. Веб-сайт збірника: http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology

А43 Актуальні питання іноземної філології. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 19. 106 с.
ISSN 2414-1135 (Print)
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19

Науковий журнал містить статті, у яких висвітлено актуальні питання сучасної іноземної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів факультетів іноземних мов закладів вищої освіти та наукових установ.

This journal includes the articles which are related to current issues of modern foreign linguistics (discourse studies, lexical semantics, cultural linguistics, literary studies, terminology, text studies, lexicology, cognitive, communicative and applied linguistics).

The target audience is scientists, teachers, postgraduates and students of the foreign philology faculties of higher educational establishments and academic institutions.

УДК 80-027.63(082)

Науковий журнал «Актуальні питання іноземної філології»
зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24818-14758ПР від 04.03.2021)

«Актуальні питання іноземної філології» включено до Переліку наукових фахових видань України
категорії Б у галузі філологічних наук (спеціальності 035 – Філологія)
відповідно до Наказу МОН України
від 30.11.2021 № 1290 (додаток 3).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2414-1135 (Print) © Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

УДК 811.111’23’371’42
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-1

Наталя БІГУНОВА
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна, 65082
ORCID: *0000-0002-9460-9700*

Олена ЛИМАРЕНКО
кандидат філологічних наук, доцент кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Україна, 65082
ORCID: *0000-0002-5851-3197*

Бібліографічний опис статті: Бігунова, Н., Лимаренко, О. (2023). Позитивно-оцінні тактики реалізації стратегії підвищення статусу адресата (на матеріалі сучасного англомовного художнього дискурсу). *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 3–7, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-1

ПОЗИТИВНО-ОЦІННІ ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ СТАТУСУ АДРЕСАТА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)

Стаття аналізує використання позитивно-оцінних висловлювань як тактик реалізації комунікативної стратегії підвищення статусу адресата. Передумовою дослідження є положення про те, що мова визнається одним із інструментів затвердження та регулювання соціального статусу учасників спілкування. Статусно-рольова ситуація спілкування задає характер мовленнєвої поведінки та мовні засоби. Об’єкт дослідження становить англомовне художнє персонажне мовлення, предмет – комунікативні тактики реалізації стратегії підвищення статусу адресата, реалізовані в спілкуванні персонажів англомовного художнього дискурсу. Обрання художнього дискурсу у якості матеріалу аналізу дозволило вивчити комунікативні стратегії та тактики комунікантів на підставі аналізу прямого та внутрішнього мовлення персонажів, авторського коментаря, які слугують маркерами стратегічного плану дискурсу. Було встановлено, що репертуар стратегії підвищення статусу співрозмовника становлять тактики розвитку теми співрозмовника, вираження зацікавленості думкою співрозмовника, висловлювання емпатії та поважного ставлення до співрозмовника, похвала, компліменти та лестощі на адресу співрозмовника. Дослідження доводить, що найбільш активно стратегію піднесення положення адресата реалізують висловлювання лестощів. Лестощі завжди характеризуються перебільшенням, нещирістю, прихованим розрахунком і спрямовані на «звеличення» адресата. Стратегія підвищення статусу адресата реалізується також шляхом використання мовленнєвих актів похвали і компліменту. Мовленнєвими прийомами, які вживаються в цих актах, є позитивно-оцінна лексика, в тому числі фразеологічні звороти; найвищий ступінь порівняння оцінних прикметників, лексика узагальнюючої семантики. Окреслені позитивно-оцінні мовленнєві акти забезпечують ситуативну перевагу співрозмовника і зміцнюють його авторитет, реалізуючи принцип негативної ввічливості.

Ключові слова: *комунікативна стратегія, комунікативна тактика, соціальний статус, мовленнєвий акт, художній дискурс.*

Natalia BIGUNOVA
Professor, Doctor of Philological Sciences, Head of the Department of Theoretical and Applied Phonetics of the English Language, Odesa I.I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanska str., Odesa, Ukraine, 65082
ORCID: *0000-0002-9460-9700*

Olena LYMARENKO
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of English Grammar, Odesa I.I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanska str., Odesa, Ukraine, 65082
ORCID: *0000-0002-5851-3197*

To cite this article: Bihunova, N., Lymarenko, O. (2023). Pozytyvno-otsinni taktyky realizatsii stratehii pidvyshchennia statusu adresata (na materiali suchasnoho anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu) [Positive evaluative tactics manifesting the strategy of raising the addressee's status (on the samples from modern English-language fictional discourse)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 3–7, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-1

POSITIVE EVALUATIVE TACTICS MANIFESTING THE STRATEGY OF RAISING THE ADDRESSEE'S STATUS (ON THE SAMPLES FROM MODERN ENGLISH-LANGUAGE FICTIONAL DISCOURSE)

The article analyzes the use of positive evaluative utterances as the tactics manifesting the strategy of raising the addressee's status. The investigation is presupposed by the thesis that language is recognized as one of the tools for confirming and regulating the social status of communicants. The status-role situation of communication determines the nature of speech behavior and language means. The object of the study is English-language fictional character speech, the scope of the study is communicative tactics manifesting the strategy of raising the addressee's status, observed in the personage communication of English-language ficitonal discourse. The choice of fictional discourse as the study data enabled to study the communicative strategies and tactics of communicants judging from the analysis of direct and inner personage speech, the author's commentary, which serve as markers of the strategic plan of the discourse. It has been established that the repertoire of strategies for raising the interlocutor's status is formed by the tactics of developing the topic of the interlocutor, expressing interest in the opinion of the interlocutor, expressing empathy and respect for the interlocutor, praise, compliments and flattery addressed at the interlocutor. The study has proved that flattery is the most active strategy for raising the addressee's position. Flattery is always characterized by exaggeration, insincerity, hidden calculation and is aimed at the "glorifying" of the addressee. The strategy of raising the addressee's status is also implemented through the use of praise and compliment speech acts. Speech means used in these acts are positive evaluative lexemes, including phraseological units; the use of evaluative adjectives in superlative degree of comparison of, words of generalizing semantics. The outlined positive-evaluative speech acts ensure the situational advantage of the interlocutor and strengthen his authority, calling forth the principle of negative politeness.

Key words: *communicative strategy, communicative tactics, social status, speech act, fictional discourse.*

Аналіз дискурсу передбачає вивчення механізмів мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини, розгортання комунікативних векторів спілкування, планування та коригування комунікативної взаємодії. Мовці свідомо чи несвідомо обирають мовні засоби, які вважають дієвими для реалізації власної комунікативної інтенції. Можливість цього вибору закладена в готових комунікативних одиницях: схемах, шаблонах, кліше, які зберігаються в мовній пам'яті комуніканта. Мовна пам'ять висуває ті чи інші комунікативні фрагменти на поверхню свідомості, оскільки у своєму попередньому мовленнєвому досвіді людина або сама вживала їх у своєму мовленні, або фіксувала в усних чи письмових текстах, з якими їй доводилося стикатися.

Наразі неабиякий інтерес у науковців викликає вивчення особливостей формування комунікативної поведінки суб'єктів дискурсу, зокрема стратегічний план мовлення персонажів художнього дискурсу (Бацевич, 2020; Базарова, 2020; Деде, 2019; Косовець, 2022).

Проте використання позитивної оцінки в рамках стратегій позитивної та негативної ввічливості ще не було предметом спеціального та систематичного вивчення ані у вітчизняній, ні у зарубіжній лінгвістиці, з чого випливає актуальність пропонованої розвідки, спрямованої на вивчення позитивно-оцінних висловлювань як тактик реалізації комунікативної стратегії підвищення статусу адресата.

Ф.С. Бацевич розуміє комунікативну стратегію як оптимальну реалізацію інтенцій мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів спілкування та гнучкої їх видозміни в конкретній ситуації (Бацевич, 2009, с. 133), а комунікативну тактику дослідник визначає як визначену лінію поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямованої на одержання бажаного ефекту чи запобігання ефекту небажаного; мовленнєві прийоми, які дають змогу досягнути комунікативної мети (там само, с. 136).

Як слушно зазначає Ю.В. Деде, комунікативна стратегія – це цілий комплекс тактик, спрямованих на досягнення комунікативної мети, а вибір комунікативних тактик залежить від інтенції мовця, а також від конкретної мети висловлювання (Деде, 2019, с. 93).

Соціальні ролі учасників комунікації цілком заслужено вважають найважливішим чинником мовленнєвої поведінки. Статусно-рольова ситуація спілкування задає характер мовленнєвої поведінки та мовні засоби. Отже, мова визнається одним із інструментів затвердження та регулювання соціального статусу учасників спілкування. У цьому сенсі М.В. Косовець справедливо наголошує на тому, що «будь-яке висловлювання орієнтоване на співрозмовника і враховує його соціальний статус, приналежність до певної соціальної групи» (Косовець, 2022, с. 92).

Мета пропонованої розвідки – проаналізувати англомовний художній дискурс в прагматичному аспекті з точки зору участі позитивно-оцінних висловлювань у підвищенні статусу реципієнта повідомлення.

Об'єкт дослідження становить англомовне художнє персонажне мовлення, предмет – комунікативні тактики реалізації стратегії підвищення статусу адресата, реалізовані в спілкуванні персонажів англомовного художнього дискурсу.

Обрання художнього літературного дискурсу у якості матеріалу аналізу дозволяє вивчити комунікативні стратегії та тактики комунікантів, адже персонажне мовлення супроводжується авторським коментарем та внутрішнім мовленням персонажів, що слугують маркерами стратегічного плану дискурсу.

О.В. Фадєєва, яка досліджує політичний дискурс, виокремлює три стратегії, які модифікують соціальний статус мовців: 1) стратегію *гра на зниження*, що спрямована на суперника і реалізується через тактики безособового звинувачення, викриття, образи, тощо; 2) стратегію *гра на підвищення*, що передбачає прагнення адресанта піднести свій авторитет і реалізується через тактики самопрезентації, відведення критики, самовиправдання, тощо, та 3) стратегію *театральності*, коли люди намагаються скласти один про одного певне враження, для чого вживають тактики підбурювання, кооперації, інформування, обіцянки, провокації, тощо (Фадєєва, 2000).

Вивчаючи сучасну англомовну світську бесіду на матеріалі художнього персонажного мовлення, І. Базарова запропонувала власний розподіл стратегій позитивної та негативної ввічливості (Базарова, 2020, с. 9). Зокрема, до стратегій негативної ввічливості, якими керуються учасники світської бесіди, дослідниця віднесла стратегію пом'якшення висловлювання, стратегію збереження «обличчя» та – предмет нашого інтересу – стратегію підвищення положення адресата. Тактиками стратегії підвищення положення адресата І. Базарова вважає тактики компліменту та лестощів (там само, 11). Погоджуючись зі здатністю окреслених тактик позитивної оцінки сприяти підвищенню соціального положення, тобто статусу адресата, зазначимо, що цей перелік можна розширити.

На нашу думку, стратегія підвищення статусу співрозмовника орієнтована на розвиток теми комунікативного партнера та формування позитивної оцінки його особистості та дій. Репертуар стратегії становлять тактики розвитку теми співрозмовника, вираження зацікавленості думкою співрозмовника, висловлювання емпатії та поважного ставлення до співрозмовника, похвала, компліменти та лестощі на адресу співрозмовника.

Рамки пропонованого дослідження не дозволяють описати всі зазначені тактики, тому звернемося тільки до реалізації стратегії підвищення статусу адресата висловлюваннями похвали, компліменту й лестощів.

Похвала вважається позитивно-оцінним експресивним синкретичним мовленнєвим актом (далі – МА), предметом оцінки в якому є моральні й інтелектуальні риси, вміння і вчинки співрозмовника або відсутньої при розмові людини, а також зовнішність чи манери відсутньої людини. В соціальному відношенні зазначається, що похвала переважно спрямована від вищого за соціальним станом або за віком комуніканта до нижчого (Bigunova, 2020, с. 199).

Отже, прагматична сутність похвали виявляється в підвищенні чеснот адресата – співрозмовника. Розглянемо епізод з англомовного художнього роману, в якому Беккі порушує політику компанії, взявши інтерв'ю у колишніх клієнтів компанії, з якими вчинили некоректно:

«***I should never have said that. It was a ... a defensive, angry remark*** *on a day when, frankly,* ***<u>you had us all on the top</u>****». «Really?» I can't help a pleased little smile coming to my lips. «I had you all on the top?» «Are you joking?» says Luke. «A whole page in the Daily World on one of our clients, completely out of the blue?»* (Kinsella, 2000, с. 308).

Як бачимо, адресант проявляє повагу до співрозмовниці за допомогою приниження влас-

ного становища (*I should never have said that. It was a ... a defensive, angry remark)* і підвищення статусу адресата *(you had us all on the top)*. Спостерігаємо вживання ідіоми *on the top*, яка має значення переваги, та узагальнюючого займенника *all*.

Похвала стверджує перевагу і авторитет реципієнта, реалізуючи принцип негативної ввічливості. Адресант нижченаведеної похвали на адресу сина співрозмовниці керується саме стратегіями негативної ввічливості, які, судячи з реакції, ефективні в даному діалогічному обміні:

«*I have a happy family who all live in this house, except for my son, who is a gentleman dentist in Durban. You may have heard of him. People call him Pate these days». «I know of him», said Mma Ramotswe. «**People speak highly of him, even here**». Mr Patel beamed. «Well, my goodness, that's a very pleasing thing to be told*» (Smith, 2010, с. 99).

Похвала підвищує статус адресата за допомогою позитивно-оцінної лексики, в даному випадку це ідіома *speak highly of (smb),* яка позначає «відзиватися захоплено про когось».

Комплімент отримав визначення як позитивно-оцінний експресивний синкретичний МА, що характеризується, як правило, збігом адресата й об'єкта позитивно-оцінного висловлювання, а також невеликим очікуваним перебільшенням чеснот співрозмовника. Предметами оцінки в МА компліменту виступають зовнішність і вчинки адресата, що сприймаються мовцем як досягнення. Комплімент частіше адресований рівному за статусом комунікантові, рідше – нижчому за статусом (Bigunova, 2020, с. 199).

За допомогою компліменту затверджується перевага і авторитет адресата. Коли три колишні подруги-однокласниці зустрічаються через десять років після закінчення школи в будинку у Сьюзі на півдні Франції, одна з них, яка ледве зводить кінці з кінцями, визнає перевагу господині будинку. Комплімент експлікує заздрість адресанта:

«***God, Susie, I do envy you all this. The room is perfect***».

«Yeah, it's nice, for what that's worth. Luckily absolutely everything is in my name» (Barr, 2007, с. 360).

«Звеличення» адресата експлікується за допомогою дієслова *envy*, та увиразнюється узагальнюючим займенником *all.*

У наступному мовленнєвому обміні за допомогою компліменту затверджується перевага адресата, дружини адресанта, над іншими жінками – їй не потрібна косметика, вона і так гарна:

«***I will never understand why you use so many cosmetics. You don't need that crap. You're beautiful**», he added. Nat smiled at Neil. It was her best smile* (Parks, 2011, с. 131).

Ще однією ілюстрацією може слугувати бесіда на вечірці, присвяченій виходу нового фільму. Героїня роману висловлює своє захоплення фільмом його режисерові Ярму і продюсерові Дейву (останній відсутній у момент комунікації). Вона завіряє Ярма (про це сигналізує кваліфікатор *honestly*) в тому, що відчувала б благоговіння перед знаменитістю (*be starstruck*), якби не знала Дейва багато років:

«Well done, Ig. ***You and Dave have done brilliantly. I love Hatch. If I hadn't known David since he had braces and a Blue Peter badge collection, I would honestly be starstruck**». Ig laughs* (Williams, 2008, с. 34).

Лестощі визначають як псевдощирий позитивно-оцінний маніпулятивний синкретичний МА, що характеризується наявністю в мотивації мовця розрахунку й корисливості, а також переважно збігом адресата й об'єкта позитивної оцінки. Предметами оцінки в МА лестощів є зовнішність адресата, його моральні й інтелектуальні риси, вміння, досягнення та вчинки. У статусному плані лестощі в більшості випадків спрямовані від нижчого за статусом комуніканта до вищого, проте лестощі-вибачення також можуть бути спрямовані від мовця співрозмовникові, рівному або навіть нижчому на соціальних сходах (Bigunova, 2020, с. 199).

Лестощі завжди характеризуються перебільшенням і майже завжди спрямовані на підвищення положення адресата. Це досягається вживанням позитивно-оцінних прикметників найвищого ступеня порівняння. Молода актриса, яка розраховує на роль у виставі, підлещується до відомої актриси Ламберт, перебільшено розхвалюючи та «звеличуючи» її:

I've got ***the most tremendous admiration*** *for you, Miss Lambert. I always say you're* ***the greatest actress*** *on the stage* (Maugham, 2001, с. 34).

Для «звеличення» адресата використана позитивно-оцінна лексика, причому прикметники вживані у найвищому ступені порівняння.

Отже, статусно-рольова ситуація спілкування задає характер мовленнєвої поведінки

та мовні засоби. Спостереження над зображеним спілкуванням персонажів художнього літературного дискурсу та контекстуально-інтерпретаційний аналіз цього спілкування дозволяє стверджувати, що реалізація стратегії піднесення положення адресата досягається найбільш активно вираженням лестощів. Лестощі завжди характеризуються перебільшенням, нещирістю, прихованим розрахунком і спрямовані на «звеличення» адресата. Стратегія підвищення статусу адресата реалізується також шляхом використання мовленнєвих актів похвали і компліменту. Мовленнєвими прийомами, які вживаються в позитивно-оцінних актах, є позитивно-оцінна лексика, в тому числі фразеологічні звороти; найвищий ступінь порівняння оцінних прикметників, лексика узагальнюючої семантики (як-то займенник *all*). Окреслені позитивно-оцінні МА забезпечують ситуативну перевагу співрозмовника і зміцнюють його авторитет, реалізуючи принцип негативної ввічливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базарова І. Комунікативні стратегії і тактики учасників світського спілкування. *Записки з романо-германської філології*. Вип. 1 (44) 2020, Одеса, 2020. С. 4–13.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2009. 376 с.
3. Деде Ю.В. Мітігативні стратегії та тактики, якими керуються персонажі англомовного художнього дискурсу. *Науковий* вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». Вип. 43, т. 2. Одеса, 2019. С. 93–97.
4. Косовець М. В. Комунікативні тактики реалізації стратегії самопрезентації в англомовному детективі. *Журнал Мова*. *Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. *Серія «Філологія»*, 2022. № 37. С. 89–94.
5. Фадєєва О. В. Стратегії й тактики конфліктного дискурсу (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Германські мови. Київ, 2000. 18 с.
6. Barr E. Out of my Depth: London: Headline Review, 2007. 408 p.
7. Bigunova N., Shaoxiong C., Stepanov I. Positive evaluative speech acts from the perspective of sincerity criterion. *XLinguae: European scientific language Journal*. Slovak Republic, 2020. Vol. 13. #2. P. 197–215.
8. Kinsella S. The Secret Dreamworld of a Shopaholic. London: Black Swan, 2000. 320 p.
9. Maugham W.S. Theatre. New York: Vintage, 2001. 304 p.
10. Parks A. Men I’ve Loved Before. London: Headline Review, 2011. 427 p.
11. Smith A.M. The No. 1 Ladies’ Detective Agency. London: Abacus, 2010. 250 p.
12. Williams P. A Good Girl Comes Undone. London: Sphere, 2008. 355 p.

REFERENCES:

1. Bazarova, I. (2020). Komunikatyvni stratehii i taktyky uchasnykiv svitskoho spilkuvannia [Communicative strategies and tactics of the participants of small talk]. *Zapysky z romano-hermanskoi filolohii*. Vyp. 1 (44), Odesa, 4–13. (in Ukrainian).
2. Batsevych, F. S. (2009). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [The basis for Communicative Linguistics]. Kyiv: Akademiia, 2009. 376 s. (in Ukrainian).
3. Dede, Yu.V. (2019). Mitihatyvni stratehii ta taktyky, yakymy keruiutsia personazhi anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu [Mitigating strategies and tactics used by characters in English-language fictional discourse]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Filolohiia»,* Vyp. 43, t. 2, Odesa, 93–97. (in Ukrainian).
4. Kosovets, M. V. (2022). Komunikatyvni taktyky realizatsii stratehii samoprezentatsii v anhlomovnomu detektyvi [Communicative tactics manifesting the strategy of self-presentation in the English-language detective story]. *Zhurnal Mova. Naukovo-teoretychnyi chasopys z movoznavstva. Seriia «Filolohiia»*, № 37, 89–94. (in Ukrainian).
5. Fadieieva, O. V. (2000). Stratehii y taktyky konfliktnoho dyskursu (na materiali suchasnoi anhliiskoi movy) [Strategies and tactics of conflict discourse (on the material of modern English language)]: avtoref. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Hermanski movy. Kyiv. (in Ukrainian).
6. Barr, E. (2007). Out of my Depth: London: Headline Review.
7. Bigunova, N., Shaoxiong, C., Stepanov, I. (2020). Positive evaluative speech acts from the perspective of sincerity criterion. *XLinguae: European scientific language Journal*, Slovak Republic, Vol. 13, #2, 197–215.
8. Kinsella, S. (2000). The Secret Dreamworld of a Shopaholic. London: Black Swan.
9. Maugham, W.S. (2001). Theatre. New York: Vintage.
10. Parks, A. (2011). Men I’ve Loved Before. London: Headline Review.
11. Smith, A.M. (2010). The No. 1 Ladies’ Detective Agency. London: Abacus.
12. Williams, P. A. (2008). Good Girl Comes Undone. London: Sphere.

УДК 811
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-2

Ельдар ВЕРЕМЧУК
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600
***ORCID:** 0000-0003-2926-2090*

Бібліографічний опис статті: Веремчук, В. (2023). Методика дослідження етимологічного виміру англомовної лінгвоетичної системи. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 8–13, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИМОЛОГІЧНОГО ВИМІРУ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Стаття входить до серії наукових праць автора, присвячених проблемі висвітлення внутрішньої форми базових англомовних лінгвоетичних категорій. Метою дослідження є висвітлення особливостей аналізу етимологічного виміру англомовної лінгвоетичної системи методом етимологічного профілювання. Об'єкт дослідження є англомовна лінгвоетична система, а предметом виступають особливості методики етимологічного профілювання. Англомовна лінгвоетична система визначається як фрагмент мовної картини світу, який категоризує та концептуалізує досвід міжособистісних відносин у морально-аксіологічній площині. Було доведено, що основу етимологічного профілювання складає траєкторно-орієнтирна кореляція, яка відображає шлях семантичної еволюції номінативних засобів мови й віддзеркалює «когнітивний шлях» процесів категоризації та концептуалізації дійсності, а також пояснює вибір конкретної мовної оболонки для окремих лінгвоетичних категорій. Кореляція траєктора та орієнтира в ономасіологічному сенсі полягає в тому, що одна або декілька когнітивних ознак цільового домену (траєктор), яким виступає етичний концепт, асоціативно співвідносяться із когнітивною ознакою / ознаками домену-джерела (орієнтиром). Етимологічний профіль включає в себе дві зони: безпосередню та розширену. Безпосередня зона представлена когнітивним змістом домену-емітера, тоді як розширена концептуальна база включає також когнітивний зміст більш схематичного етимологічного домену, відносно якого домен-емітер профілюється. Запропонована методика є дієвим інструментом для висвітлення етимологічних профілів англомовних лінгвоетичних категорій, оскільки вона дозволяє встановити особливості їх первинної категоризації та концептуалізації. Отримані результати можуть бути застосовані для характеризування змін, які відбуваються в об'єктивації етичних категорій і концептів у сучасній англомовній картині світу, включаючи їх окремі лінгвосоціокультурні відмінності.

***Ключові слова:** домен, етимологічний профіль, етична категорія, концептуальна база, орієнтир, траєктор.*

Eldar VEREMCHUK
PhD in Philology, Associate Professor at the Chair of English Philology and Linguodidactics, Zaporizhzhia National University, 66 Zhukovskiy Str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69600
***ORCID:** 0000-0003-2926-2090*

To cite this article: Veremchuk, E. (2023). Metodyka doslidzhennia etymolohichnoho vymiru anhlomovnoi linhvoetychnoi systemy [The method of researching the etymological dimension of the English linguistic system]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 8–13, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-2

THE METHOD OF RESEARCHING THE ETYMOLOGICAL DIMENSION OF THE ENGLISH LINGUISTIC SYSTEM

The article is part of the author's series of scientific works devoted to the problem of elucidating the internal form of basic English-language linguistic categories. The purpose of the study is to highlight the peculiarities of the analysis of the etymological dimension of the English linguoethical system by the method of etymological profiling. The object of research is the English linguoethical system, and the subject is the peculiarities of the etymological profiling method. The English linguoethical system is defined as a fragment of the language world picture, which categorizes and conceptualizes the experience of interpersonal relations in the moral and axiological plane. It was proved that the basis of etymological profiling is the trajector-landmark allingment, which reflects the path of semantic evolution of nominative means

of language and depicts the «cognitive path» of the processes of categorization and conceptualization of reality, as well as explains the choice of a specific language wrapping for individual ethical categories. Trajector-landmark alingment in the onomasiological sense consists in the fact that one or more cognitive features of the target domain (trajector), represented by the ethical concept, are associatively correlated with the cognitive feature/features (landmark) of the source domain. The etymological profile includes two zones: immediate and extended. The immediate zone is represented by the cognitive content of the domain-emitter, while the extended conceptual base also includes the cognitive content of the more schematic etymological domain, relative to which the domain-emitter is profiled. The proposed technique is an effective tool for elucidating the etymological profiles of English-language linguethical categories, as it allows establishing the features of their primary categorization and conceptualization. The obtained results can be applied to characterize the changes that occur in the objectification of ethical categories and concepts in the modern English-speaking picture of the world, including their individual linguistic and sociocultural differences.

Key words: *domain, etymological profile, ethical category, conceptual base, landmark, trajector.*

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою сучасного мовознавства у висвітленні особливостей методології дослідження етимологічного виміру англомовної лінгвоетичної системи, оскільки остання є одним із основних конституентів концептосфери, який категоризує та концептуалізує досвід міжособистісної взаємодії у морально-аксіологічній площині та власне визначає саму духовну природу людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній лінгвістиці існує доволі велика кількість досліджень, присвячених проблемі висвітлення внутрішньої форми та етимологічних шарів різних окремих лінгвокультурних концептів. Так, предметом досліджень виступали загальні питання етимологічних досліджень (Скляренко, 2018), критерії виокремлення внутрішньої форми лексичних одиниць (Пампура, 2014), а також особливості її поетичної актуалізації (Скоробагатова, 2021). Фрагменти об'єкту поданої наукової праці – окремі лінгвоетичні категорії та концепти також неодноразово потрапляли у фокус наукових досліджень, серед останніх мусимо виділити (Гуменний, 2018; Malanyuk, 2018; Petryk, 2018; Таценко, 2019; Maia, 2022). Зазначимо, що маємо також власний попередній досвід дослідження окремих етичних концептів (Веремчук, 2021; Веремчук, 2022). Попри це, до сих пір питання методології дослідження етимологічного шару конституентів англомовної лінгвоетичної системи все ще залишається не висвітленим, не зважаючи на той факт, що вона є невід'ємним складником англомовної картини світу, і тому подана праця саме й направлена на заповнення окресленої наукової лакуни.

Метою дослідження є висвітлення особливостей аналізу етимологічного виміру англомовної лінгвоетичної системи методом етимологічного профілювання.

Виклад основного матеріалу. Англомовна лінгвоетична система визначається як фрагмент мовної картини світу, який категоризує та концептуалізує досвід міжособистісних відносин у морально-аксіологічній площині. Її етимологічний вимір відображає базові первинні образи, які були покладені в основу категоризації та концептуалізації етичних ідей на етапі їх зародження та когнітивного оформлення. Дослідження етимологічного виміру уможливлюється шляхом застосування запропонованої нами методики етимологічного профілювання (Веремчук, 2022, с. 186), яка передбачає побудову етимологічних профілів окремих етичних категорій. Під етимологічним профілюванням ми розуміємо первинну категоризацію цільової ідеї (етичної категорії) відносно вже концептуалізованих та категоризованих фрагментів дійсності в діахронічному аспекті. Етичний концепт у рамках профілювання виступає цільовим доменом, тоді як етимон, відносно якого він профілюється, є вихідним доменом.

Загалом у класичному розумінні в межах лінгвокогнітивного підходу (Rosch, 1973; Evans, 2006) термін домен дефініційовано як елемент концептуальної мережі (Scragg, 1976) або як вузол фрейму (Fillmore, 1982, p. 111). Фрейм визначається як мережа доменів, конституентами якого є термінали та слоти. Наприклад, фрейм SOCIAL INTERACTION містить домени PERSONALITIES, RELATIONS, ENVIRONMENT, EVALUATION SYSTEM тощо. Кожен домен включає термінали (обов'язкові елементи) та слоти (необов'язкові елементи). Наприклад, домен PERSONALITIES включає термінали MAN, WOMAN та слоти BOY, GIRL, ADULT тощо. Більш детально це питання розглянуте у (Langacker, 1990, p. 432; Clausner, 1999; Evans, 2006).

Однак Р. Лангакер (Langacker, 2000) розуміє термін «домен» у дещо іншому сенсі й використовує його для опису та пояснення когнітивних принципів будови мовлення. Наприклад, у реченні *The lamp is above the desk* домен LAMP знаходиться у фокальному центрі, тобто виступає траєктором (trajector), а на синтаксичному рівні – підметом, тоді як домен DESK має меншу фокальну значимість і виступає орієнтиром (landmark), який на синтаксичному рівні виражається додатком. Проте у реченні *The desk is below the lamp* траєктор і орієнтир міняються місцями. Отже, Р. Лангакер, застосовує поняття доменів із первинною та вторинною фокальною увагою (focal salience) для пояснення когнітивно-граматичних принципів побудови висловлювань, які полягають у розумінні однієї сутності (траєктора) шляхом її проєціювання або профілювання (profiling) відносно іншої сутності (орієнтира).

Надихаючись таким підходом, ми вважаємо, що ідеї Р. Лангакера можуть бути застосовані у дещо модифікованому вигляді до сфери ономасіології. Таким чином, застосування запропонованої нами методики етимологічного профілювання, яка базується на методиці профілювання граматичної структури речення Р. Лангакера (Langacker, 1987) та теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа (Lakoff, 2003) та М. Джонсона (Johnson, 1998), дозволяє схарактеризувати когнітивні особливості процесів номінації, та висвітлює принципи первинної концептуалізації та категоризації етичних категорій.

Основу етимологічного профілювання складає траєкторно-орієнтирна кореляція (trajector / landmark alignment), яка відображає шлях семантичної еволюції (path of semantic evolution) номінативних засобів мови й віддзеркалює «когнітивний шлях» процесів категоризації та концептуалізації дійсності, а також пояснює вибір конкретної мовної оболонки (lingual wrapping) для конкретних етичних категорій.

Кореляція траєктора та орієнтира в ономасіологічному сенсі полягає в тому, що одна або декілька когнітивних ознак цільового домену (траєктор), яким виступає етичний концепт, асоціативно співвідносяться із когнітивною ознакою / ознаками домену-джерела (орієнтиром). Отже, під терміном траєктор ми розуміємо ознаку або комплекс когнітивних ознак цільового домену, які мають первинну фокальну значимість у процесі його категоризації. Орієнтир визначається як ознака або сукупність когнітивних ознак домену-джерела або емітера (emitter), які виступають референційною системою для траєктора. Таким чином, кореляція траєктора з орієнтиром передбачає профілювання, тобто категоризацію цільового концепту відносно концепту-емітера та його подальшу концептуалізацію.

Профіль цільового концепту визначається Р. Лангакером (Langacker, 2008) як частина концептуальної бази (conceptual base), яка конституює значення мовного знака. Власне база має дві зони: безпосередню зону (частину когнітивного змісту домену, виражену знаком) та розширену (весь когнітивний зміст домену). Вважаємо, що ці терміни також можуть бути екстрапольовані й на етимологічне профілювання. Так, під безпосередньою зоною концептуальної бази ми розуміємо когнітивний зміст домену-емітера, тоді як розширена концептуальна база включає також когнітивний зміст більш схематичного етимологічного домену, відносно якого домен-емітер профілюється.

Сутність етимологічного профілювання полягає у наступному. Ідея, яка потребує концептуалізації та мовного вираження, є частково «схопленою думкою» у преконцептуалізаційному когнітивному просторі, що ґрунтується на емпіричних даних сенсорних систем, наприклад, повторюване сприйняття явищ, які приносять чуттєве задоволення потреб тощо. Тобто цільова ідея має певний когнітивний профіль: ознаку або їх сукупність, які виводяться зі схематичного узагальнення перцептивного досвіду й потребують повноцінної концептуалізації через набуття такою ідеєю комунікативної релевантності. Отже, профіль цільової ідеї має одну або комплекс виразних рис (salient features), який виступає траєктором, тобто когнітивним «згустком» інформації, який знаходиться у фокальному центрі пізнання. Висловлені думки проілюструємо на прикладі лінгвоетичного концепту GOOD, етимологічний профіль якого висвітлено у (Веремчук, 2022, с. 211–219).

Отже, етимологічним траєктором категоризації ідеї добра виступила ознака «positiveness», яка означала відсутність негативних та наяв-

ність приємних відчуттів. Подальшим кроком був «пошук» відповідної категорії серед раніше концептуалізованих фрагментів дійсності, у яку траєктор міг би увійти за принципом подібності, тобто основу такого пошуку складає операція порівняння траєктора з сукупністю потенційних орієнтирів. Цей процес можна метафорично зіставити з процесом підбирання правильного ключа (орієнтира) з великої зв'язки ключів до якось замка (траєктора). Як засвідчує аналіз внутрішньої форми (Etymology Dictionary, Oxford English Dictionary) орієнтиром етимологічного профілю у наведеному прикладі виявилася ознака «wholeness, belonging together». Після встановлення успішної кореляції траєктора та орієнтира, цільовий концепт співвідноситься з певною раніше концептуалізованою більш базовою та схематичною (широкою у семантичному сенсі) категорією, якою виступила категорія ENTIRE, тобто відбувається процес категоризації цільової ідеї. Успішна категоризація уможливлює подальшу концептуалізацію цільового домену на основі безпосередньої концептуальної бази, яка конституйована ознаками членів категорії-джерела, в першу чергу її концепту-репрезентанта, що передбачає «успадкування» когнітивних диференційних ознак вихідного домену. На мовному рівні це виражається у використанні відповідної лінгвальної форми, у семантиці якої з'являється нове значення, зокрема «suitable, proper, fit», розвиток якого привів до виникнення етичної семи «morally sound behaviour».

Досить часто процес концептуалізації є комплексним, оскільки ґрунтується на реінтерпретації траєктора відносно різних орієнтирів, які є ознаками різних членів вихідної категорії чи навіть різних категорій, а тому цей процес доречно розглядати в контексті концептуалізаційного шляху, який передбачає декілька концептуалізаційних кроків. У межах наведеного вище прикладу шлях концептуального профілювання категорії GOOD складався з трьох окремих кроків профілювання: *positive – desirable; positive – suitable; positive – good* у ланцюжку *suitable – desirable – good*. Отже, застосування методики етимологічного профілювання дозволяє реконстуювати шлях лінгвокогнітивного оформлення етичничних ідей та простежити їх еволюцію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Методика етимологічного профілювання є дієвим інструментом для висвітлення етимологічних профілів англомовних лінгвоетичних категорій, що дозволяє встановити особливості первинної категоризації та концептуалізації етичних ідей. Побудова етимологічного профілю виконується шляхом визначення кореляції траєктора з більш первинними етимологічними орієнтирами. Етимологічний профіль містить у своєму складі безпосередню та розширену концептуальні зони, які відображають шлях семантико-етимологічного розвитку вербалізаторів етичних ідей. Це, в свою чергу, дає змогу встановити шлях їх когнітивної еволюції. Отримані результати можуть бути застосовані для характеризування змін, які відбуваються в об'єктивації етичних категорій і концептів у сучасній англомовній картині світу, включаючи їх окремі лінгвосоціокультурні відмінності, що й складає **перспективу** подальших наукових розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Веремчук Е. О. Nature of the Basic English-Language Ethical Categories: linguocognitive approach. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. Т. 1. № 37. С. 93–99.

2. Веремчук Е. О. Лінгвокогнітивні та лінгвосинергетичні аспекти об'єктивації етичних категорій в англійській мові. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 560 с.

3. Пампура С. Ю. Критерії етимологічного дослідження запозиченої лексики (лінгвоісторіографічний аспект). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Філологія. 2014. №. 9. С. 142–144.

4. Скляренко В. Г. Дослідження з етимології та історичної лексикології української мови : До 80-річчя від дня народження. Київ : Наукова думка, 2018. 687 с.

5. Скоробогатова О. О. Поетична актуалізація внутрішньої форми слова. *Лінгвістичні дослідження* : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2021. Вип. 54. Ч. 1. С. 185–196. DOI : 10.34142/23127546. 2021.54.1.16

6. Таценко Н. В., Воронько А. В. Перекладацькі аспекти відтворення концептів ДОБРО/GOOD та ЗЛО/EVIL у романі Террі Пратчетта і Ніла Геймана «Добрі передвісники». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69). № 4. Ч. 1. С. 111–116.

7. Clausner T. C. Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*. Berlin, 1999. № 10/1. P. 1–31.

8. Evans V. Cognitive linguistics: An Introduction. Edingburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.

9. Fillmore Ch. Frame semantics. *Linguistics in the Morning Calm. Seoul*, 1982. P. 111–137.

10. Johnson M. Metaphor: An Overview / ed. by M. Kelly. *Encyclopedia of Aesthetics. Oxford* : Oxford University Press, 1998. V. 2. P. 208–212.

11. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 128 p.

12. Langacker R. A course in cognitive grammar. Manuscript. Preliminary draft. San Diego : San Diego University Press, 2000. 573 p.

13. Langacker R. W. Cognitive grammar. A basic introduction. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p.

14. Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar. Theoretical prerequisites. Stanford : Stanford University Press, 1987. Is. XI. 516 p.

15. Maia A, Nascimento S. The concept of Evil in Psychiatry: Philosophy, neurobiology and clinical implications. *European Psychiatry*. 2022. DOI : 10.1192/j.eurpsy.2022.1726.

16. Malanyuk M. S., Barnych I. I., Svydnytska-Ilkiv N. V. The concept of evil in A. Christie's detective stories. *Науковий журнал ЛДУ БЖД «Львівський філологічний часопис» : зб. наук. праць*. 2018. № 4. С. 75–78.

17. Petryk T. V. Concept "evil" in channeling-discourse. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія* : Філологічні науки (мовознавство). 2018. № 9. С. 151–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2018_9_36.

18. Rosch E. Natural categories. *Cognitive Psychology. Amsterdam*, 1973. V. 4. P. 328–350.

19. Scragg G. Semantic nets as memory models / ed. by E. Charniak, Y. Wilks. *Computational Semantics.* Amsterdam : North Holland Publishing Co, 1976. P. 101–127.

20. Etymology Dictionary. URL : https://www.etymonline.com/.

21. Oxford English Dictionary. URL : https://www.oed.com/.

REFERENCES:

1. Veremchuk, E. O. (2021). Nature of the Basic English-Language Ethical Categories: linguocognitive approach. *Current issues of humanitarian sciences*, 1, 93–99.

2. Veremchuk, E. O. (2022). *Lingvokognitivni ta lingvosinergetichni aspekti ob'yektivaciyi etichnih kategorij v anglijskij movi [Linguistic and linguosynergistic aspects of the objectification of ethical categories in the English language]*. Zaporizhzhya: ZNU [in Ukrainian].

3. Pampura, S. Yu. (2014). Kriteriyi etimologichnogo doslidzhennya zapozichenoyi leksiki (lingvoistoriografichnij aspekt) [Criteria for the etymological study of borrowed vocabulary (linguistic-historiographical aspect)]. *Naukovij visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu,* 9, 142–144 [in Ukrainian].

4. Sklyarenko, V. G. (2018). *Doslidzhennya z etimologiyi ta istorichnoyi leksikologiyi ukrayinskoyi movi : Do 80-richchya vid dnya narodzhennya [Research on the etymology and historical lexicology of the Ukrainian language: To the 80th anniversary of the birth]*. Kiyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

5. Skorobogatova, O. O. (2021). Poetichna aktualizaciya vnutrishnoyi formi slova [Poetic actualization of the inner form of the word]. Linguistic studies, 54, 185–196. doi: 10.34142/23127546. 2021.54.1.16 [in Ukrainian].

6. Tacenko, N. V. & Voronko, A. V. (2019). Perekladacki aspekti vidtvorennya konceptiv DOBRO/GOOD ta ZLO/EVIL u romani Terri Pratchetta i Nila Gejmana «Dobri peredvisniki» [Translational aspects of the reproduction of the concepts of GOOD and EVIL in Terry Pratchett and Neil Gaiman's novel "Good Harbingers"]. *Vcheni zapiski TNU imeni V. I. Vernadskogo*, 30(69), 111–116 [in Ukrainian].

7. Clausner, T. C. (1999). Domains and image schemas. *Cognitive Linguistics*, 10/1, 1–31.

8. Evans, V. (2006). *Cognitive linguistics: An Introduction.* Edingburgh: Edinburgh University Press.

9. Fillmore, Ch. (1982). Frame semantics. *Linguistics in the Morning Calm,* 111–137.

10. Johnson, M. (1998). Metaphor: An Overview. M. Kelly (Ed.). *Encyclopedia of Aesthetics*, 2, 208–212.

11. Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by.* Chicago: University of Chicago Press.

12. Langacker, R. (2000). *A course in cognitive grammar. Manuscript*. *Preliminary draft*. San Diego: San Diego University Press.

13. Langacker, R. W. (2008). *Cognitive grammar. A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.

14. Langacker, R. W. (1987). *Foundations of cognitive grammar. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.

15. Maia, A & Nascimento, S. (2022). The concept of Evil in Psychiatry: Philosophy, neurobiology and clinical implications. *European Psychiatry*. doi : 10.1192/j.eurpsy.2022.1726.

16. Malanyuk, M. S. & Barnych, I. I. & Svydnytska-Ilkiv, N. V. (2018). The concept of evil in A. Christie's detective stories. *Naukovij zhurnal LDU BZhD «Lvivskij filologichnij chasopis»*, 4, 75–78.

17. Petryk, T. V. (2018). Concept "evil" in channeling-discourse. *Naukovij visnik Drogobickogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Ivana Franka*, 9, 151–154. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2018_9_36.

18. Rosch, E. (1973). Natural categories. *Cognitive Psychology,* 4, 328–350.

19. Scragg, G. (1976). Semantic nets as memory models. E. Charniak, Y. Wilks (Eds.). *Computational Semantics,* 101–127.

20. Etymology Dictionary. Retrieved from https://www.etymonline.com/.

21. Oxford English Dictionary. Retrieved from https://www.oed.com/.

УДК 81’33
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-3

Світлана ДРУЖБЯК
кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська Політехніка», вул. С. Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000
***ORCID:** 0000-0001-8971-9852*

Аліна ГАЙМАХЕР
студентка магістратури кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська Політехніка», вул. С. Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000
***ORCID:** 0009-0000-1793-7789*

Бібліографічний опис статті: Дружбяк, С., Гаймахер, А. (2023). Тональний аналіз колокацій із компонентом «перемога». *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 14–19, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-3

ТОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОЛОКАЦІЙ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ПЕРЕМОГА»

У статті розглянуті методи аналізу тональності, які в останні роки стали дуже популярними, і цей інтерес охопив не лише науковців, але й компанії, уряди та різноманітні організації. В рамках дослідження проаналізовано кілька суттєвих наукових праць, які стосуються цього питання.

Дослідження присвячене аналізу тональностей колокацій із компонентом «перемога», які були вилучені з корпусу сучасних періодичних видань з ГРАК на базі програмного забезпечення Sketch Engine. Загалом було зібрано 70 словосполук, які охоплюють період війни з лютого 2022 року. Тональний аналіз проводився за допомогою Google Cloud Natural Language API. Це потужний та дуже простий у використанні інструмент, який використовує передові можливості машинного навчання, що розроблені Google, для аналізу та розуміння структури та значення тексту. Він має ряд функцій з обробки природної мови, включаючи аналіз настрою, розпізнавання об'єктів та синтаксичний аналіз. Це дає можливість розробникам створювати додатки, які здатні обробляти та аналізувати великі обсяги тексту в режимі реального часу. API надає оцінку тональності та величину для кожного фрагмента тексту, причому оцінка варіюється від -1 (негативна) до 1 (позитивна).

Було виявлено домінування позитивної тональності на рівні 66%. Основні фрази, які відображають позитивну оцінку, включають «наша перемога», «велика перемога», «нова перемога». Це свідчить про оптимізм та віру в перемогу серед українського населення. Також були виявлені словосполучення, які отримали нейтральну оцінку та рідкісні випадки, коли слово «перемога», пов'язане з негативними емоціями. Також нами було проведено класифікацію колокацій за допомогою функції Text Moderation.

Це дослідження допомагає краще розуміти сприйняття та відношення до поняття «перемога» в українському суспільстві під час російсько-української війни.

***Ключові слова:** аналіз тональності, медійний дискурс, колокації, ГРАК, Google Cloud Natural Language API.*

Svitlana DRUZHBIAK
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Applied Linguistics, Lviv Polytechnic National University, 12 Stepana Bandery str., Lviv, Ukraine, 79000
***ORCID:** 0000-0001-8971-9852*

Alina HAIMAKHER
Master’s student at the Department of Applied Linguistics, Lviv Polytechnic National University, 12 Stepana Bandery str., Lviv, Ukraine, 79000
***ORCID:** 0009-0000-1793-7789*

To cite this article: Druzhbiak, S., Haimakher, A. (2023).Tonalnyi analiz kolokatsii iz komponentom «peremoha» [Tone analysis of collocations with the component «перемога»]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 14–19, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-3

TONE ANALYSIS OF COLLOCATIONS WITH THE COMPONENT «ПЕРЕМОГА»

This article discusses methods of tone analysis, which have become very popular in recent years, and this interest has spread not only to academics but also to companies, governments, and various organizations. The study analyzes several significant scientific works related to this issue.

The study is devoted to the tone analysis of collocations with the component "victory", which were extracted from the corpus of modern periodicals from the GRAC based on the Sketch Engine software. A total of 70 collocations were collected, covering the period of war since February 2022. Tone analysis was conducted using the Google Cloud Natural Language API. This is a powerful and very easy-to-use tool that uses advanced machine learning capabilities developed by Google to analyze and understand the structure and meaning of text. It has a number of natural language processing features, including sentiment analysis, object recognition, and parsing. This enables developers to create applications that can process and analyze large amounts of text in real time. The API provides a tone score and magnitude for each piece of text, with the score ranging from -1 (negative) to 1 (positive).

The dominance of a positive tone was found to be 66%. The main phrases reflecting a positive assessment include «наша перемога», «велика перемога», «нова перемога». This indicates optimism and belief in victory among the Ukrainian population. We also identified word combinations that received a neutral assessment and rare cases when the word «перемога» is associated with negative emotions. We also classified collocations using the Text Moderation function.

This study helps to better understand the perception of and attitudes toward the concept of «перемога» in Ukrainian society during the Russian-Ukrainian war.

Key words: *tone analysis, media discourse, collocations, GRAC, Google Cloud Natural Language API.*

Актуальність проблеми. У сучасній епосі розвитку інформаційних технологій спостерігається значне збільшення різноманітних джерел інформації для суспільства. Вони ставлять перед собою завдання не лише повідомляти про новини і надавати повну картину подій у світі, але й активно привертати увагу громадськості, частково впливати на свідомість і формувати уявлення про них. Повномасштабна війна між Україною та Росією супроводжується активною інформаційною війною, в якій ЗМІ мають ключову роль. Слово «перемога» є одним з центральних понять і виступає в якості ключового тематичного елемента у матеріалах, які публікуються в періодичних виданнях. Одним із способів вивчення сприйняття цього поняття є аналіз колокацій. Мовознавчі джерела свідчать, що вивчення цього лінгвістичного аспекту має довгу історію, яка триває понад століття. Результати досліджень колокацій використовують в розробці сучасних лексикографічних систем, автоматичного аналізу тексту, в машинному перекладі (Бобкова, 2014). Вони можуть бути як нейтральними, так і мати позитивний або негативний відтінок. Відповідно до цього, аналіз мовної тональності колокацій зі словом «перемога» в контексті повномасштабної війни набуває великої актуальності, оскільки він допомагає краще розуміти вплив ЗМІ на сприйняття подій та визначати, як це ключове слово відображає реалії воєнного конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням виділення колокацій з текстового матеріалу та встановлення критеріїв їхньої ідентифікації присвячені праці таких авторів, як Т. Бобкова, М. Хохлова, В. Захаров, В. Гладка.

Ми були зацікавлені у методиці тонального аналізу (сентимент-аналіз), основним завданням якого є класифікація полярності тексту, тобто визначення, чи є виражена в тексті думка позитивною, негативною або нейтральною.

Протягом останнього десятиріччя сентимент-аналіз став дуже популярним у галузі обробки природної мови, що підтверджується великою кількістю проведених досліджень у цій галузі. На сьогодні він застосовується в різних галузях, таких як соціологія, політологія та маркетинг.

Коли дослідження в галузі сентимент-аналізу ще тільки зароджувалися, зміст і тематика опитувань в основному зосереджувалися на завданнях, деталізації та сферах застосування. Kumar розглянув основні терміни, завдання та рівні деталізації, пов'язані з аналізом тональності (Kumar, 2012).

В Україні спостерігаємо активний розвиток цієї галузі, перш за все для аналізу тональності україномовних відгуків. Крім цього, здійснюється робота над емоційно-смисловим аналізатором української мови. Також вже почато створення сентимент-анотованого корпусу, на основі якого розробляють тональний словник (Романишин, 2013). Українські дослідники, які в своїх роботах розглядають методи обробки текстів на природній мові, описують програмні застосунки та проводять сентимент-аналіз, базуючись на різних підходах та концентруючись на різних аспектах: О. Немеш (2015), Н. Шаховська (2018), А. Романюк (2013), Н. Дарчук (2019).

Мета пропонованого дослідження – за допомогою аналізатора Google Cloud Natural Language API здійснити аналіз тональності колокацій із компонентом «перемога», які були вилучені з корпусу періодичних видань.

Виклад основного матеріалу. Джерельною базою цього дослідження послугував Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК). За допомогою програмного забезпечення Sketch Engine було створено підкорпус інтернет-видань з лютого 2022 року та створено списки колокацій.

ГРАК – це велика, репрезентативна, структурована колекція текстів українською мовою у супроводі програми, яка дозволяє будувати на базі корпусу власні підкорпуси, шукати слова, граматичні форми та їх сполучення, а також обробляти результати пошуку, сортувати, робити збалансовані вибірки і одержувати різну статистичну інформацію. Корпус призначений для здійснення лінгвістичних досліджень з граматики, лексики, історії української літературної мови, а також для використання під час укладання словників та граматик (ГРАК).

Тональний аналіз, або сентимент-аналіз – це різновид аналізу текстів, метою якого є виявлення емоційного ставлення або суб'єктивних суджень автора щодо певного об'єкта в текстовому повідомленні. Основним завданням аналізу є автоматична оцінка певного об'єкта (людини, повідомлення в ЗМІ, події, організації тощо) в текстовому повідомленні з метою отримання числового або категоріального показника. B. Liu у своєму досліджені зауважує, що існують синонімічні поняття та терміни для опису цього аналізу, наприклад: «opinion mining» (аналіз думок, розвідка думок), «emotional analisys» (аналіз емоцій), «brand monitoring» (бренд-моніторинг). На його думку, в академічних колах найчастіше використовують opinion mining та sentimental analysis (Liu, 2012). Термін «sentiment analysis» вперше був згаданий в роботі Nasukawa T. та Yi J., «opinion mining» (аналіз думок) в роботі Dave K.

Онищенко І. зазначає, що при аналізі тональності слід звернути увагу на чотири елементи: 1) суб’єкт тональности (автора повідомлення); 2) об’єкт тональности (про що йде мова); 3) аспект тональности (характеристику об’єкта); 4) оцінку тональности – сентимент (Онищенко, 2004). Дарчук Н. додає, що велике значення для характеристики тональності має жанр текстів. Наприклад, в інформаційних (новинних) текстах можуть бути множинними як суб’єкти сентименту (автори та їхні оцінки), так і об’єкти, а також ситуації (аспекти), що значно ускладнює процес автоматичного аналізу тональності, як і багатозначність оцінної лексики (Дарчук, 2019).

Реалізація аналізу може бути складним і трудомістким процесом, який часто вимагає глибоких знань методів обробки природної мови (NLP) та алгоритмів машинного навчання. Google Cloud Natural Language API спрощує аналіз настроїв і робить його доступним для будь-кого. Google Cloud Natural Language API – це потужний, простий у використанні інструмент, який використовує передові можливості машинного навчання Google для аналізу та розуміння структури і значення тексту. Він надає ряд функцій NLP, включаючи аналіз настрою, розпізнавання об'єктів і аналіз синтаксису, що дозволяє розробникам створювати додатки, які можуть обробляти і аналізувати великі обсяги тексту в режимі реального часу. Однією з ключових переваг використання Google Cloud Natural Language API для аналізу настроїв є його простота. API надає оцінку настрою та величину для кожного фрагмента тексту, причому оцінка варіюється від – 1 (негативна) до 1 (позитивна), а величина відображає загальну силу настрою.

Важливо зазначити, що API природної мови вказує на відмінності між позитивними і негативними емоціями в документі, але не ідентифікує конкретні позитивні і негативні емоції. Наприклад, «злий» і «сумний» вважаються негативними емоціями. Однак, коли API природної мови аналізує текст, який вважається «злим», або текст, який вважається «сумним», відповідь лише вказує на те, що почуття в тексті є негативним, а не «сумним» або «злим».

Текст з нейтральною оцінкою може вказувати на низький рівень емоцій, а може вказувати на змішані емоції, з високими позитивними і негативними значеннями, які нівелюють одне одного. Зазвичай, для розрізнення цих випадків можна використовувати значення величини емоцій, оскільки дійсно нейтральні документи матимуть низьку величину, тоді як змішані документи матимуть вище значення величини.

Нами було проаналізовано 70 колокацій. Наводимо результати, вказуючи індекс тональності в дужках:

1. Позитивна оцінка (66% колокацій): наша перемога (0,86), велика перемога (0,86), нова перемога (0,86), перемога добра (0,79), величезна перемога (0,78), перемога та мир (0,75), повна перемога (0,73), швидка перемога (0,70), майбутня перемога (0,69), перемога України (0,68), вірити в перемогу (0,67), тактична перемога (0,67), перемога українців (0,65), вклад у перемогу (0,65), перша перемога (0,64), перемога ЗСУ (0,63), маленька перемога (0,62), символ перемоги (0,6), вольова перемога (0,57), чекати перемогу (0,56), українська перемога (0,56), бажати перемоги (0,54), настане перемога (0,53), неминуча перемога (0,51), спільна перемога (0,505), остаточна перемога (0,485), принести перемогу (0,46), воля до перемоги (0,44), військова перемога (0,44), важлива перемога (0,42), разом до перемоги (0,40), святкувати перемогу (0,40), крок до перемоги (0,39), якнайшвидша перемога (0,38), впевненість у перемозі (0,38), перемога армії (0,37), працювати на перемогу (0,34), перемога над росією (0,34), шлях до перемоги (0,33), перемога на фронті (0,32), перемога у війні (0,29), пришвидшити перемогу (0,29), здобути перемогу (0,27), відзначати перемогу (0,27), отримати перемогу (0,26), прискорити перемогу (0,25).

Найвищий індекс в колокаціях «наша перемога», «велика перемога», «нова перемога», «перемога та мир», тому вважаємо доцільним навести приклади їх вживання в межах корпусу, наприклад:

Дуже хочеться вірити, що завдяки всім вам скоро буде ***наша перемога****.*

Це, безумовно, ***велика перемога*** *для нашої держави, для України.*

Сьогодні всі ми віримо в ***нову перемогу****.*

Головне зараз – ***перемога та мир****.*

Нехай у цей день ***перемога та мир*** *наближаються.*

2. Нейтральна оцінка (31%): внесок у перемогу (0,24), наближати перемогу (0,235), потрібна перемога (0,23), наближення перемоги (0,22), шанси на перемогу (0,19), заради перемоги (0,18), задля перемоги (0,18), перемога на полі бою (0,18), наблизити перемогу (0,18), закінчитися перемогою (0,16), необхідна перемога (0,16), забезпечити перемогу (0,13), перемога над ворогом (0,13), перемога над агресором (0,12), прагнення до перемоги (0,12), оголосити перемогу (0,12), вибороти перемогу (0,10), вирвати перемогу (0,10), прогнозувати перемогу (0,10), після перемоги (0,09), перемога Києва (0,06).

3. Негативна оцінка (3%): перемога росії (-0,30), перемога путіна (0,54), наприклад:

Перемога росії *призведе до подальшої російської агресії.*

Ми, українці, добре знаємо, як виглядатиме ***перемога росії****, тому що знаємо, як виглядає сьогодні російська окупація.*

Нарешті лукашенко розуміє, що ***перемога путіна*** *в цій війні вже зовсім не гарантована, пише видання, тож білоруський диктатор намагається перевзуватись у повітрі.*

Столтенберг: ***перемога путіна*** *в Україні означатиме поразку НАТО* (рис. 1).

Рис. 1. Результати аналізу тональності колокацій

За допомогою функції Text moderation можна проаналізувати текст відповідно до категорій, які нам пропонують. Всі досліджуванні колокації були віднесені до категорії War&Conflict (війна, військові конфлікти та великі фізичні конфлікти за участю великої кількості людей) та оцінено від 1 до 0. Найбільшу оцінку отримали такі колокації: військова перемога (0,99), перемога армії (0,99), перемога над росією (0,99), перемога у війні (0,99), перемога України (0,97), тактична перемога (0,97), перемога ЗСУ (0,97), українська перемога (0,97), перемога росії (0,97), здобути перемогу (0,96), перемога Києва (0,96), перемога путіна (0,96), прискорити перемогу (0,95), після перемоги (0,95).

Також деякі колокації мали високий бал в інших категоріях, наприклад Politics (політичні новини та медіа; обговорення соціальної, урядової та державної політики), Legal, Public Safety.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз 70 колокацій із компонентом «перемога» на основі сучасних періодичних видань під час російсько-української війни виявив домінування позитивної тональності (66%). Основні ключові фрази, які відображають позитивну тональність, містять «наша перемога», «велика перемога», «нова перемога». Це свідчить про оптимізм і віру в перемогу серед українського населення. Існують також словосполуки, які відзначають нейтральну оцінку (31%) та рідкісні випадки, де перемога пов'язана з негативними емоціями (3%), зокрема, у відношенні до росії та путіна.

Тональний аналіз, який об'єднує теорії емоційних станів з конкретними завданнями обробки природної мови, робить комп'ютерне мислення більш схожим на людське. Цей підхід важливий для розвитку штучного інтелекту та відкриває значні можливості для подальших досліджень природної мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бобкова Т. Теоретико-методологічні підходи до вивчення колокацій у сучасному мовознавстві. *Вісник* Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». 2014. Т. 17. № 2. С. 14–22.

2. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017-2023. – uacorpus.org.

3. Дарчук Н. Лінгвістичні засади автоматичного сентимент аналізу українськомовного тексту. Science and education a new dimension. 2019. № 189. С. 10–13.

4. Немеш О., Романюк А., Теслюк В. Аналіз тональності тексту: основні поняття та приклади засто- сування // Людина. Комп'ютер. Комунікація: зб. наук. праць. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 47–49.

5. Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпро, 2004. 22 с.

6. Романишин М., Романюк А. Тональний словник української мови на основі сентимент-анотованого корпусу.Українське мовознавство. 2013. Вип. 43. С. 63–74.

7. Шаховська Н., Шаховська Х. Метод аналізу відгуків клієнтів з природномовних текстів // Штучний інтелект. 2018. № 3 (81). С. 18–26.

8. Kumar A, Sebastian TM .Sentiment analysis: a perspective on its past, present and future. Int J Intell Syst Appl, 2012. № 4(10), 11–14.

9. Liu B. Sentiment Analysis and Opinion Mining. Williston-London: Morgan&Claypool Publishers, 2012. 168 p.

10. Liu B. Sentiment Analysis: Mining Opinions, Sentiments and Emotions and Subjectivity. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 384 p.

REFERENCES:

1. Bobkova, T. V. (2014). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyvchennia kolokatsii u suchasnomu movoznavstvi[Theoretical and methodological approaches to the study of collocation in modern linguistics], Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Ser.: Filolohiia, No. 2, 4–22. [in Ukrainian].

2. Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy (HRAK) / M. Shvedova, R. fon Valdenfels, S. Yaryhin, A. Rysin, V. Starko, T. Nikolaienko ta in. [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian (GRAC)] – Kyiv, Lviv, Yena, 2017–2023. – uacorpus.org.

3. Darchuk, N. (2019). Linhvistychni zasady avtomatychnoho sentyment analizu ukrainskomovnoho tekstu [Linguistic approach for development of computer-based sentiment analysis in the Ukrainian language]. Science and education a new dimension, 189, 10–13. [in Ukrainian].

4. Nemesh, O., Romaniuk, A., Tesliuk, V. (2015). Analiz tonalnosti tekstu osnovni poniattia ta pryklady zastosuvannia [Sentiment analysis: basic concepts and application examples]. Pro-ceedings from: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Luiduna. Kompiuter. Komunikaciya» – International scientific and practical conference «Human, computers and communi-cation». (pp. 47–49). Lviv. [in Ukrainian].

5. Onyshhenko I. V. (2004). Kategoriya otsinky ta zasoby yii vyrazhennia v publicystychnykh ta informaciinykh tekstakh: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.01. [The category of evaluation and the means of its expression in journalistic and informational texts] Dnipropetrovsk, 24. [in Ukrainian].

6. Romanyshyn M., Romaniuk A. (2013) .Tonalnyi slovnyk ukrainskoi movy na osnovi sentyment-anotovanoho korpusu.[A tonal dictionary of the Ukrainian language based on a sentiment-annotated corpus.] Ukrainske movoznavstvo. № 43, 63–74. [in Ukrainian].

7. Shakhovska N., Shakhovska Kh. (2018) Metod analizu vidhukiv kliientiv z pryrodnomovnykh tekstiv[A method for analyzing customer reviews from natural language texts] // Shtuchnyi intelekt. № 3 (81), 18–26. [in Ukrainian].

8. Kumar A, Sebastian TM .(2012) Sentiment analysis: a perspective on its past, present and future. Int J Intell Syst Appl. № 4(10), 11–14.

9. Liu B. (2012) Sentiment Analysis and Opinion Mining. Williston-London: Morgan&Claypool Publishers, 2012. 168 p.

10. Liu B. (2015). Sentiment Analysis: Mining Opinions, Sentiments and Emotions and Subjectivity. Cambridge: Cambridge University Press. 384 p.

УДК 811.134.2
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-4

Ірина ЖОХ
асистент кафедри французької та іспанської філології, Львівський національний університет імені І. Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
ORCID: *0000-0002-8734-7706*

Бібліографічний опис статті: Жох, І. (2023). Емотивні фразеологічні одиниці на позначення емоції гніву в іспанській мові. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 20–25, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-4

ЕМОТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЇ ГНІВУ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті подано коротку характеристику іспанської фразеології та фразеологічних одиниць зокрема. Досліджено основні підходи до вивчення та категоризації фразеологічних одиниць. Розглянуто поняття емоцій та емотивності, їх вираження в культурному та суспільному житті Іспанії та іспаномовних країн, а також важливість емоцій у мовній картині світу окремого індивіда зокрема. Розглянуто поділ емоцій за версією різних науковців та подано класифікацію за версією Ізарда. Пояснено поділ емоцій на позитивні та негативні і обґрунтовано доцільність дослідження негативних емоцій. Оскільки за версією Ізарда є виділено сім емоцій з негативною конотацією та три з позитивною, для даної статті було за доцільне взяти саме емоцію з негативною конотацією. Найконцентрованіше емоції проявляються у фразеологічних одиницях, саме тому на їх прикладах наведено аналіз. Детально розглянуто фразеологічні одиниці, що позначають емоцію гніву. У всіх фразеологічних одиницях виявлено компонент дієслово. Серед дієслів є ті, що позначать рух вгору, рух вниз, перетворення на інший стан, а також рух рідини (у дослідженні це кров) в тілі. Дієслова, що є представлені у статті як частина фразеологічної одиниці на позначення емоції гніву є наступні: sacarle a uno, mandar, freír, buscar, encontrar, hervir, bajar, estar, ponerse, caerse, mojarse, llevarle a uno. Щодо граматичних форм, що в основному застосовуються це є теперішній час, оскільки для мовця важливо висловити почуття в даний момент, іншими граматичними формами є минулий час та наказовий спосіб дієслова. Минулий час використовується для позначення впливу певної події чи ситуації на індивіда, а наказовий спосіб використовується адресатом для уникнення адресанта. Оскільки всі приклади взяті з масмедійних джерел, фразеологічні одиниці є дуже актуальні у сучасній іспанській мові. Підсумовуючи, у даній статті наведено важливість вивчення фразеології та емотивних фразеологічних одиниць зокрема, здійснено семантичний аналіз фразеологічних одиниць, що виражають гнів у іспанській мові.

Ключові слова: *іспанська фразеологія, фразеологічна одиниця, емотивність, емоція, гнів.*

Iryna ZHOKH
assistant teacher of the department of French and Spanish philology, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska, str., Lviv, Ukraine, 79000
ORCID: *0000-0002-8734-7706*

To cite this article: Zhokh, I. (2023). Emotyvni fraseolohichni odynytsi na poznachennia emothsii hnivu v ispanskii movi [Emotive phraseological units to indicate the emotion of anger in Spanish] *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 20–25, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-4

EMOTIVE PHRASEOLOGICAL UNITS TO INDICATE THE EMOTION OF ANGER IN SPANISH

The article provides a brief description of Spanish phraseology and phraseological units in particular. The main approaches to the study and categorization of phraseological units have been studied. The concepts of emotions and emotivity, their expression in the cultural and social life of Spain and Spanish-speaking countries, as well as the importance of emotions in the language picture of the world of an individual in particular, are considered. The division of emotions according to the version of various scientists is considered and the classification according to the version of Izard is presented. The division of emotions into positive and negative is explained and the expediency of researching negative emotions is substantiated. Since, according to Izard's version, there are seven emotions with

a negative connotation and three with a positive one, for this article it was appropriate to take the emotion with a negative connotation. The most concentrated emotions are manifested in phraseological units, which is why the analysis is given based on their examples. Phraseological units denoting the emotion of anger are considered in detail. A verb component was found in all phraseological units. Among the verbs there are those that will indicate upward movement, downward movement, transformation into another state, as well as the movement of fluid (in the study, it is blood) in the body. The verbs that are presented in the article as part of a phraseological unit to indicate the emotion of anger are the following: sacarle a uno, mandar, freír, buscar, encontrar, hervir, bajar, estar, ponerse, caerse, mojarse, llevarle a uno. Regarding the grammatical forms that are mainly used, it is the present tense, because it is important for the speaker to express feelings at the moment, other grammatical forms are the past tense and the imperative verb. The past tense is used to indicate the effect of a certain event or situation on an individual, while the imperative is used by the addressee to avoid the addressee. Since all the examples are taken from mass media sources, the phraseological units are very relevant in modern Spanish. In summary, this article shows the importance of studying phraseology and emotional phraseological units, in particular, a semantic analysis of phraseological units expressing anger in Spanish is carried out.

Key words: *Spanish phraseology, phraseological unit, emotivity, emotion, anger.*

Більшість галузей науки мають все більше виражений міждисциплінарний характер та антропоцентричну спрямованість. Лінгвістичні студії все частіше черпають дослідження з психології. А такі галузі як комунікативна, когнітивна лінгвістики, фразеологія не можливі для дослідження без залучення реципієнта. Дуже часто послання має на меті викликати певні емоції чи спонукати до дії. Саме тому ми вважаємо, що емотивна функція мови є однією з ключових.

Саме завдяки мовленнєвому вираженню досліджують мовні стани людини, а ми в свою чергу через фразеологічні одиниці досліджуємо вираження цих емоційних станів та переживань. У гуманітарних науках є акцент на дослідження мовних та позамовних значень, які ми розглядаємо через призму мовленнєвої діяльності.

Актуальність проблеми. Дослідження емотивності виражених у фразеологічних одиницях є актуальним і маловивченим. У сучасних лінгвістичних вченнях відсутня систематизація фразеологічних одиниць, що пояснюють чи виражають певні емоційні стани.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми зустрічали багато праць пов'язаних з вивченням емоцій у мовленні. Зокрема ґрунтовні дослідження є у З. Ковешец, Дж. Лакоф, І. Арнольд, Е. Вольф та багато інших. Зокрема Дж. Лакоф досліджує дієслова відповідно до напрямку руху.

Оскільки у фразеології кожної мови знаходять своє віддзеркалення оцінка стосунків до себе чи інших людей, до суспільства і світу в цілому, до почуттів та власне емоцій. Саме емотивна фразеологія як сукупність фразеологічних одиниць виражає емоції, позначає емоційний стан мовця або ж його відношення до певної ситуації чи події.

Є багато підходів до визначення мови емоцій. Деякі дослідники виділяють двітри базові емоції, як Моврер, Вайнер і Грем, а деякі подають значно ширшу класифікацію, яка складається з восьми-десяти, як Томкінс, Ізард. Ми зупинимося на класифікації фундаментальних емоцій Ізарда К., який виділяє *інтерес, радість, здивування, гнів, відразу, презирство, страх, сором, сум і провину* (Izard C., 1992). Емоції є невід'ємною частиною життя, вони є універсальними і притаманними усім культурам. Є різні підходи до визначення базових чи фундаментальних емоцій. Часто вербальне вираження емоцій зумовлене культурними і соціальними чинниками та традиціями.

Мета дослідження є визначити критерії вибору фразеологічних одиниць, які позначають емоцію гніву та виділити групи відповідно до наявності певного компоненту.

Слід зазначити, що найбільш емоційні висловлювання містять у собі фразеологічні одиниці, тому в даній статті розглянемо фразеологічні одиниці, що позначають гнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання фразеологічних одиниць є дуже важливим у сучасному мовознавстві. Дослідження проводили Х. Касарес, М. Гарсія-Пейдж Санчес, Г. Копас Пастор, Г. Войтак, С. Коваррубіас (Corpas Pastor G., 2000; García-Page Sánchez M., 2008; Wotjak G., 2006). Проте, навіть беручи до уваги роботи вказаних авторів, це питання ще не є достатньо дослідженим.

Розглянемо детальніше на практичному матеріалі вербальне вираження емоції гніву в іспанських фразеологічних одиницях. Усі

приклади є з преси чи формі, а отже, є часто вживаними в іспаномовному дискурсі.

Першою фразеологічною одиницею, що ми розглянемо, є наступна: *sacarle a uno de sus casillas* (можемо перекласти як «вивести з себе»). Отже, примусове витягання зі звичного стану і комфортних умов асоціюється з гнівом.

*Lo que de verdad me **saca de mis casillas**. En España somos muchos los que pensamos que gran parte de la culpa de la mala situación que estamos pasando es de los políticos. ¿Somos los españoles injustos con el trabajo que hacen los políticos por nosotros o somos tontos por dejar que sigan haciendo lo que quieran?* (https://www.lavanguardia.com/cribeo/fast-news/20140402/47307780374/lo-que-de-verdad-me-saca-de-mis-casillas.html).

Таку ж структуру має фразеологічна одиниця *sacarle a uno de onda*. Тобто життя можна порівняти з потоком, а коли хтось намагається вибити людину зі звичного чи розміреного плину, це викликає лють.

*A mi me **saca de onda ésto**, es un tema álgido de una realidad abrupta, pero el productor(religioso) se quiere postular para la presidencia en mi país,un país laico en su constitución, eso ya resuena en mi mente. (*https://twitter.com/rossyaguirredob/status/1703157197918916987).

У фразеологічних одиницях на вираження гніву ми знаходимо і компоненти на позначення їжі, а саме спаржі: *irse a freír espárragos*. У цьому випадку прослідковується метафора, що, коли людину хтось розізлив, вона її просто не хоче бачити і хоче відправити якнайдалі. Можливо, спаржа не найпростіший продукт, щоб знайти, саме тому мовець пропонує її посмажити. Так він виражає свою лють.

*«El Sevilla mandó a Denis Súarez **a freír espárragos**». El presidente del Celta, Carlos Mouriño, volvió a cargar contra el centrocampista en una entrevista concedida al diario 'As'. En una amplia entrevista concedida al diario 'As', el presidente del Celta, Carlos Mouriño, volvió a hablar de la polémica que viene teniendo con Denis Súarez desde el pasado verano, cuando el club quiso buscar una salida al jugador.*

(https://www.mundodeportivo.com/futbol/celta-vigo/20220922/1001872382/denis.html)

Небажання контактувати з людиною ми знаходимо у фразеологічній одиниці *no me busques porque me encuentras*. Фактично адресат просить його не шукати, оскільки рівень напруги між людьми є дуже високим.

*«Cuando su hija se fue a estudiar a Nueva York pues mira qué bien, pero qué diferencia que a una hija la paguen los estudios y a la otra no... Y ahí me voy a quedar, pero la culpa la tienes tú, te lo vuelvo a repetir. Es mentira lo que han contado, no hay relación, pero con nadie. **No me busques porque me encuentras**», ha añadido.*

(https://www.elespanol.com/corazon/famosos/20191218/belen-esteban-vuelve-hablar-responder-jesulin-ubrique/452954917_0.html)

Емоція гніву також асоціюється з життєвими процесами в тілі: *me hierve la sangre*. А саме викликає почуття, що наче кров закипає.

*Aitana: «**Me hierve la sangre** con que a las mujeres se nos exija la perfección extrema y a los hombres no». 'Alpha' es el disco desmelenado, sensual y juguetón de la ex 'OT', canciones de fiesta pero también de reivindicación: de libertad, de tolerancia y de «ser una mujer empoderada, que decide sus valores y lo que quiere hacer en la vida»*

(https://www.elmundo.es/cultura/musica/2023/09/22/650c59bbe9cf4a60188b459e.html)

Також бачимо, що рух вгору асоціюється з гнівом у *subírsele la mostaza*. У цьому випадку піднімається вгору гірчиця. Можемо припустити, що гірчиця є пекучою і подразнює, саме тому викликає асоціацію з люттю.

*A Evo se **le subió la mostaza**. El país de Sudamérica que tiene la mejor playa del mundo en 2023: superó a Aruba y Portugal. Venezuela: dictadura insiste en inhabilitar la candidatura de María Corina Machado. ¿Cuál es el barrio más caro y exclusivo de América Latina? No está en Chile ni México.*

(https://larepublica.pe/mundo/436939-a-evo-se-le-subio-la-mostaza)

Ще одним прикладом є навантаження когось або змушення щось робити: *cargarle a uno la fregada*.

*Eso es en cuanto a navegar, pero me **carga la fregada** pq no puedo hacer downloads de mas de 110kbps en frostwire (firewire en PC). tengo tanto lag en XBOX LIVE ke es estupido, yo recibo en chinga las balas(800kbps download) y mis balas tardan un friego en llegarles (20kbps upload)(son mamadas!!!). La unica y mejor opcion es una linea dedicada de fibra optica, el unico problema es el precio… pero bueno, como en otros paises eso cuesta 50dlls al mes y alla no les falla tan jodido como a nosotros.*

(https://aerotomate.wordpress.com/2006/08/27/problemas-con-prodigy-infinitum-de-telmex/)

Таку ж асоціацію бачимо у *cargarle a uno el payaso*. Змусити виступати в ролі клоуна викликає неприємні відчуття. Хоча клоун є персонажем, що веселить, але в цьому випадку, коли людина ним стає проти своєї волі, це викликає лише лють.

*«**Me está cargando el payaso**»: Poncho de Nigris habló de su lucha contra COVID-19. «Estos cuatro días que vienen son fuertes», confesó el presentador regiomontano. A unos días de haber revelado que tanto él como su familia dieron positivo a COVID-19, el presentador regiomontano Poncho de Nigris confesó que no la está pasando nada bien por la enfermedad. Aunque no ha tenido que recurrir a medidas más drásticas como el tanque de oxígeno o una hospitalización, en sus historias de Instagram De Nigris habló de los síntomas que ha tenido.*

(https://www.infobae.com/america/entretenimiento/2020/12/15/me-esta-cargando-el-payaso-poncho-de-nigris-hablo-de-su-lucha-contra-covid-19/)

У дослідженнях ми зустріли кілька фразеологічних одиниць з дієсловом *ponerse*, що вживається в переносному значенні, а саме «ставати», як-от *ponerse como fiera*, що буквально означає «ставати хижим звіром». Хижаки діють жорстоко і люди з ними є обережні, тому таке порівняння дає зрозуміти адресанту, що краще адресата не зачіпати.

*Scott Disick **se puso como una fiera** con el anuncio de Kourtney Kardashian ¿Te sorprende? Fue por teléfono como Kourtney Kardashian le contó al padre de sus hijos que había rehecho su vida: Scott me llamó como a las 2 de la madrugada ¿Qué estamos haciendo con nuestra vida?*

Ще одним прикладом вживання дієслова «ponerse» є *ponerse erre que erre*. Буквально означає ставати таким, що постійно каже «ере». Цей звук також може асоціюватись зі звуками, що видають хижаки, а отже, фразеологічна одиниця має схожу структуру.

Total, que ante tanta filosofía existencial (ya sabemos que cuando Scott ***se pone erre que erre**, no acaba) Kourtney Kardashian le soltó el bombazo por teléfono: «Tengo novio y él tiene 24 años, no es la cosa más loca que jamás haya sucedido en el mundo», aunque Scott no pensaba igual... «¿Él es tu novio?», dijo antes de colgar.*

(https://www.elperiodico.com/cuore/famosos/scott-disick-puso-fiera-anuncio-84347874)

У попередніх прикладах ми зустрічали вираження гніву як рух уверх, але не тільки рух уверх асоціюється з гнівом. У даній фразеологічний одиниці бачимо рух вниз *bajarle a uno dos rayitas*, що означає спустити на когось два промені. Можемо припустити, що оскільки Іспанія є релігійною країною і це не може не знайти свого вираження в мові, то в даному випадку є порівняння з гнівом Бога.

***«Bájale dos rayitas»** dijo Carlos en la sesión de trabajo en equipo. Éramos 5: un viejo amigo o amigo viejo, a quien conocí hace casi 30 años, Enrique, de quien aprendí mucho y me divertí mucho cuando me dio sesiones en la Maestría. Otros dos eran profesores jóvenes: Carlos, quien es recientemente profesor, aunque ya frisando los 40; Woom Bi (espero haberlo escrito bien) también por esa edad y de origen coreano (más bien, coreano 100%), aunque habla el español con un dejo argentino, pues allí vivió su niñez. A Carlos y a «Umbi» (así se oye cuando todos lo llaman) ya los conocía desde que empezaron a trabajar en el IPADE, e incluso cuando hicieron la maestría, aunque no los llegué a tratar. El último integrante era Benjamín, que me parece que literalmente es el Benjamín de los profesores del IPADE. No he tenido el gusto de conocerlo en persona, pero creo que trabajar en equipo cinco días nos ha acercado.*

(https://www.multisargumentis.com/antropologia-filosofica-multisargumentis/bajale-dos-rayitas/)

У релігійній тематиці є також *llevarle a uno la gran diabla*, що означає «завести до диявола». Цей релігійний персонаж уважався злом, тому, будучи сердитою, людина відправляє адресата саме до диявола.

¡***Me lleva el diablo***! *¿Qué no puedes estarte quieto un instante?*

(https://dem.colmex.mx/Ver/diablo)

Нечутливість до зовнішніх подразників через гнів знаходить своє вираження у фразеологічній одиниці *me caigo al mar y no me mojo.* Людину настільки опановує гнів, що вона не відчуває, що відбувається навколо.

Don Maxi, ute tambien fue acólito? me caigo al mar y no me mojo, cuanto hay aqui…

(https://rinconpipa.foroactivo.com/t22288-cuando-pensaste-que-no-estaba-buscando)

Висновки і перспективи подальшого дослідження. У даній статті ми розкрили важливість дослідження емотивності через фразеологічні одиниці. Ми проаналізували фразеологічні одиниці на позначення емоції гніву відповідно до наявності певного компоненту. Ми виділили, що в кожній фразеологічній одиниці присутнє дієслово. А отже, гнів асоціюється в першу чергу з рухом. Результати дослідження можуть бути використані в курсі фразеології, когнітивної лінгвістики та перекладознавстві. У подальшому бачимо доцільним продовжити проведення аналізу фразеологічних одиниць, для позначення інших емоцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жох І. П. Емотивні фразеологічні одиниці з компонентом corazón в іспанській мові. *Одеський лінгвістичний вісник.* Одеса, 2014. С. 81–84.

2. Жох І. П. Світлі і темні кольори в емотивній фразеології в іспанській мові. *Чинники розвитку філологічних наук у XXI столітті :* матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 жовтня 2013 р. Львів, 2013. С. 88–90.

3. Жох І. П. Соматичний компонент cabeza у емотивних фразеологічних одиницях в іспанській мові. *Сучасна філологія : теорія і практика :* матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2014. С. 83–85.

4. Жох І. П. Формування професійної компетентності перекладача та особливості перекладу емотивних фразеологічних одиниць (на матеріалах іспанської мови). *Modern problems of management: economics, education, health care and pharmacy* : тези. Ополе, 2014. С. 97–99.

5. Селіванова О. Сучасна лінгвістик: термінологічна енциклопедія. / О. Селіванова.– Полтава : Довкілля – К., 2006. –716.

6. Corpas Pastor G. Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción. Granada : Comares, 2000.

7. García-Page Sánchez M. Introducción a la fraseología española : estudio de las locuciones. Barcelona : Anthropos, 2008.

8. Izard C. E. Basic emotions, relations among emotions, and emotion-cognition relations. *Psychological Review, 1992*. № 99. P. 561–565.

9. Montoro del Arco, Esteban T. Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006.

10. Penadés Martínez I. La hiponimia en las unidades fraseológicas. Cádiz : Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 2000.

11. Seco M., Andrés O., Ramos G. Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles. Madrid, 2005.

12. Wotjak G. Las lenguas, ventanas que dan al mundo : el léxico como encrucijada entre morfosintaxis y cognición : aspectos semánticos y pragmáticos en perspectiva intra e interlingüística. Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca, 2006. 176 p.

13. Zhokh I. La expresión fraseológica del enfado en español. *VII Congreso de Hispanistas de Ucrania.* Kamianets-Podilskyi, 2016. P. 232–237.

REFERENCES:

1. Zhokh I. (2014). Emotyvni frazeolohichni odynytsi z komponentom corazón v ispanskii movi [Emotive phraseological units with the component corazón in Spanish]. Odeskyi linhvistychnyi visnyk, 81–84. [in Ukrainian]

2. Zhokh I. (2013). Svitli i temni kolory v emotyvnii frazeolohii v ispanskii movi [Light and dark colors in emotive phraseology in Spanish]. Chynnyky rozvytku filolohichnykh nauk u *XXI* stolitti : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 88–90. [in Ukrainian]

3. Zhokh I. (2014). Somatychnyi komponent cabeza u emotyvnykh frazeolohichnykh odynytsiakh v ispanskii movi [The somatic component cabeza in emotional phraseological units in Spanish]. Suchasna filolohiia : teoriia i praktyka : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 83–85. [in Ukrainian]

4. Zhokh I. (2014). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti perekladacha ta osoblyvosti perekladu emotyvnykh frazeolohichnykh odynyts (na materialakh ispanskoi movy) [The formation of the professional competence of the translator and the peculiarities of the translation of emotional phraseological units (on Spanish language materials)]. Modern problems of management: economics, education, health care and pharmacy, 97–99. [in Ukrainian]

5. Selivanova O. (2006). Suchasna linhvistyk: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: terminological encyclopedia.], 716.[in Ukrainian]

6. Corpas Pastor G. (2000). Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción. Granada : Comares.

7. García-Page Sánchez M. (2008). Introducción a la fraseología española : estudio de las locuciones. Barcelona : Anthropos.

8. Izard C. E. (1992). Basic emotions, relations among emotions, and emotion-cognition relations. *Psychological Review*. № 99. P. 561–565.

9. Montoro del Arco, Esteban T. (2006). Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español. Frankfurt am Main : Peter Lang.

10. Penadés Martínez I. (2000). La hiponimia en las unidades fraseológicas. Cádiz : Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz.

11. Seco M., Andrés O., Ramos G. (2005). Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles. Madrid.

12. Wotjak G. (2006). Las lenguas, ventanas que dan al mundo : el léxico como encrucijada entre morfosintaxis y cognición : aspectos semánticos y pragmáticos en perspectiva intra e interlingüística. Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca, 176 p.

13. Zhokh I. (2016). La expresión fraseológica del enfado en español. *VII Congreso de Hispanistas de Ucrania.* Kamianets-Podilskyi, 232–237.

УДК 811.111’37’42
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5

Марія ІВАНЧЕНКО
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79000
***ORCID:** 0000-0001-7363-4600*

Бібліографічний опис статті: Іванченко, М. (2023). Метафорична актуалізація сегмента *обман* концепту BETRAYAL у сучасній англійській мові. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 26–30, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5

МЕТАФОРИЧНА АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕГМЕНТА *ОБМАН* КОНЦЕПТУ BETRAYAL У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мова є одним із основних інструментів пізнання та концептуалізації навколишнього світу. Моделювання змісту концепту як глобальної ментальної одиниці передбачає визначення та аналіз мовних засобів, що його об’єктивують. Структура концепту містить понятійну, ціннісну та образну складову. Образна складова концепту може включати в себе яскраво-чуттєве представлення (перцептивний образ), а також поєднання концептуальних метафор, що об’єктивують концепт у мові (Приходько, 2008).

Вивченню способів концептуалізації навколишньої дійсності як вторинного переосмислення не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що у фокусі сучасних наукових досліджень перебуває мова як спосіб акумулювання знань та пізнання сутності людини.

Аналіз метафоричної вербалізації концепту BETRAYAL показав, що найбільша кількість мовних прикладів репрезентують сегмент «обман». Проведене дослідження уможливило виокремлення кількох тематичних підгруп досліджуваного сегмента за способами здійснення «неправдивих вчинків, дій», а саме «обман-шахрайство» («шахрайство-нечесна торгівля», «шахрайство-гра», «шахрайство-переміщення»), «обман-хитрість», «обман-візуалізація» («обман-осліплення», «обман-ілюзія», «обман-обмеження візуального контакту», «обман-перевтілення».

Аналізовані метафори утворені за допомогою іменників, що детермінують представників фауни – pig, pup, cat, pigeon, rook, prawn; соматизми – palm, teeth; розмитість – smoke, blear; елементи одягу (головні убори) – hood, caul, wool; частини тіла – eye, beard; артефакти – window-dressing, mirror. Дієслова, що містять у своїй семантиці сему позбавляти можливості бачити – to blind, прикладати зусилля – to draw, to pull; переміщатись – to lead, to ride.

Перспективою подальших досліджень є аналіз вербалізації досліджуваного екстралінгвістичного феномена у художньому дискурсі.

***Ключові слова:** концепт, вербалізація, концептуальна метафора, обман.*

Mariia IVANCHENKO
PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety, 35 Kleparivska str., Lviv, Ukraine, 79000
***ORCID:** 0000-0001-7363-4600*

To cite this article: Ivanchenko, M. (2023). Metaforychna aktualizatsiia sehmenta *obman* kontseptu BETRAYAL u suchasnii anhliiskii movi. [Metaphorical actualization of the concept BETRAYAL ***deception*** segment in modern English]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 26–30, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-5

METAPHORICAL ACTUALIZATION OF THE CONCEPT BETRAYAL *DECEPTION* SEGMENT IN MODERN ENGLISH

Language is one of the main tools of the surrounding world cognition and conceptualization. Modeling the concept content as a global mental unit involves the definition and analysis of linguistic means which objectify it. The structure of the concept contains conceptual, value and figurative components. The figurative component of the concept can include a vivid sensory representation (perceptual image), as well as a combination of conceptual metaphors that objectify the concept in language.

The study of ways of the surrounding reality conceptualizing as a secondary reinterpretation does not lose its relevance given the fact that language as a way of accumulating knowledge and knowing the essence of a person is in the focus of modern scientific research.

The analysis of the BETRAYAL concept metaphorical verbalization showed that the largest number of linguistic examples represent the «deception» segment. The conducted research made it possible to distinguish several thematic subgroups of the studied segment according to the methods of «false deeds and actions». Namely «deception-fraud» («deception-unfair trade», «deception-game», «deception-movement»), «deception-trickery», «deception-visualization» («deception-dazzle», «deception-illusion», «deception-restriction of visual contact», «deception-reincarnation»).

The analyzed metaphors are formed with the help of nouns that determine representatives of the fauna – pig, pup, cat, pigeon, rook, prawn; somatisms – palm, teeth, eye, beard; blurriness – smoke, blear; clothing elements (headwear) – hood, caul, wool; artifacts – window-dressing, mirror. Verbs containing in their semantics semes to deprive of the ability to see – to blind, to make efforts – to draw, to pull; to move – to lead, to ride.

The perspective of further research is the analysis of the investigated extralinguistic phenomenon verbalization in fiction discourse.

Key words: *concept, verbalization, conceptual metaphor, deception.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головним завданням сучасної когнітивної семантики є аналіз концептів. Відповідно до методологічної орієнтації дослідників розрізняють лінгвокультурологічний та семантико-когнітивний підходи, когнітивно-поетичний та когнітивно-дискурсивний напрями. В усіх згаданих напрямках концепт мислиться як базова одиниця свідомості, однак різняться трактування відношень між концептом як елементом етнокультурної картини світу та лексичним значенням.

Мова є одним із основних інструментів пізнання та концептуалізації навколишнього світу. Моделювання змісту концепту як глобальної ментальної одиниці передбачає визначення та аналіз мовних засобів, що його об'єктивують. Структура концепту містить понятійну, ціннісну та образну складову. Образна складова концепту може включати в себе яскраво-чуттєве представлення (перцептивний образ), а також поєднання концептуальних метафор, що об'єктивують концепт у мові (Приходько, 2008).

Вивченню способів концептуалізації навколишньої дійсності як вторинного переосмислення не втрачає своєї актуальності з огляду на те, що у фокусі сучасних наукових досліджень перебуває мова як спосіб акумулювання знань та пізнання сутності людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі розвитку когнітивної лінгвістики науковці завертаються до різних підходів аналізу структури концепту залежно від поставленої мети.

На початковому етапі дослідники, як правило, здійснюють аналіз словникових тлумачень (Колегаєва, 2018: 122; Строченко, 2019), зокрема способи актуалізації концепту засобам фразових інновацій англійської мови (Зацний, Драбовська, 2017). Після здійснення докладного аналізу семантики ключових слів-репрезентантів лінгвісти звертаються до вербалізації концепту у різних контекстах: пареміях (Калько, 2012), афоризмах (Строченко, 2019), народних прикметах (Осіпчук, 2019) та у різножанрових дискурсах.

Мета наукової розвідки полягає у виявленні принципів метафоричної актуалізації сегмента «обман» концепту BETRAYAL у сучасній англійській мові. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**: інвентаризувати метафори, що актуалізують досліджуваний феномен, встановити моделі концептуальних метафор, які реалізуються у аналізованих контекстах, проаналізувати принципи вербалізації сегмента «обман».

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз метафоричної вербалізації концепту BETRAYAL показав, що найбільша кількість мовних прикладів репрезентують сегмент «обман». Проведене дослідження уможливило виокремлення кількох тематичних підгруп досліджуваного сегмента за способами здійснення «неправдивих вчинків, дій».

Сегмент «обман» актуалізується як «обман-шахрайство», тобто дії, які характеризуються як «хитрий і спритний обман; крутійство, ошуканство» (ВТССУМ, 2005, с. 423) з метою незаконного виманювання грошей або інших цінних матеріальних об'єктів, що представлена у таких метафорах:

He also saw his mother get hornswoggled out of $500 – seven weeks' salary, the family's entire savings – by a slick traveling vacuum salesman. (Cambridge).

Unscrupulous businessmen may palm off their property to the buyers without proper papers. (Collins).

Історичним підґрунтям для утворення асоціації шахрайства із долонями є фокуси із зникненням монет у долонях ілюзіоніста.

Наступна із розглянутих метафор «шахрайство-нечесна торгівля» ілюструє ошукування у товарно-грошових відносинах з метою збагачення. Неякісний товар порівнюється із представниками фауни:

I'm sorry, but that's definitely not an authentic Louis Vuitton bag. They sold you a pup, my friend. (Macmillan).

I thought I was getting a great deal buying my car from that online seller, but as soon as I drove it home, I realized I'd bought a cat in the sack. (Cambridge).

Шахрайство як один із компонентів нечесної гри, так само як і азарт та матеріальна вигода, хитрість – є спільними знаменниками, що знайшла своє відображення у метафорі «шахрайство-гра».

In what way has the consumer been rooked – there is no other word for it? (Oxford)

'She plays a petty shop owner in a village, whose idea of a joke is pulling a fast one over customers.' (Wilkinson, 2006, p. 927).

Однією із характерних рис шахрайських дій є швидкий темп виконання. За таких умов суб'єкт неспроможний фізично приділити увагу дрібницям, об'єктивно оцінити ситуацію, що актуалізується як «шахрайство-переміщення»:

We were led up the garden path about the cost of the building work – it turned out really expensive (Collins).

'We do understand that perhaps there is a lack of passion in their relationship, but we do still feel that she is taking everyone for a ride'(Free Dictionary).

Окрему групу становлять метафори «обман-хитрість». У тлумаченні значень метафор, які формують цю підгрупу наявне дієслово *to outwit* (перехитрити, ошукати, обдурити (кого-небудь), що своєю чергою тлумачиться авторитетними ідеографічними словниками англійської мови за допомогою слів *clever (adj), intelligence (n), ingenuity (n)*, тобто таких, у семантиці яких наявна сема «розумові здібності»:

"He's slick, he's smooth, but boy, he's loyal, he's talented and he's got them all buffaloed because they're not as good as him." (Cambridge)

This deal seems too good to be true. What's the gimmick?(Free Dictionary).

Don't come the raw prawn with me – you know very well what I'm talking about (Collins).

Сегмент «обман» концепту BETRAYAL вербалізується також як послаблення або втрата фізичної спроможності видимого сприйняття, що знаходить своє відображення у метафорах підгрупи «обман-візуалізація».

Значення дієслова *to blind* проєктується на розумові здібності людини як «позбавити розуміння, адекватного сприйняття». Звідси «обман – осліплення»:

'What I'm trying to get at is that imposing notions of 'equality' on everyone may, in some situations, blind us to what is going on.' (Oxford).

Концептуальна метафора «обман-ілюзія» реалізується у порівнянні обману із створенням хибного враження, що імовірно корелює із українським виразом «пустити туману у вічі».

Behind the smoke and mirrors of the state's periodic mobilisations of schools, bureaucrats and unions the affective power of the ' official ' last emperor proved ambiguous. (Cambridge).

«Обман-обмеження візуального контакту»:

Make him a hood above a caul (Chauser).

And we ask one question that they dare not firmly answer, whether they are not now making a tolerable attempt to pull the wool over the eyes of the people (EIPE).

Одним із способів обману, пов'язаного із хибною візуальною інформацією, є перевтілення, що полягає у «набутті нового вигляду, образу; перетворенні на кого-небудь іншого» (ВТССУМ, 2005, с. 147). Подібні трансформації здатні збити людину з пантелику, дезорієнтувати її, і, таким чином, відволікти увагу, що реалізується у концептуальній метафорі «обман-перевтілення (зміна іміджу)»:

Make [dress] a man's beard (Wilkinson, 2006, p. 772);

After the dossier circulated the media, nearly culminating in the president's impeachment, it came to light that the senator's campaign had heavily "salted the mine" with falsified accounts of witnesses who'd been paid to cooperate. (Free Dictionary).

Навмисно приховувати хиби, недоліки, прикрашати дійсність, реальне становище метафоризується як «приховувати правду – замилювати очі»:

'Cabinet advice, says Hide, showed the public has been hoodwinked into investing a project that make billions for a Hollywood studio. (Collins).

"The realignment ... may be more window-dressing than a substantive change in how the company does business" (Oxford).

Висновки. Отже, у результаті проведеного аналізу вдалось виокремити три підгрупи концептуальних метафор, що вербалізують сегмент «обман» концепту BETRAYAL, а саме «обман-шахрайство» («шахрайство-нечесна торгівля», «шахрайство-гра», «шахрайство-переміщення»), «обман-хитрість», «обман-візуалізація» («обман-осліплення», «обман-ілюзія», «обман-обмеження візуального контакту», «обман-перевтілення»).

Аналізовані метафори утворені за допомогою іменників, що детермінують представників фауни – *pig, pup, cat, pigeon, rook, prawn*; соматизми – *palm, teeth*; розмитість – *smoke, blear*; елементи одягу (головні убори) – *hood, caul, wool*; частини тіла – *eye, beard*; артефакти – *window-dressing, mirror*. Дієслова, що містять у своїй семантиці сему позбавляти можливості бачити – *to blind*, прикладанням зусиль – *to draw, to pull*; переміщення – *to lead, a ride*.

Перспективою подальших досліджень є аналіз вербалізації досліджуваного екстралінгвістичного феномена у художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000. уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

2. Зацний Ю. А., Драбовська В. А. Концепт "automobile" у реалітивному просторі носіїв американського варіанта англійської мови та його репрезентація у сучасних навчальних тлумачних словниках англійської мови (на матеріалі фразових інновацій XXI століття). *Нова філологія.* 2017. № 71. С. 54–61.

3. Калько В. Вербальна репрезентація концепту діти в українських пареміях. *Мовознавчий вісник*. 2012. Вип. 14-15. С. 271–279.

4. Колегаєва І.М. Конструювання номінативного поля концепту: етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: ф-т романо-германської філології.* Одеса: КП ОМД, 2018. Вип. 1 (40). С. 121–127.

5. Осіпчук Г.В. Вербалізація концепту ЇЖА в українських народних прикметах та пареміях. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства.* 2019. Вип. 18. С. 44–47.

6. Приходько А.М. Концепти та концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

7. Строченко Л.В. Вербалізація концепту GENIUS в афоризмах. *Записки з романо-германської філології.* 2019. Вип. 1. С. 107–112.

8. Cambridge Dictionary. URL: http://dictionary.cambridge.org

9. Collins English dictionary. URL: https://www.collinsdictionary.com

10. The Free Dictionary by Farlex. URL: http://www.thefreedictionary.com

11. Macmillan English Dictionary. URL: http://www.macmillandictionary.com

12. Oxford living dictionaries. Oxford University Press, 2020.

13. URL: https://en.oxforddictionaries.com

14. Wilkinson P. R. Thesaurus of Traditional English Metaphors. 2006. 2034 p.

15. Complete Works of Geoffrey Chaucer: Boethius and Troilus p 479https://books.google.com.uahttps://books.google.com.ua

REFERENCES:

1. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]: 250000. uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. VIII, 1728 s. [in Ukrainian].

2. Zatsnyy YU. A., Drabovs′ka V. A. Kontsept "automobile" u realityvnomu prostori nosiyiv amerykans′koho varianta anhliys′koyi movy ta yoho reprezentatsiya u suchasnykh navchal′nykh tlumachnykh slovnykakh anhliys′koyi movy (na materiali frazovykh innovatsiy KHKHI stolittya). [The concept of "automobile" in the real space of speakers of the American variant of the English language and its representation in modern educational explanatory dictionaries of the English language (on the material of phrasal innovations of the 21st century).] Nova filolohiya. 2017. № 71. S. 54–61. [in Ukrainian].

3. Kal′ko V. Verbal′na reprezentatsiya kontseptu dity v ukrayins′kykh paremiyakh. [Verbal representation of the concept of children in Ukrainian paremias.]. Movoznavchyy visnyk. 2012. Vyp. 14–15. S. 271–279. [in Ukrainian].

4. Kolehayeva I.M. Konstruyuvannya nominatyvnoho polya kontseptu: etapy ta odynytsi. [Construction of the nominative field of the concept: stages and units.]. Zapysky z romano-hermans′koyi filolohiyi. Odes′kyy natsional′nyy universytet imeni I.I. Mechnykova: f-t romano-hermans′koyi filolohiyi. Odesa: KP OMD, 2018. Vyp. 1 (40). S. [in Ukrainian].

5. Osipchuk H.V. Verbalizatsiya kontseptu YIZHA v ukrayins′kykh narodnykh prykmetakh ta paremiyakh. [Verbalization of the FOOD concept in Ukrainian folk signs and paremies.]. Aktual′ni problemy filolohiyi ta perekladoznavstva. 2019. Vyp. 18. S. 44–47. [in Ukrainian].

6. Prykhod′ko A.M. Kontsepty ta kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvniy paradyhmi linhvistyky. [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics.] Zaporizhzhya: Prem″yer, 2008. 332 s [in Ukrainian].

7. Strochenko L.V. Verbalizatsiya kontseptu GENIUS v aforyzmakh. [Verbalization of the GENIUS concept in aphorisms.]. Zapysky z romano-hermans′koyi filolohiyi. 2019. Vyp. 1. S. 107–112. [in Ukrainian].

8. Cambridge Dictionary. URL: http://dictionary.cambridge.org

9. Collins English dictionary. URL: https://www.collinsdictionary.com

10. The Free Dictionary by Farlex. URL: http://www.thefreedictionary.com

11. Macmillan English Dictionary. URL: http://www.macmillandictionary.com

12. Oxford living dictionaries. Oxford University Press, 2020.

13. URL: https://en.oxforddictionaries.com

14. Wilkinson P. R. Thesaurus of Traditional English Metaphors. 2006. 2034 p.

15. Complete Works of Geoffrey Chaucer: Boethius and Troilus p 479. https://books.google.com.uahttps://books.google.com.ua

УДК 811.111’22’42
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-6

Лариса МАКАРУК
професор кафедри прикладної лінгвістики, Волинський національний університет імені Лесі Українки, пр. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025
ORCID: *0000-0002-8988-2753*

Бібліографічний опис статті: Макарук, Л. (2023). Архітектоніка текстів малої форми та засоби їх продукування. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 31–37, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-6

АРХІТЕКТОНІКА ТЕКСТІВ МАЛОЇ ФОРМИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПРОДУКУВАННЯ

Статтю присвячено дослідженню нетипових інфографічних текстів малої форми на тематику COVID-19. Докладно обґрунтовано їх специфіку та диференційні ознаки. Виявлено, що значний сегмент сучасного англомовного масмедійного комунікативного простору займають тексти малої форми, зміст яких розкривається за допомогою окремих блоків у формі геометричних фігур. На відміну від традиційних текстів, аналізований тип потребує від читача обрання власної стратегії прочитання. Кожна з фігур уміщує певну ідею, яку логічно розкривають як за допомогою вербальних, так і невербальних засобів, останні з яких часто відіграють провідну роль. Тексти з незвичною архітектонікою не належать до того спектра, який легко читається й швидко сприймається. Ураховуючи це, кількість варіацій прочитання залежить від реципієнта.

Установлено, що саме такі типи текстів є інформаційно незбалансованими та графічно перенасиченими за рахунок переважно вербального складника. Невербальний складник, хоч і покликаний симпліфікувати представлення інформації часто бере на себе роль провідного комунікативного компонента, однак не завжди є простим, легким та доступним для розуміння, а відтак й для сприйняття. Кожен з аналізованих текстів містить вербальний складник, який, з одного боку, уточнює та специфікує зміст, а з іншого – відволікає увагу і не дає можливості зосередитися на основній інформації.

Аналізованим текстам притаманна блоковість та нелінійність представлення інформації. У двох випадках блоки містять обширну інформацію за рахунок вербального складника. Тло текстів переважно пастельне, що свідчить про важливість інформації та контент серйозного характеру. Візуальна складова у таких текстах покликана акцентувати увагу на найвагоміших аспектах. Варіювання шрифтом та кольором має на меті виокремити ті фрагменти, на які слід першочергово звернути увагу.

Ключові слова: *тексти малої форми, вербальні і невербальні засоби, блоки, способи прочитання, COVID-19.*

Larysa MAKARUK
Professor at the Applied Linguistics Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Volia Ave., Lutsk, Ukraine, 43025
ORCID: *0000-0002-8988-2753*

To cite this article: Makaruk, L. (2023). Arkhitektonika tekstiv maloi formy ta zasoby yikh produkuvannia [Architectonics of small form texts and the means of their production]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 31–37, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-6

ARCHITECTONICS OF SMALL FORM TEXTS AND THE MEANS OF THEIR PRODUCTION

The article is focused on the study of atypical small-form infographic texts devoted to COVID-19. Their specificity and differentiating features have been described in detail. It has been identified that a significant segment of the modern English-language mass media communication space is occupied by small-form texts, the content of which is revealed through separate blocks in the form of geometric shapes. Unlike traditional texts, the analyzed type requires the reader to choose his or her own reading strategy. Each of the shapes contains a certain idea that is logically revealed with the help of both verbal and non-verbal means, the latter of which often play a leading role. Texts with an unusual architectonics do not belong to the spectrum of texts that are easy to read and quickly perceived. They have a free reading strategy that does not fit into the classical format. Taken into account this fact, such texts can be read at the discretion of the recipient and the number of possible variations may be unlimited.

It has been established that these types of texts are informationally unbalanced and graphically oversaturated due to the predominantly verbal component. Although the non-verbal component is intended to symbolize the presentation

of information and often takes on the role of a leading communicative component, it is not always simple, easy and accessible for understanding, and therefore for perception. Each of the analyzed texts contains a verbal component that, on the one hand, clarifies and specifies the content, and on the other hand, distracts attention and does not allow focusing on the main information.

The analyzed texts are characterized by blocky and non-linear presentation of information. In two cases, each block contains extensive information due to the verbal component. The background of the texts is mostly pastel, which indicates the importance of the information and the serious nature of the topic. The visual component in these texts is intended to emphasize the most important aspects. Varying the font and color is intended to highlight those fragments that should be paid attention to in the first place.

Keywords: *small form texts, verbal and non-verbal means, blocks, ways of reading, COVID-19.*

Актуальність проблеми. Значну частину сучасного англомовного комунікативного простору складають інфографічні тексти малої форми, присвячені проблемі COVID-19, яка уже третій рік поспіль не втрачає планетарної актуальності. Не зважаючи на те, що зусилля чималої кількості вузькоспеціалізованих фахівців спрямовані на пошук оптимальних шляхів боротьби з цією недугою – ефективного вирішення проблеми нині, на жаль, не запропоновано. Ключовою причиною, що пояснює функціювання означеного сегмента текстів є потреба в інформуванні громадськості щодо можливих шляхів інфікування, перебігу хвороби, правил поведінки в громадських місцях з метою уникнення заражень та зрештою, усіх можливих наслідків, які, як доведено, виникають як в умовах ізоляції, так і після одужання.

З огляду на це, в масмедійному комунікативному просторі натрапляємо на широкий спектр малоформатних текстів, невеликих за обсягом у яких висвітлюють означені питання. Саме вони виявилися найбільш затребуваними в період інформаційної революції коли докладне вивчення широкоформатних даних, створених виключно вербальними засобами, відходить на задній план, однак постає потреба в опрацюванні певного обсягу інформації, щоб бути в курсі подій та оперативно прийняти правильне рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних вітчизняних студіях вербальним вимірам проблеми COVID-19 присвячено низку робіт, зокрема Маланюк М. С. [2], Семенюк Т. П. [3], Усік С. Р. [3] та ін. Питанням графічної площини, а також симбіозу вербальних та невербальних засобів присвячено окремі розвідки [1], кількість яких станом на сьогодні – малочисельна, що й пояснює актуальність обраної проблематики.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку текстів малої форми та тематику COVID-19, зокрема тих, що мають нетрадиційну будову, переважно сегментне нелінійне представлення інформації та виокремити їх диференційні ознаки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізуємо кілька текстів, які, на перший погляд, незвичні в плані архітектоніки, однак мають на меті донести до потенційних читачів чимало вагомих аргументів щодо певних аспектів, релевантних COVID-19. Передусім, на рис. 1 ввічі впадає квадрат у пастельній палітрі, в центрі якого розміщено лого установи (*Europol*), заголовок (*The New Normal after Covid-19*) та підзаголовок (*A Safety Guide*) на поліцейському бейжді. На особливу увагу заслуговує графічна оболонка цього тексту, що має форму квадрата, який умовно поділено на чотири однакові за розмірами блоки-квадрати, тематично пов’язані між собою. Усередині великого квадрата бачимо ще один квадрат, який завдяки кольору створює умовне підтематичне розмежування та поділ чотирьох квадратів на вісім рівнобедрених прямокутних трикутників.

Завдяки кольору, також маємо підстави стверджувати, що контент нерозважальний, оскільки в тексті превалюють приглушені пастельні кольори. Кожен квадрат поділено на два рівнобедрених прямокутних трикутники, у яких чітко структуровано інформацію, яку мали на меті повідомити продуценти. Усі блоки мають підзаголовок, кожен з яких специфікує інформацію, про яку йтиметься далі. Всередині кожного квадрата бачимо коло в якому розміщено саме той об’єкт, якому власне й присвячений аналізований блок.

В центрі блоку під назвою *OUT AND ABOUT*, на яку натрапляємо внизу, не вгорі, як традиційно ми звикли бачити у переважній більшості текстів, розміщено будинок. На особливу увагу заслуговують перші речення в синьому трикутнику з яких власне й починається розкриття

змісту: *You can go outside again. Criminals can too.* Невипадковим є їхній відмінний колір, завдяки якому наголошують на тому, що знову дозволено виходити з помешкань. Внаслідок гри кольорів імпліцитно розуміємо, що за межами будинків можуть знаходитися не лише ті, кому конкретно адресоване повідомлення, а й загалом усі, у тому числі й потенційні злочинці. Саме це сигналізує особовий займенник *You.*

Така графічна стратегія свідчить про небезпеку, яка може чекати власників квартир чи будинків. Поруч з будинком бачимо пунктирну лінію, яка об'єднує три речення: *Protect your home against burglaries. Lock your doors and windows. Keep valuables out of the sight.* Серед графічних візуальних об'єктів є також й автомобіль. Між ним та будинком читаємо: *Avoid sharing your location on social media.* Другий трикутник гірчичного кольору містить речення *Protection is a must, spot the scams,* яке є своєрідним закликом вжити усіх можливих заходів безпеки, щоб запобігти можливим проявам злочинності у власному помешканні.

Не можна залишити поза увагою й наступну частину повідомлення під заголовком нетрадиційного формату: *FA!KE*. Нижче натрапляємо на короткі повідомлення, які допомагають дешифрувати зміст: *COVID-19 test kits. Face masks. COVID-19 vaccines.* Саме їх виділено на тлі інших трьома пастельними кольорами. За будовою ці речення прості. Їх зміст цілком зрозумілий. Щодо обрання стратегії прочитання інформації зауважимо, що традиційно ми читаємо зліва направо. Інформація, представлена в цьому тексті не дає змоги цього зробити, оскільки розміщена хоча й логічно, але нетипово. Саме це ускладнює процес прочитання. Читач змушений постійно зміщувати увагу з одного фрагмента на інший, знайомлячись зі змістом зліва направо, або справа наліво.

Слід також зауважити, що саме гра кольорів дозволяє маніпулювати змістовими акцен-

Рис. 1 [4]

тами, надаючи пріоритетності одній інформації на тлі іншої. Блок праворуч під назвою *WHEN AT HOME* має аналогічну графічну структуру. Підзаголовок *Still spending plenty of time online?* скеровує реципієнта до пошуку відповідей, якщо останній і досі продовжує працювати вдома: *Watch out for phishing and malware attacks. Use safe online video conferencing solutions. Back up your data and keep software updated. Use strong passwords. Avoid spreading misinformation.* У другому трикутнику з підзаголовком у формі питання *Still teleworking?* одразу натрапляємо на відповіді-вказівки, як слід чинити за умови, що відповідь на питання схвальна: *Only access data with corporate equipment. Stay alert and keep applying good practices.*

Блок ліворуч під назвою *CHILDREN'S SAFETY: A PRIORITY* присвячений безпеці дітей. У ньому в центрі на межі двох трикутників графічно змодельовано діалог дорослого та дитини. *Take the time to discuss the rules of the new normal. Talk about online and offline safety. Encourage using devices in communal areas of the home.* Спостерігаємо також й наявність піктограми з підписом-поясненням, що сигналізує небезпеку *Stay alert for signs of distress.*

Окремий блок під назвою *PROTECT YOUR FINANCES* – найнасиченіший у вербальному плані та найскладніший для розуміння. Його, як і всі попередні поділено на два умовних трикутники, в одному з яких міститься чотири речення *Watch out for too-good-to-be-true deals! Investment bargains and loans. Cheap offers for good and services. Suspicious job opportunities.*

Другий трикутник містить заголовки-застереження щодо оплати готівкою і позитивного ставлення до оплати онлайн: *Goodbye cash. Hello online payments.* Основний зміст викладено за допомогою кількох речень: *Use secure connections for online transactions*. *Deal with reputable websites only*. *Use credit cards for online shopping*. Увагу також акцентовано на криптовалюті. На запитання "*Acquiring cryptocurrency?"* бачимо відповіді-підказки: *Buy it directly and avoid investment schemes. Choose a reputable exchange. Consider storing it in a hardware wallet.*

В аналізованому тексті спостерігаємо пунктирні ламані, що прокладають своєрідний місток від інформації, що міститься в блоках до бейджа та в одному з випадків до будинку завдяки пунктирній дузі. Крім того, слід звернути увагу і на способи послідовності сприйняття інформації у кожному блоці завдяки графіці. Як бачимо, продуценти пропонують кілька можливих стратегій.

Зауважимо, що аналізуючи цей текст виникає необхідність звернути увагу на постулати мультимодальної грамотності, оскільки прочитання цього тексту потребує пильності та уваги. Традиційно, ми звикли опрацьовувати інформацію зліва направо. Аналогічну тенденцію можна застосувати й для цього тексту. Вважаємо, що крім означеного вище способу його також можна читати й по-іншому: спершу, ліву верхню частину, потім ліву нижню; далі праву верхню і опісля нижню праву. Загалом, немає підстав стверджувати, що один спосіб кращий, ніж інший. Яку послідовність обирати вирішує реципієнт. Наголосимо, що усі блоки тематично споріднені. Тому не виключене й перехресне прочитання, тобто лівий верхній та нижній правий блоки та правий верхній і нижній лівий блоки.

Текст на рисунку 2, присвячений впливу COVID-19 на глобальні цілі сталого розвитку, запропоновані ООН на 2015–2030 рр., також має складну будову, оскільки зовсім неочевидною є стратегія його прочитання. Із 17 цілей на рисунку представлено 13 (1–8, 10, 11, 13, 16, 17). В аналізованому випадку не вміщено 9, 12, 14, 15. Загальний перелік має такий вигляд:

1. *No poverty.*
2. *Zero hunger.*
3. *Good health and well-being.*
4. *Quality education.*
5. *Gender equality.*
6. *Clean water and sanitation.*
7. *Affordable and clean energy.*
8. *Decent work and economic growth.*
9. ***Industry innovation and infrastructure.***
10. *Reduced inequalities.*
11. *Sustainable cities and communities.*
12. ***Responsible consumption and production.***
13. *Climate action.*
14. ***Life below water.***
15. ***Life on land.***
16. *Piece, justice and strong institutions.*
17. *Partnerships for the goals.*

Кожну з цілей супроводжує короткий коментар, переважно завдовжки одне

речення, який пояснює як поява COVID-19 позначилася на 13 глобальних цілях сталого розвитку. Прикметно, що заголовок тексту COVID-19 розміщено в центральній частині на тлі чорної молекули вірусу, зверху натрапляємо на вказівку-підпис «FIGURE 5: COVID-19 AFFECTING ALL SDGS», що дешифрує причину появи такої інфографіки.

Складність прочитання тексту зумовлена непослідовною локативністю елементів-піктограм. Вони хоч і містять цифри та фіксоване значення, закріплене за ними, однак навіть у випадку дотримання послідовності інформацію слід читати не зліва направо, як це зазвичай прийнято, а справа наліво, негоризонтально, як ми це традиційно не звикли робити, до того ж ще й вертикально, завершуючи тим стовпцем з якого починали. Майже кожна ціль містить графічне відгалуження у формі ламаної кривої стрілки, адаптованої під конкретну ціль. Піктограми під номером 4, 5, 8 та 11 містять по дві стрілки. Щодо піктограм 4, 5, 8 та 11 бачимо як шлях прокладений до них, так і від них. Виняток становить 10, до якої немає стрілки від заголовку та яка не містить підпису-пояснення, але до якої спрямовано чотири піктограми під номерами 4, 5, 8 та 11.

Наведемо кілька причин-пояснень щодо впливу COVID-19 на глобальні цілі сталого розвитку. Так, у випадку з ціллю 1 "*Loss of income* (подолання бідності)" йдеться про те, що люди втратять доходи, а найбільш вразливі категорії населення опиняться за межею бідності (*Loss of income, leading vulnerable segments of society and families to fall below poverty line*). У випадку з ціллю 6 "*Supply disruptions and inadequate access to clean water hinder access to clean handwashing facilities, one of the мокількаst important COVID-19 prevention measures* (Проблема з питною водою ставить під загрозу миття рук, як один із найважливіших превентивних заходів)". Ціль 7 сфокусована на електроенергії і є своєрідним закликом заощаджувати її: "*Supply and personnel shortages are leading to disrupted access to electricity, further weaking health system response and capacity*".

Вартим уваги є й текст на рисунку 3, який має складну архітектоніку. Умовно його поді-

Рис. 2 [6]

лено на шість блоків, кожен з яких має заголовок: *1. The Organism. 2. Reservoir. 3. Exit portal. 4. Transmisson. 5. Entry portal. 6. New host.* Неординарною є репрезентація заголовку (*Break the Chain of Infection*) та підзаголовку *(If you break any of these links it can prevent you from getting sick or infection others)*. Слід зауважити, що кожен блок у формі нестандартних геометричних фігур можна вважати окремим текстом.

У змісті прослідковуємо єдину концепцію будь-якими шляхами зупинити ковід і недопустити його поширення. На цьому акцентують увагу сім разів, поділяючи блочні мікротексти на дві частини й струкруючи найважливіші фрагменти за допомогою жирних крапок під блочним підзаголовком *Break the chain* і на початку загального текстового заголовку (*Break the Chain of Infection*).

Стратегія прочитання, як і у попередніх випадках довільна. Тому кількість варіантів прочитання залежить від реципієнта. Загалом, є 36 варіантів прочитання такого тексту. Реципієнт може обрати найприйнятніший для себе варіант.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як бачимо архітектоніка інфографічних текстів на тематику COVID-19 не завжди симпліфікована. Зафіксовано випадки комплексних конструктів, утворе-

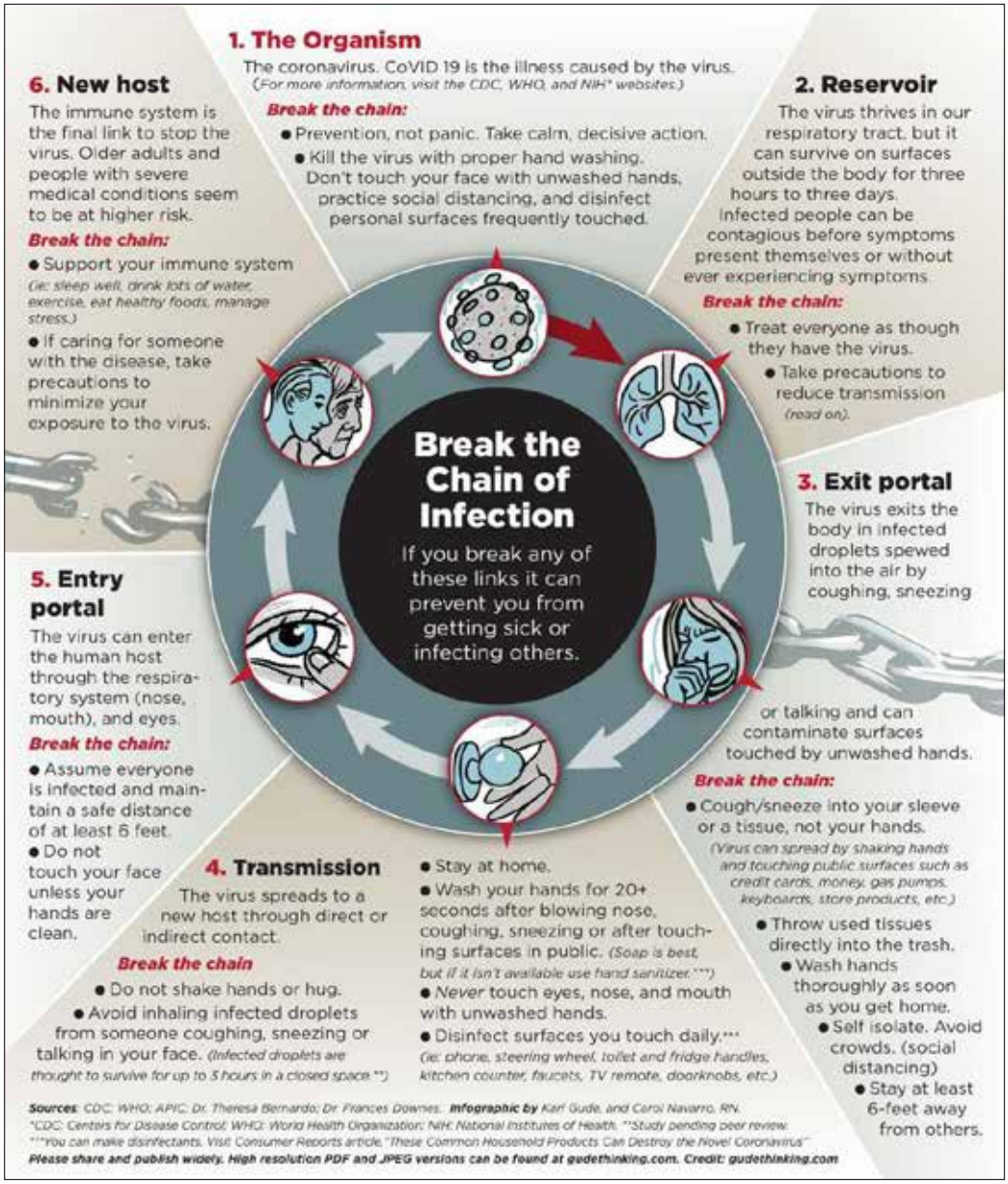

Рис. 3 [5]

них шляхом поєднання вербальних та невербальних засобів. Не зважаючи на те, що ключова мета інфографічних текстів у спрощеній візуалізованій формі лаконічно представити матеріал, цього принципу не завжди дотримуються. Як результат, спостерігаємо численні девіації, що трансформують традиційні способи горизонтального прочитання зліва направо й призводять до рандомного ознайомлення з матеріалом. Маємо підстави стверджувати про наявність в корпусі ілюстративного матеріалу текстів, яким характерна ресурсна незбалансованість й перенасиченість вербальними засобами.

Перспективними вважаємо розвідки, спрямовані на аналіз текстів малої форми, зокрема їх піктографічного сегмента задля з'ясування їх ергономічності та ефективності. Не менш багатообіцяючими видаються пошуки спрямовані на дослідження паралінгвальних складників текстів малої форми та їх комунікативно-прагматичного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Makaruk L. L. Типи англомовних мультимодальних інфографічних текстів на тематику COVID-19. *Science and Education. A New Dimension. Philology,* IX (76), Issue: 260. Budapest, 2021. P. 41–45.

2. Маланюк М. С. Медичні терміни як засоби актуалізації концепту Covid-19 в англомовному епідеміологічному дискурсі. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис».* 2021. № 9. С. 136–143. DOI https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.20

3. Семенюк Т. П., Усік С. Р. Особливості невербальної версифікації концепту Covid-19 у сучасних засобах масової інформації Німеччини. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 33 (72). № 5. Ч. 1. 2022 С. 257–262.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

4. *17goalsmagazin. The SDGs against COVID19.* URL: https://bit.ly/3S3CRNh (дата звернення 15.01.2024).

5. *Contently. Why Infographics and Other Visual Content Are Saving Lives From COVID-19.* URL: https://bit.ly/3TV8c7o (дата звернення 14.01.2024).

6. *Easel. 20 Coronavirus Infographics: Reusable Templates and Resources.* URL: http://surl.li/pided (дата звернення 14.01.2024).

REFERENCES:

1. Makaruk L. L. (2021). Typy anhlomovnykh multymodalnykh infohrafichnykh tekstiv na tematyku COVID-19. [Types of English-language multimodal infographic texts on COVID-19]. *Science and Education. A New Dimension. Philology,* IX (76), Issue: 260, P. 41–45. [In Ukrainian].

2. Malaniuk M. S. (2021). Medychni terminy yak zasoby aktualizatsii kontseptu Covid-19 v anhlomovnomu epidemiolohichnomu dyskursi. [Medical terms as means of concept Covid-19 actualization in English epidemiological discourse]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti "Lvivskyi filolohichnyi chasopys"*. 9, 136–143. https://doi.org/10.32447/2663-340X-2021-9.20 [In Ukrainian].

3. Semeniuk T. P., Usik S. R. (2022). Osoblyvosti neverbalnoi versyfikatsii kontseptu Covid-19 u suchasnykh zasobakh masovoi informatsii Nimechchyny. [Peculiarities of nonverbal versification of the concept of Covid-19 in the modern German mass media]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka.* Vol. 33 (72), Issue 5 (1). P. 257–262. [In Ukrainian].

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

4. *17goalsmagazin. The SDGs against COVID19.* URL: https://bit.ly/3S3CRNh (дата звернення 15.01.2024).

5. *Contently. Why Infographics and Other Visual Content Are Saving Lives From COVID-19.* URL: https://bit.ly/3TV8c7o (дата звернення 14.01.2024).

6. *Easel. 20 Coronavirus Infographics: Reusable Templates and Resources.* URL: http://surl.li/pided (дата звернення 14.01.2024).

УДК 821.111-31.09(73):27-874
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-7

Сніжана НЕСТЕРУК
кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне, Україна, 33000
***ORCID:** 0000-0002-3766-1713*

Оксана ЗАЛЕВСЬКА
старший викладач кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Пластова, 31, м. Рівне, Україна, 33000
***ORCID:** 0009-0003-6965-9655*

Бібліографічний опис статті: Нестерук, С., Залевська, О. (2023). Гностичні ідеї у романі Дена Брауна «Код да Вінчі». *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 38–44, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-7

ГНОСТИЧНІ ІДЕЇ У РОМАНІ ДЕНА БРАУНА «КОД ДА ВІНЧІ»

У статті розглядається догматика розуміння образу Христа й християнства з позицій інспірування гностичних ідей. Показується, що гностизм, як ранньохристиянська єресь, виступає синтетичним вченням, котре об'єднує філософію, релігію і міфологію. Встановлено, що імплементація ексцентричних міркувань щодо Нового Заповіту пов'язана з постаттю опозиційного до французької влади мецената, «паронаїдального суб'єкта», Лью Тібінг. Герой переконаний, що Біблія – це результат критичного переосмислення тексту язичницьким імператором Костянтином Великим. Бізнесмен намагається довести головне відкриття гностизму – взаємодія церкви та держави у ранніх християн реалізувалася через викривлення послання Ісуса Христа та зміну статусу Христа.

Постулатами, котрі фіксують нападки на християнство та ексцентричні міркування героя стають:

– Біблія – це не Слово Боже, а колективне людське творіння, що трансформувалося в ході історії розвитку.

– Біблія – це текстова адаптація та ідейна трансформація тексту імператором;

– Відправною точкою спотворень ідей християнства стала політична воля візантійського правителя та проведення І Нікейського собору, де церковними ієрархами були затверджені дата Великодня, роль єпископів, хрещення (частини Символу Віри) та зафіксовано божественність Ісуса Христа;

– Канон Нового Заповіту сформований з обмеженого кола текстів-претендентів;

– Католицький обряд наслідує поганські ритуали;

– Ісус Христос не Бог, а людина, одружений чоловік, батько.

Презентація духовних начал цивілізації – ідеології християнства, язичництва і секуляризму – представлена трьома постатями: куратор Лувра Жак Соньєр втілює язичницьку доктрину, професор Роберт Ленгдон –секулярні віяння, а єпископ Арінгороса та чернець-альбінос Сайлас – християнство.

У християнській Європі, ідеї язичництва трансформувалися завдяки процесу секуляризуації і перетворилися у прихований меседж для конспірологічно посвячених організацій. Тібінг-Ленгдон вважають, що концептуальні ідеї язичництва продовжують існувати в суспільстві та інституйованих органах.

Встановлено, що верифікація гностичних уявлень відбувається шляхом опису архітектурних пам'яток та візуальних творів мистецтва. Моделювання симулякрованої концепції взаємин Ісуса та Магдалини знаходить відображення у тілесно-плотському вимірі. Індиферентність до статевого життя у дискретному екфрастичному коментарі замінюється агресивним сексуальним потягом.

***Ключові слова:** гностизм, секуляризація, єресь, параноїдальний суб'єкт, симулякрованість.*

Snizhana NESTERUK
PhD in Philology, Senior Lecturer of the Department of Intercultural Communication, Theory, History, and Methodology of Teaching Foreign Literature, Rivne State University of the Humanities, 31 Plastova Str., Rivne, Ukraine, 33000

***ORCID:** 0000-0002-3766-1713*

Oksana ZALEVSKA
Senior Lecturer of the Department of Intercultural Communication, Theory, History, and Methodology of Teaching Foreign Literature, Rivne State University of the Humanities, 31 Plastova Str., Rivne, Ukraine, 33000
ORCID: *0009-0003-6965-9655*

To cite this article: Nesteruk, S., Zalevska, O. (2023). Hnostychni idei u romani Dena Brauna «Kod da Vinchi» [Gnostic Ideas in Dan Brown's Novel "The Da Vinci Code"]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 38–44, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-7

GNOSTIC IDEAS IN DAN BROWN'S NOVEL "THE DA VINCI CODE"

The article examines the dogmatic of understanding the image of Christ and Christianity from the standpoint of the inspiration of Gnostic ideas. It is shown that Gnosticism, as an early Christian heresy, is a synthetic doctrine that combines philosophy, religion and mythology. It has been established that the implementation of eccentric considerations regarding the New Testament is associated with the figure of a patron opposed to the French authorities, a & quot; paranoid subject" Lew Teabing. The hero is convinced that the Bible is the result of a critical reinterpretation of the text by the pagan emperor Constantine the Great. The businessman is trying to prove the main discovery of Gnosticism – the interaction of the church and the state among early Christians was realized through the distortion of the message of Jesus Christ and the change in the status of Christ.

Postulates that record attacks on Christianity and the eccentric reasoning of the hero are:

– The Bible is not the Word of God, but a collective human creation that was transformed in the course of the history of development;

– The Bible is a textual adaptation and ideological transformation of the text by the emperor;

– The political will of the Byzantine ruler and the First Council of Nicaea, where the date of Easter, the role of bishops, baptism (parts of the Creed) and the divinity of Jesus Christ were confirmed by church hierarchs, became the starting point for the distortion of the ideas of Christianity.

– The canon of the New Testament is formed from a limited range of candidate texts;

– The Catholic rite imitates pagan rituals;

– Jesus Christ is not God, but a man, a married man, a father.

The presentation of the spiritual principles of civilization – the ideology of Christianity, paganism and secularism – is represented by three figures: the curator of the Louvre, Jacques Saunier, embodies the pagan doctrine, professor Robert Langdon embodies secular trends, and the bishop of Aringoros and the albino monk Silas represent Christianity.

In Christian Europe, the ideas of paganism were transformed by the process of secularization and turned into a hidden message for conspiratorially initiated organizations. Teabing-Langdon believes that the conceptual ideas of paganism continue to exist in society and institutions.

It has been established that the verification of Gnostic ideas takes place through the description of architectural monuments and visual works of art. The modeling of the simulacrum concept of the relationship between Jesus and Magdalene is reflected in the carnal dimension. Indifference to sexual life in a discrete ekphrastic comment is replaced by an aggressive sexual drive.

Key words: *Gnosticism, secularization, heresy, paranoid subject, simulacrum.*

Актуальність проблеми. Початок XXI століття відзначений появою корпусу художніх творів, що презентували «христилогічну тематику» як з полікоректної, так і скандальної позиції. Серед таких представників масової літератури привернула увагу романістика Дена Брауна. Авторська секуляризація христологічних ідей вкотре артикулювала модернізацію та модерацію дискусії з точки зору текстових продуктів. Нова модель консенсусу urbi et orbi засвідчила, що адгезія читача вплинула на роль та місце інтелектуала у цивілізаційному зрізі, і перетворила одержувача на культурного оператора, який не тільки здатний визначати соціальні суперечності, але й забезпечувати передачу цінностей та міжкультурної толерантності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Коло запропонованої проблеми концентрується довкола трьох аспектів: по-перше, формування поняття віри як філософської, релігійної, культурної константи, по-друге, створення можливостей та підходів для аберантного декодування тексту Дена Брауна, по-третє поетологічної, генологічної та історіографічної класифікації аналізованого твору прозаїка. Вагомою основою для розвідки стали праці О.Томоруг «Євангельські мотиви у світовій літературі» (Томоруг, 2013) та «Жанрова своєрідність трансформаційного діапазону євангельських структур»

(Томоруг, 2012). У них критикиня акумулює увагу на інтерпретаційній поліфонії євангельського матеріалу, розглядає еволюцію рецепції новозавітних образів в літературному контексті ХХ століття, виокремлює моделі художніх трансформацій новозавітного матеріалу з урахуванням онтологічних, поведінкових та аксіологічних особливостей. Публікація О.Черник виокремлює характерні жанротвірні концепти, серед яких виділяються: «таємниця», «розслідування», «істина», «страх», «рух», «небезпека», «наука», «мистецтво», «жінка», «релігія», «секретна історія» і вважає: «У сукупності перші та останні концепти становлять концептуальний стандарт жанру творів Дена Брауна, оскільки саме вони дозволяють ідентифікувати інтелектуальні конспірологічні трилери письменника з ідіостилю письменника на жанр» (Черник, 2016).

Зарубіжний контент роману Дена Брауна презентований в основному літературно-критичними дослідженнями David F. Lloyd (Lloyd, 2006), D.Burstein (Burstein, 2004), V.D. Ehrman (Ehrman, 2006). В полі зору науковців опиняються джерела побутування католицьких традицій, коди й зашифровані знаки альтернативних історій, розмежування правдивих та фантазійних елементів, аналіз конотативних значень християнських образів-символів (хреста, Святого Грааля, троянди, Бога).

Мета дослідження. Крізь призму ідеологій язичництва, християнства, секуляризму продемонструвати вербалізацію гностичних ідей «параноїдального героя».

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія Світової змови щоразу актуалізується з настанням нового століття чи тисячоліття. Соціально-політичний (почасти історичний) контекст інспірує упередження, за допомогою якого конспірологічний сюжет здобуває масштабність, популярність, звучність й комерційну привабливість. На літературному олімпі жанрова інноватика романів Дена Брауна реалізувалася завдяки декільком властивостям. Перераховувати всі не варто, оскільки більшість з них стали предметом розгляду літературознавчих розвідок, проте відзначимо такі: запропоновану конспірологічну версію; жанрову дифузію романів; постулювання інтегрованості, мультикультурності, технологічності, які в процесі розгортання сюжету дозволяють розширити та проаналізувати сучасні оповідні форми, що відзначаються структурною складністю; белетризацію канонічних сюжетів, фабульний регістр яких формується довкола екфразису/екфрастичного малюнка, євангельської притчі, апокрифу.

Пропонуємо поглянути на догматику розуміння образу Христа й християнства з позицій інспірування гностичних ідей. Втім, сформулювати таку доктрину, Ден Браун намагається через ряд положень, котрі сповіщає Лью Тібінг, колишній член британського Королівського історичного товариства. Гностицизм – це ранньохристиянська єресь, згодом езотеричний рух, комплекс релігійних та філософських течій, що включав і християнство. Вчення гностиків було синкретичним по природі, адже поєднувало філософію (дуалізм матеріального і духовного, світлого і темного начал), релігію (культ священного знання, «Гнозис», що звільняє з полону матерії) і міфологію (в гностичну систему органічно вписуються персонажі єгипетської, грецької та біблійної міфології). Архетипічний праміф гностиків, був викладений в «Апокрифі Іоанна», і описував космічну катастрофу. Окрім того, образ Ісуса не мав нічого спільного з Ісусом канонічних Євангелій, бо вчення заперечувало історичність таких ключових подій, як: народження Сина Божого у людському тілі, Його смерть на хресті та воскресіння з мертвих.

За уявленнями гностиків непізнаваний Бог породжує Плерому – повноту духовності, що складається із сполучених попарно еонів (духовних сутностей). Останній з еонів, що має жіночу природу (в різних текстах він іменується Пістіс Софія, Софія Ахамот або Софія Прунікос), впадає в гріх гордині й бажає уподібнитися Богу-творцю. Софія породжує безглузде й потворне створіння і, жахнувшись його зовнішності, «виштовхує» свого сина за межі Плероми. Синові Софії притаманне незнання; він уявляє себе єдиним Богом і приступає до творення світу, настільки ж недосконалого, як і він сам. Цим світом деміург править разом з архонтами («правителями»), яких він створив. Але в створення людини втручаються сили Плероми, і Першолюдина (Адам). Людина є чужинцем в цьому світі; відчуває нестерпні муки від перебування в ньому. Справжня батьківщина людини не світ, а Плерома, до якої вона йде, щоб врятуватися.

Образ Ісуса у гностичному вченні – це відчужена від матеріального та історичного контексту постать. Вчення гностика Валентина (II ст.), ім'я «Ісус» та звання «Христос» розділяє як два окремих еони. Христос постає як Еон, що був створений у духовному світі Розумом або Однородженим Отцем усього сущого вже після падіння та виправлення Софії – жіночого еона. А Ісус – це «Все», інший Еон, породжений як сукупний плід еонів усієї плероми і її дар Однородженому Отцю. Він – це той, хто був народжений усіма еонами духовного світу. Ісус посилається в світ, щоб стати Спасителем тих духовних сутностей, котрі існували як бранці матеріальних тіл. Отже, гностичний Ісус Христос має вкрай мало спільного з Ісусом Христом історичним.

Лью Тібінг, заможний, опозиційний до французької влади меценат, «паронаїдальний суб'єкт», який впродовж всього життя шукає істину про Святий Грааль, вивчає Біблію, мистецтво та артефакти наголошує: «Те, що Леонардо думав про Біблію, саме і стосується Святого Грааля. Фактично, да Вінчі й намалював справжній Грааль, який я зараз покажу вам» [Браун, 2006, с. 260]. Його діяльність зумовлена фанатичним первнем і прагненням довести гностичну теорію про Христа. Саме ці характеристики породжують та імплементують ексцентричні міркування щодо Нового Заповіту. Свідомо чи несвідомо, але Тібінг захищає язичництво та нападає на християнство. Поглянемо на окремі з цих постулатів:

Біблія – це не Слово Боже, а колективне людське творіння, що трансформувалося в ході історії розвитку: «А все, що вам треба знати про Біблію, може бути висловлено одним реченням: мої любі, Біблію написали люди! Не Бог! Біблія не впала магічним чином із хмар. Люди створили її, а далі змінювали шляхом незліченних перекладів, додатків та ревізій. Історія ніколи не знала першої версії» (*Браун,* 2006, с. 260).

Біблія – це текстова адаптація та ідейна трансформація тексту імператором Костянтином: «Справжня іронія християнства! Біблія в тому вигляді, в якому ми її знаємо, – це результат критичного переосмислення поганського імператора Константина Великого» (*Браун*, 2006, с. 261);

Відправною точкою спотворень ідей християнства стала політична воля візантійського імператора Костянтина та проведення І Нікейського собору, де церковними ієрархами були затверджені дата Великодня, роль єпископів, хрещення (частини Символу Віри) та зафіксовано божественність Ісуса Христа: «Зачекайте! Ви щойно сказали, що божественність Христа стала результатом голосування на Нікейському соборі? – Із невеликою перевагою голосів, – додав Тібінґ. – Одначе, схваливши Ісуса як Сина Божого, Константин перетворив Ісуса на божество. Це не лише поклало край подальшій боротьбі поган із християнством, але відтоді послідовники Христа могли спасти свою душу лише через єдиний затверджений сакральний канал – Римську католицьку церкву» (*Браун*, 2006, с. 264);

Канон Нового Заповіту сформований з обмеженого кола текстів-претендентів: «Більше вісімдесяти Євангелій могли претендувати на роль Нового Заповіту, але лише чотири було включено в канон – від Матвія, від Марка, від Луки та від Іоанна» (*Браун*, 2006, с. 260).

Католицький обряд наслідує поганські ритуали: «Практично всі елементи католицького ритуалу: митра, вівтар, святе причастя – хліб і вино як тіло і кров Христа – було взято напряму з ранніх поганських ритуалів» (*Браун*, 2006, с. 263);

Ісус Христос не Бог, а людина, одружений чоловік, батько: «Ісус Христос був не лише одруженим чоловіком, а й батьком. Моя люба, Марія Магдалина була Святою Чашею, яка містила царську кров Ісуса Христа» (*Браун*, 2006, с. 286).

Роман Дена Брауна постає як презентація трьох духовних начал цивілізації – ідеології християнства, язичництва і секуляризму. Автор переконаний, що впродовж всієї історії людства християнству протидіяли дві головні сили – язичництво і секуляризм. У романі персоніфікаторами таких сил виступають: куратор Лувра Жак Соньєр (язичницька доктрина: «Але я можу сказати вам, що така людина, як Соньєр, безсумнівно розглядала пентаграму як священне жіноче начало» (*Браун*, 2006, с. 44)) і професор Роберт Ленгдон (секулярні віяння). Єпископ Арінгороса та чернець-вбивця, альбінос Сайлас, члени ордена «Opus Dei», презентують християнство.

Розслідування Гарвардського професора Ленгдона засвідчує процес єднання в коалі-

цію язичництва, як політеїстичних релігій, що поклоняються багатьом богам, і секуляризму, які виступають проти християнства. Облігаторний герой детектива, професор Ленгдон, діє на стороні Жака Соньєра і його внучки Софі. Про саме християнство автор та Ленгдон досить прихильно відгукуються, оскільки вважають, що: «Ватикан складається із глибоко побожних людей…» (*Браун*, 2006, с. 267). Жан Бодрійяр, аналізуючи специфіку сучасної релігії, відзначав втрату первинного смислу і потребу людини в отриманні відповідей або фетишизації.

Сили, що представляють язичництво, в романі найбільш могутні. Їх діяльність оповита аурою інтригуючої таємничості. Таким автор презентує орден лицарів-тамплієрів і його прямого спадкоємця в сучасному світі – загадковий Пріорат Сіону: «Геральдична лілія, – сказав Ленґдон, – у поєднанні з ініціалами P. S. – це офіційна емблема братства. Його герб. Так би мовити, логотип» (*Браун*, 2006, с. 128). Автор зазначає, що керманичами організації були такі великі люди, як Сандро Боттічеллі, Леонардо да Вінчі, Ісаак Ньютон, Віктор Гюго, Клод Дебюссі, Жак Кокто: «Да Вінчі очолював Пріорат від 1510 до 1519 року, себто був Великим магістром… вони обоє (прим. Дідусь Софі Неве та магістр) перебували під впливом символіки богинь, жіночого божественного начала, їхньої зневаги до церкви. Пріорат шанував священну жіночість.

– Ви кажете, ця спільнота практикувала якийсь поганський культ поклоніння богині?

– Скоріш за все, не якийсь, а цілком конкретний поганський культ поклоніння богині. Але ще важливішим є те, що вони виступали охоронцями стародавньої таємниці. Що робило їх неймовірно могутніми» (*Браун*, 2006, с. 128–129). З тексту роздумів нишпорок, зокрема Ленгдона та Софі випливає, що у християнській Європі, ідеї язичництва сприяли процесу секуляризуації і перетворилися у прихований меседж для конспірологічно посвячених членів.

Дослідження сера Лью Тібінґа прямо вказують на зв'язок християнства й язичництва. Науковець переконаний, що Біблія – це результат критичного переосмислення тексту язичницьким імператором Костянтином Великим, який хрестився на смертному ложі. У добу імператора офіційною релігією Риму було поклоніння Сонцю. Релігійний безлад у Римі міг розколоти державу і у 325 році н.е. правителем було ухвалене рішення об'єднати державу єдиною релігією. Окрім того, супутнім фактором, що прискорив процес прийняття християнства, стало розп'яття Христа: «Константин був дуже добрим бізнесменом. Він бачив, що християнство саме переживає піднесення, тож просто поставив на призову конячку. Історики досі в захваті, як Константин блискуче конвертував поганське поклоніння Сонцю в християнство. Додавши поганські символи, дати і ритуали до нової християнської традиції, він створив щось на кшталт комбінованої релігії, яка задовольнила всіх.

– Це називається метаморфоза, – сказав Ленґдон, – залишки поганської релігії в християнських символах викорінити неможливо. Єгипетські сонячні диски стали німбами католицьких святих. Піктограми Ізиди, яка годує свого сина Гора, ожили в сучасних зображеннях Діви Марії, яка годує немовля Ісуса. Практично всі елементи католицького ритуалу: митра, вівтар, святе причастя – хліб і вино як тіло і кров Христа – було взято напряму з ранніх поганських ритуалів» (*Браун*, 2006, с. 262).

Існування й розповсюдження концептуальних ідей язичництва закладено в практику інституйованих органів. Ось як Тібінг-Ленгдон пояснюють домінування язичницьких традицій в доктрині Пріорат Сіону: «…традиція поклоніння богиням ґрунтується у Пріораті на переконанні, що впливові чоловіки ранньої християнської церкви «обдурили» світ. Вони поширювали брехню, за допомогою якої успішно скерували людей від поганських вірувань з їх шанобливим ставленням до богинь і до жіночого начала до християнства, що підносило чоловічі цінності. Відтак священне жіноче начало було демонізовано і богинь навіки викреслили зі сучасної релігії» (*Браун*, 2006, с. 142).

Тібінг намагається довести головне відкриття – взаємодія церкви та держави у ранніх християн реалізувалася через ***викривлення послання Ісуса Христа***. Науковець не заперечує, що «Ісус справді був великою і впливовою людиною, і ніхто не каже, що Він шахраював, коли ходив по землі й надихав мільйони своїм прикладом» (*Браун*, 2006, с. 265), однак Константин, котрий фігурував правителем, скорис-

тався впливом і значущістю Христа. Головна провина можновладця в тому, що він змінив ***статус Христа***: від простої людини до Сина Божого попри чотирьохсотлітню історію побутування альтернативних документів.

Звісно ж, за логікою Тібінга, функціонування конспірологічної версії про змову проти реальних послідовників, документально розвінчане завдяки документам: сувоям Мертвого моря (50-ті роки ХХ ст., Юдейська пустеля) та Коптським сувоям (1945 рік, Наґ-Хаммаді, Єгипет). Давні свідчення розповідають про пастирство Христа та повідомляють справжню історію Грааля. Більшість відкриттів «паронаїдального» героя і його друга Ленгдона засвідчують думку: істину не скаже ні християнський Бог, ані Біблія.

Щоб підготувати читача до нової реінтерпретації христологічної теми, Ден Браун верифікує гностичні уявлення описом архітектурних пам'яток та візуальних творів мистецтва. Приміром, авторська позиція стосовно маскулінного та фемінного начал у культурі зв'язана з образом Софії-Мудрості не як жіночого втілення архетипової мудрості, а як Христа-Логоса. У багатофігурній композиції «Таємної вечері» увага фіксується не на Ісусі, а на додаткових деталях: одязі, позах, символізмі уявних літер: «–Зверніть увагу, Ісус і Магдалина одягнені, ніби дзеркальне відображення одне одного, – Тібінґ вказав на дві постаті в центрі. Софі була заворожена. Сам колір їхнього одягу вказував на це. На Ісусові був червоний хітон й синій плащ, на Магдалині – синій хітон й червоний плащ. Інь і Янь. Жінка й Чоловік» (*Браун*, 2006, с. 279).

Моделювання симулякрованої концепції взаємин Ісуса та Магдалини знаходить відображення у тілесно-плотському вимірі. Індиферентність до статевого життя у дискретному екфрастичному коментарі замінюється агресивним сексуальним потягом: «– Ризикую вказати на ще більшу дивовижу, – сказав Тібінґ. – Звернуть увагу, Ісус та Його наречена, як виявляється, поєднані стегнами й відхилилися одне від одного, ніби утворюючи між собою простір особливої форми. Навіть ще до того, як Тібінґ звернув її увагу, Софі побачила це. То був той самий символ, який Ленгдон раніше малював для Грааля, чаші й жіночого лона.

– Нарешті, – сказав Тібінґ, – якщо ви подивитесь на Ісуса й Магдалину не як на людей, а як на елементи композиції твору да Вінчі, ви помітите ще один елемент. Літеру абетки. Тепер Софі відразу побачила її: величезну бездоганно виписану літеру М [32]. Софі зважувала всю інформацію.

– Згодна, прихована літера М інтригує, однак це сумнівний доказ шлюбу Ісуса й Магдалини» (*Браун*, 2006, с. 279).

Подвоєння репрезентації матеріалу в тексті, підсилює відчуття факту присутності коду, гри, за яким з одного боку, виявляється смислова невизначеність, з іншого, декларується акцентування смислів, їх символізація. Саморефлексія Тібінга про взаємини між Христом та Марією Магдалиною на ідейному та символічному рівнях породжує альтернативну контестацію. Темою для роздумів стає поняття «чаша Грааля». Проте зупинятися на трактуванні категорії не варто, оскільки вона стала предметом не однієї літературознавчої розвідки (Овсюк, 2008; *Ікалюк, Катерняк*, 2020). Разом з тим, ризикнемо припустити, що інтенція до секуляризації у романі прозаїка імпліцитно закладена у положеннях, котрі стосуються процесу розбудови церкви. Прийом «тимчасового самовідсторонення» від тексту призводить до того, що Тібінг презентує апокрифічну концепцію, в якій розбудову церкви доручено не Петру, як близькому учневі, а Марії Магдалині: « – Ви кажете, християнською церквою мала опікуватися жінка? – Таким був проект. Ісус був втіленим феміністом. А Петро мав із цим проблеми, – сказав Ленгдон, вказуючи на «Таємну вечерю». – Ось тут Петро. Ви можете побачити, що да Вінчі добре усвідомлював, що саме Петро відчував до Марії.

Софі знову відібрало мову. На картині Петро загрозливо схилився до Марії Магдалини і вказував ребром долоні, що готовий перерізати їй горло» (*Браун*, 2006, с. 283).

У певному сенсі феміністичність Ісуса, боротьба Петра за першість, постають як набір фрагментів, сцен, котрі з точки зору оповідача представляють альтернативний шлях розвитку церкви. За таких умов церква вже не була б ієрархічною системою, котра трималася б за букву закону. Отож, реакція Петра з наміром перерізати Марії Магдалині горло, емотивно

вказує на внутрішню боротьбу всередині самої церкви, а герой, що причетний до її розбудови, не бажає поступатися своїм місцем у чоловічому клірі. Прихильність гностицизму до жіночого елементу (Святого Духу), по суті, розкриває історію сегрегації «жінок у червоному».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи сказане вище варто наголосити, Ден Браун на історичному фундаменті будує гносеологічну проекцію життя Ісуса. Оповідаючи про роль історичних та фікційних персонажів, американський прозаїк вводить в оману читача, проповідуючи антикатолицизм, гностизм, апокрифічний підхід. З іншого боку, підвищений інтерес до таємних організацій та Великої Змови у романі «Код да Вінчі» допомагає герменевтичному екфрасису, що зорієнтований на інтерпретацію творів мистецтва, систематизувати різноманітні християнські мотиви й сюжети. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді матеріальних аксіологічних ієрархій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Браун Д.* Код да Вінчі *Харків* : *Книжковий клуб* «*Клуб сімейного дозвілля*», 2006. 809 с.
2. Гіденс Е. Соціологія Київ : Основи, 1999. 726 с.
3. *Ікалюк Л., Катерняк О.* Алюзія як засіб реалізації категорії інтертекстуальності в романі Дена Брауна «Код да Вінчі» URL: *http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/195814/196137* (дата звернення: 25.10.2023)
4. Овсюк О. Загадки і таємниці роману Дена Брауна «Код да Вінчі» [Електронний ресурс]. URL: http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/433/41 (дата звернення: 25.10.2023)
5. Томоруг О. М. Євангельські мотиви у світовій літературі *Релігія та Соціум.* 2013. № 1(9). С. 150–157.
6. Томоруг О. М. Жанрова своєрідність трансформаційного діапазону євангельських структур / *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 31. С. 348–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_101 (дата звернення: 25.10.2023)
7. Черник О. О. Романи Дена Брауна: жанр та концептосфера *Вісник КНЛУ. Серія Філологія.* Том 19. № 1. 2016. С. 146–152 URL: http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/view/84130/79586 (дата звернення: 25.10.2023)
8. Burstein D. Secrets of The Code N. Y.: CDS Books, 2004. 373 p.
9. David F. Lloyd Is the "Da Vinci Code based on fact, or are its author's claims of accuracy the novel's greatest fiction? [Електронний ресурс]. URL: http://www.vision.org/visionmedia/Facing_Facts.aspx (дата звернення: 25.10.2023)
10. Ehrman V.D. Truth and Fiction in "The Da Vinci Code Oxford: Oxford University Press, 2006. 207 p.

REFERENCES:

11. Braun D. (2006). Kod da Vinchi ["The Da Vinci Code"]. Kharkiv: Knyzhkovyi klub "Klub simeinoho dozvillia» [in Ukrainian].
12. Hiddens Entoni (1999) Sotsiolohiya [Sociology]. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
13. Ikaliuk L. & Katerniak O. (2020) Aliuziia yak zasib realizatsii katehorii intertekstualnosti v romani Dena Brauna "Kod da Vinchi" [Allusion as a means of implementing the category of intertextuality in Dan Brown's novel "The Da Vinci Code"] Retrieved from http://journals.uran.ua/index.php/2308-4855/article/view/195814/196137 [in Ukrainian].
14. Ovsiuk O. (2008) Zahadky i taiemnytsi romanu Dena Brauna "Kod da Vinchi" [Riddles and mysteries of Dan Brown's novel "The Da Vinci Code"] Retrieved from http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/433/41 [in Ukrainian].
15. Tomoruh O. M. (2013). Yevanhelski motyvy u svitovii literaturi Evangelical motifs in world literature Relihiia ta Sotsium. №1(9). pp. 150–157 [in Ukrainian].
16. Tomoruh O. M. (2012). Zhanrova svoieridnist transformatsiinoho diapazonu yevanhelskykh struktur [Genre originality of the transformational range of evangelical structures]. Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiienka. Filolohichni nauky. issue. 31. pp. 348–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2012_31_101 [in Ukrainian].
17. Chernyk O. O. (2016). Romany Dena Brauna: zhanr ta kontseptosfera Novels by Dan Brown: genre and conceptosphere Visnyk KNLU. Seriia Filolohiia. (Vols. 19). № 1. pp. 146–152. Retrieved from http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/view/84130/79586 [in Ukrainian].
18. Burstein D. (2004). Secrets of The Code N. Y.: CDS Books [in English].
19. David F. Lloyd (2006) Is "The Da Vinci Code" based on fact, or are its author's claims of accuracy the novel's greatest fiction? Retrieved from http://www.vision.org/visionmedia/Facing_Facts.aspx [in English].
20. Ehrman V.D. (2006). Truth and Fiction in "The Da Vinci Code" Oxford: Oxford University Press [in English].

УДК 81’373.7
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-8

Світлана ОСТАПЕНКО
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна, 50005
***ORCID:** 0000-0002-3915-4854*

Дарина НЕСТЕРЕНКО
здобувач ВО спеціальності «Філологія», Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, вул. Трамвайна, 16, м. Кривий Ріг, Україна, 50005
***ORCID:** 0009-0004-1774-7968*

Бібліографічний опис статті: Остапенко, С., Нестеренко, Д. (2023). Особливості функціонування біблеїзмів в англійській та українській мовах. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 45–51, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-8

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛЕЇЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Метою статті є дослідження особливостей функціонування біблеїзмів в англійській та українській мовах.

Основні наукові результати отримані із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем функціонування та перекладу біблеїзмів; теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу; цілісного підходу до вивчення мовних явищ; порівняльного, описового та аналітичного методів, методу суцільної вибірки.

Автори аналізують способи утворення фразеологізмів біблійного походження, визначають групи біблеїзмів, проводять компаративний аналіз біблеїзмів англійської та української мов (вказують на їх спільні риси та семантичні, граматичні і стилістичні відмінності). Значна увага приділяється способам відтворення біблеїзмів в перекладі (описовий переклад, калькування, аналоговий переклад, адекватний переклад), а також надають класифікацію відповідників субстантивних фразеологічних одиниць біблійного походження при перекладі на українську мову.

Компаративний аналіз фразеологізмів біблійного походження між англійською та українською підкреслює багаті культурні та мовні зв’язки, які існують між двома мовами. Ці вислови відіграють значну роль у формуванні літературної та культурної спадщини кожної мови та залишаються актуальними в сучасному контексті.

Автори доходять висновку, що, у той час як деякі біблійні вислови перекладаються дослівно з англійської мови на українську та навпаки, інші можуть зазнавати адаптації відповідно до мовних і культурних нюансів кожної мови та культури. Перекладачі часто прагнуть зберегти оригінальний зміст і культурне значення, забезпечуючи резонанс виразів у цільової аудиторії.

***Ключові слова:** біблеїзм, компаративний аналіз, лексичний відповідних, субстантивні одиниці, фразеологічний фонд.*

Svitlana OSTAPENKO
PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Philology, Ukrainian Studies and Social and Law Disciplines, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, 16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50005
***ORCID:** 0000-0002-3915-4854*

Daryna NESTERENKO
student of specialty “Philology”, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, 16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50005
***ORCID:** 0009-0004-1774-7968*

To cite this article: Ostapenko, S., Nesterenko, D. (2023). Osoblyvosti funktsionuvannia bibleizmiv v anhliiskii ta ukrainskii movakh [Peculiarities of Biblical Expressions Functioning in English and Ukrainian Languages]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 45–51, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-8

PECULIARITIES OF BIBLICAL EXPRESSIONS FUNCTIONING IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The purpose of the article is to study the peculiarities of biblicalisms functioning in the English and Ukrainian languages.

The main scientific results are obtained applying a set of general scientific and special research methods, namely: analysis and generalization of scientific literature on the problems of the functioning and translation of biblicalisms; theoretical generalization, analysis and synthesis; holistic approach to the study of linguistic phenomena; comparative, descriptive and analytical methods; and the method of continuous sampling.

The authors analyze the ways in which phraseological units of biblical origin are formed, define groups of biblical units, and conduct a comparative analysis of biblical units in English and Ukrainian (pointing out their common features and semantic, grammatical, and stylistic differences). Considerable attention is paid to the ways of rendering biblical expressions in the process of translation (descriptive translation, calquing, analogous translation, adequate translation), and the classification of the equivalents of substantive phraseological units of biblical origin in translation into Ukrainian is also provided.

The comparative analysis of biblical phraseology between English and Ukrainian emphasizes the rich cultural and linguistic ties that exist between the two languages. These expressions play a significant role in shaping the literary and cultural heritage of each language and remain relevant in the modern context.

The authors conclude that, while some biblical sayings are translated literally from English to Ukrainian and vice versa, others may undergo adaptation according to the linguistic and cultural nuances of each language and culture. Translators often strive to preserve the original meaning and cultural significance, ensuring that the expressions resonate with the target audience.

Key words: *biblicism, comparative analysis, lexical equivalents, substantive units, phraseology.*

Актуальність проблеми. Вплив Біблії в галузі перекладознавства є значним і далекосяжним. Біблія відіграла важливу роль у формуванні теорії та практики перекладу протягом всієї історії та продовжує залишатися предметом вивчення та аналізу для перекладачів. Вивчення біблеїзмів, також відомих як фразеологізми біблійного походження або біблійні ідіоми, є захоплюючою сферою дослідження, яка розглядає лінгвістичні та культурні аспекти ідіоматичних виразів, знайдених у Біблії. Ця галузь дослідження заглиблюється в походження, значення та використання цих виразів як у їхньому біблійному контексті, так і в їхньому впливі на сучасну мову та культуру. Переклад біблійних виразів представляє унікальні виклики та можливості для перекладачів, і вивчення цих виразів пропонує цінне розуміння складності перекладу. Фразеологізми біблійного походження глибоко вкорінені в релігійних традиціях і культурному контексті. Перекладачі повинні бути чутливими до релігійних конотацій і значень, пов'язаних із цими виразами, особливо під час перекладу на мови з різним релігійним походженням.

Вивчення біблеїзмів є динамічною сферою, що розвивається, і навіть досі тривають дослідження, які проливають світло на нюанси та складність цих мовних скарбів, знайдених у священних текстах різних релігійних традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням біблеїзмів займаються вчені з різних дисциплін, включаючи лінгвістику, релігієзнавство, перекладознавство та літературу. Серед видатних українських та іноземних лінгвістів і дослідників, які зробили внесок у цю галузь, є: Р. Зорівчак, А. Сітко, К. Баранцев, О. Набока, О. Дзера, Р. Вакарюк, Джеймс Барр, Юджин Ніда, Такаміцу Мураока, Еберхард Бонс, Роберт А. Гарріс та інші. Ці лінгвісти та дослідники, серед багатьох інших, зробили внесок у зростання обсягу знань про фразеологізми біблійного походження.

Так, А. Талалай та А. Сітко (Талалай, 2021) пояснюють причини появи біблеїзмів у країнах з християнською вірою. О. Набока (Набока, 2006) та Р. Вакарюк (Вакарюк, 2021) присвятили свої дисертаційні дослідження різноманітним аспектам та вимірам англійських та українських фразеологізмів. Р. Зорівчак (Зорівчак, 2006) та О. Дзера (Дзера, 2018) досліджували біблеїзми в перекладознавчому аспекті.

Метою даної роботи є дослідження особливостей функціонування біблеїзмів в англійській та українській мовах.

Основні наукові результати отримані із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем функціонування та перекладу біблеїзмів; теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу; цілісного підходу до вивчення мовних явищ; порівняльного, описового та аналітичного методів, методу суцільної вибірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фразеологічний фонд багатьох мов християнських народів світу збагачується знаннями з Біблії. Багато письменників, митців та мовознавців черпають натхнення з Біблії через її безмежний лексичний, синтаксичний та метафоричний склад.

Фразеологізми біблійного походження мають наступні способи утворення (Лазя, 2021):

1) за допомогою поєднання слів, які були взяті з цитат Біблії: *labor of love – безвідплатна, безкорислива праця або послуга* (Баранцев, 2005, с. 584), *thorn in the flesh/eyes – причина постійної муки або нудьги, більмо на оці* (Баранцев, 2005, с. 944), *the apple of his eye – зіниця ока* (Баранцев, 2005, с. 34), *by the sweat of your/one's brow – у поті (свого) чола* (Баранцев, 2005, с. 185), *cast the first stone – кинути камінь у когось, обмовляти, обвинувачувати когось* (Баранцев, 2005, с. 198).

2) біблеїзми, які мають таке ж значення в літературній та розмовній мові, що й у Біблії: *the writing is on the wall – зловісна прикмета; передвісник загибелі* (Баранцев, 2005, с. 334), *the salt of the earth – сіль землі* (Баранцев, 2005, с. 834), *a leopard can't change its spots – вовк линяє, а натури не міняє* (Kyiv Dictionary), *eye for an eye, tooth for a tooth – око за око, зуб за зуб* (Баранцев, 2005, с. 312).

3) фразеологічні звороти, утворені із біблійних цитат в результаті їх неправильного тлумачення та за допомогою асоціативних зв'язків: *money is the root of all evil – гроші – корінь зла* (Kyiv Dictionary), *God helps those who help themselves – на Бога складайся, розуму ж тримайся; на батька надійся, а сам не погань*ся (Баранцев, 2005, с. 413), *pride comes before a fall – гордість до добра не доведе; насміялась верша з болота* (Баранцев, 2005, с. 775).

Фразеологізми, які зустрічаються тільки у Біблії, можна поділити на наступні групи:

1. Добіблійні (*«The blind leading the blind»* (Matthew 15:14); *«A leopard can't change its spots»* (Jeremiah 13:23) (Bible Hub);

2. Постбіблійні:

– біблеїзми, які набули змін через метафоризацію біблійних словосполучень; інтернаціоналізми (*«Suffer fools gladly»* (2 Corinthians 11:19) (Bible Hub);

– біблеїзми, які не зустрічаються у Біблії *(«The salt of the earth», «The apple of one's eye»*).

У своїй роботі «Біблеїзми з Євангелія від Матфея і характер їх представленості у сучасній довідковій літературі» О. Набока виділяє три групи біблеїзмів (Набока, 2006):

1. Біблеїзми, які набувають переносного значення, але у Біблії мають пряме значення: *«Let there be light»* (Genesis 1:3) – *«Хай станеться світло!»* (Буття 1:3), *«The salt of the earth»* (Matthew 5:13) – *«сіль землі»* (Від Матвія 5:13) (кращі, достойні люди), *«Turn the other cheek»* (Matthew 5:39) – *«підстав йому й другу (щоку)»* (Від Матвія 5:39), *«golden calf»* (Nehemiah 9:18) – *«литого тельця»* (Неемії 9:18) (ідол) (Bible Hub; Ukrainian Bible – Огієнко).

2. Фразеологізми біблійного походження, які мають переносне та метафоричне значення у Біблії: *«Pearls before swine»* (Matthew 7:6) – *«перел своїх перед свиньми»* (Від Матвія 7:6)/ *метати бісер перед свинями*, *«The blind leading the blind»* (Matthew 15:14) – *«сліпий водить сліпого»* (Від Матвія 15:14), *«A drop in the bucket»* (Isaiah 40:15) – *«крапля з відра»* (Ісаї 40:15) (Bible Hub; Ukrainian Bible – Огієнко).

3. Біблійні вирази, які містять алюзію на певну біблійну притчу чи епізод: *«The Good Samaritan»* (Luke 10:25-37) – *добрий самарянин*, *«David and Goliath»* (1 Samuel 17), *«Prodigal Son»* (Luke 15:11-32) – *блудний син* (Bible Hub).

Отже, Біблія – це невичерпне джерело знань: цитат, ідіом, крилатих та фразеологічних висловів, без яких важко уявити існування літератури, історії та культури.

Компаративний аналіз біблеїзмів в англійській та українській мовах показує, що:

1. Поняття та галузі використання біблеїзмів в англійській та українській мовах мають багато спільного. При перекладі спільної групи

біблеїзмів використовується українські еквіваленти, наприклад:

Good Samaritan – добрий самаритянин;

forbidden fruit – заборонений плід;

salt of the earth – сіль землі;

turn the other cheek – повертаючи іншу щоку;

wolves in sheep's clothing – вовк в овечій шкурі;

eye for eye – око за око;

apple of one's eye– зіниця ока;

flesh and blood – плоть і кров;

lost sheep – заблукала вівця;

cast the first stone – кинути камінь у когось (Бондаренко).

2. Існують біблеїзми, що набули фразеологічного значення тільки в одній мові з двох.

Спостерігається багато фразеологізмів біблійного походження, які використовуються та є більш вживаними тільки в англійській мові. Тому це є проблемою для перекладача. Треба досить вдало підібрати лексичний еквівалент в мові перекладу, тобто в українській, щоб передати той самий сенс та зміст. Мовознавець може вдаватися до різних способів перекладу таких біблеїзмів: описового перекладу, пояснення, словосполучення та інших, наприклад:

cloud no bigger than a man's hand – знак, що попереджає про зміни;

finger on the wall – провісник прийдешнього нещастя, почуття приреченості;

to play Samson in the temple – бути Самсоном у храмі, демонструвати велику силу, браваду або зухвале ставлення, стикаючись із труднощами чи викликами, часто в саморуйнівній чи безрозсудній манері;

to make bricks without straw – працювати без потрібного матеріалу, битися над нездійсненною справою;

the whore of Babylon – вавилонська блудниця, аморальна та корумпована організація або система, яка спокушає та обманює людей від праведності та правдивої віри;

to see how the land lies – зрозуміти стан речей (Бондаренко).

Так само і навпаки, в українській мові можна зустріти біблеїзми, які в англійській мові використовуються дуже рідко, або взагалі не є вживаними:

всякій тварині по парі – all sorts of people/ animals;

шукайте і знайдете – ask and it shall be given to you;

знайшов чим здивувати – the ark rested on mount Ararat;

не виправдати надій – find wanting;

коли рак на горі свисне – when the Ethiopian changes his skin;

люди мудрі завдяки життєвому досвіду – children of this world (Бондаренко).

3. Наявність біблеїзмів, що набули фразеологічного значення в обох мовах, але можна помітити деякі відмінності:

1) Семантичні відмінності.

Відбувається варіативність у значенні чи тлумаченні слів, фраз або виразів у різних контекстах або між різними мовами. Основне значення біблеїзмів однакове, але є відмінності у сфері вживання:

God/Lord – творець і правитель всесвіту та джерело усіх моральних авторитетів; верховна істота. Це слово є дуже значущим і універсальним поняттям, який використовується в різних контекстах і сферах людського життя. Розглянемо декілька значень:

– бог, божество:

to worship God – поклонятися богові;

to praise God – прославляти бога;

our Lord – Христос;

the Lord's Prayer – молитва господня, «Отче наш»;

– ідол, кумир:

put the fear of God in (або into) someone – налякувати, настрашувати, наполохувати;

God (або Heaven) forbid – крий, боже; не доведи, Господи!;

God's people – духівництво;

– пан, володар, повелитель, добродій:

our sovereign Lord the King – король, наш верховний повелитель (Баранцев, 2005).

Adam – перша людина, створена Богом (Книга Буття):

– кадик: *Adam's apple – адамове яблуко;*

– вода: *Adam's ale, wine – в українській мові немає відповідника;*

– дуже старий: *as old as Adam – старий, як світ;*

– вірний слуга: *the faithful Adam – немає відповідника* (Баранцев, 2005).

2) Граматичні відмінності.

В обох мовах існують різні моделі (морфологічні, тактичні) вживання біблійних відповідників, наприклад:

folds one's hands/arms – сидіти склавши руки;

to fix a millstone about/around one's neck – взяти на себе тяжку відповідальність;

in Abraham's bosom – на лоні Авраама (в стані блаженної насолоди);

in all one's glory/majesty – у всій славі своїй (Бондаренко).

3) Стилістичні відмінності.

Українські та англійські відповідники можуть функціонувати у різних мовних стилях, а також мати якесь додаткове пояснення. Наприклад: фразеологізм біблійного походження *«a drop in the bucket»* має український відповідник *«крапля в морі»*. Хоча обидва біблеїзми передають однакове метафоричне значення чогось малого або незначного порівняно з більшим цілим, вони відрізняються з точки зору стилістики. Англійська ідіома «a drop in the bucket» має глибоке коріння в Біблії, оскільки походить із Книги Ісаї у Старому Завіті. З іншого боку, український відповідник «крапля в морі» не має прямого біблійного походження і не прив'язаний до конкретного релігійного посилання. Обидві ідіоми використовують різні стилістичні образи, щоб передати одну й ту саму метафоричну думку. Англійська ідіома використовує «відро» для представлення більшого цілого, тоді як українська ідіома використовує «море» (океан) як ширший контекст.

4. Біблеїзми, які в перекладі з англійської мови відтворюються не за допомогою українського лексичного відповідника, а іншим біблеїзмом або фразеологізмом. Наприклад:

the Act of God – стихійне лихо;

all in all – предмет любові;

all the days of one's life – на все життя;

to come to light – з'явитися на світ божий;

in the twinkling of an eye – в одну мить;

the eleventh hour – останній момент;

a drop in the bucket – крапля в морі;

by the skin of your teeth – ледве-ледве, з гріхом навпіл (Бондаренко).

5. Біблеїзми, які вживаються у латинському варіанті в англійській мові та перекладаються українським відповідником:

Ecce Homo *(Behold the man)* (John 19:5) – *Оце Чоловік!* (Іван 19:5);

Agnus Dei *(Lamb of God)* (John 1:29) – *«Агнець Божий»* (Іван 1:29);

Ego sum via, veritas, et vita *(I am the way, the truth, and the life)* (John 14:6) – *Я дорога, і правда, і життя* (Іван 14:6);

Et verbum caro factum est *(And the Word was made flesh)* (John 1:14) – *І Слово сталося тілом* (Іван 1:14) (Bible Hub; Ukrainian Bible – Огієнко).

Переклад фразеологізмів біблійного походження з англійської мови, або ж біблеїзмів, на українську мову – це досить складне завдання. Біблеїзми набувають важливого значення, так як вони мають великий вклад у історії, культурі та релігії, глибоко вкорінений у біблійному тексті. Переклад біблеїзмів може бути складним через культурні та мовні відмінності між англійською та українською мовами. Деякі фразеологізми біблійного походження можуть мати унікальні культурні посилання, які безпосередньо не відповідають цільовій мові, що потребує творчих рішень перекладачів. Для того, щоб зробити вдалий та точний переклад фразеологізмів біблійного походження треба добре розумітися як в англійській мові (мові оригіналу), а також в українській мові (мові перекладу), мати змогу спіймати потаємний сенс та духовне значення біблійного тексту (Ізотова, 2023).

Безліч субстантивних фразеологічних одиниць біблійного походження при перекладі на українську мову мають такий самий відповідник, що й у мові оригіналу. Наприклад (Лазя, 2021):

– фразеологічні субстантивні одиниці, які вказують на якусь людину та дають їй певну характеристику: *a man after God's own heart – людина до душі/до вподоби, doubting Thomas – скептик, Хома невірний, a Good Samaritan – добрий самаритянин; людина, що співчуває та допомагає іншим* (Баранцев, 2005).

– фразеологічні субстантивні одиниці, які описують речі матеріальної культури: *a two-edged sword – гострий меч, a pearl of great price – перлина поза ціною; рідкісна річ, the Promised Land – обітована земля* (Баранцев, 2005).

– фразеологічні субстантивні одиниці, які описують фізичні та фізіологічні особливості людини: *the apple of his eye – зіниця ока, the skin of my teeth – ледве-ледве, з гріхом навпіл, a thorn in the flesh – причина постійної муки або нудьги* (Баранцев, 2005).

– фразеологічні субстантивні одиниці, які позначають тваринний та рослинний світ: *wolves in sheep's clothing – вовк в овечій шкурі, as meek as a lamb – слухняний, лагідний як ягня, the lilies of the field – польові лілії, the mustard seed – гірчичне насіння, the fig tree – смоківниця, фігове дерево, інжир* (Баранцев, 2005).

– фразеологічні субстантивні одиниці, які описують речі (одяг): *coat of many colors – назва одягу Йосипа; право первородства, gird up your loins – підперезати стегна; зібратися з силами* (Баранцев, 2005).

Так як фразеологізми біблійного походження використовуються в обох мовах (українській та англійській) доволі часто, то з'являється потреба у пошуку адекватних відповідників у мові перекладу. Щоб досягти адекватного перекладу застосовують наступні способи відтворення біблеїзмів (Оксьоненко):

Описовий переклад передає значення лексичної одиниці у формі словосполучення або речення, зазвичай, якщо у мові перекладу не існує її лексичного відповідника. Застосовують при перекладі фразеологізмів, ідіом, безеквівалетної лексики, термінів та неологізмів: *the Act of God – стихійне лихо; appeal to Caesar – звернутися до вищої влади; in the flesh – живий* (Бондаренко).

Калькування – передача денотативного значення лексичної одиниці мови оригіналу без збереження звукової або орфографічної форми, але з відтворенням структурної її моделі: *Angel of light – ангел світла; flesh and blood – плоть і кров* (Бондаренко).

Аналоговий переклад застосовується у тих випадках, коли в англійських фразеологізмів наявні українські аналоги, що є ідентичними за змістом, але ґрунтуються на іншому образі: *first man – Адам; James the Less – Яків Менший (апостол)* (Бондаренко).

Адекватний переклад – це відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови: *forbidden fruit – заборонений плід; lost sheep – заблукала вівця* (Бондаренко).

Висновки. Компаративний аналіз фразеологізмів біблійного походження між англійською та українською підкреслює багаті культурні та мовні зв'язки, які існують між двома мовами. Ці вислови відіграють значну роль у формуванні літературної та культурної спадщини кожної мови та залишаються актуальними в сучасному контексті.

У той час як деякі біблійні вислови перекладаються дослівно з англійської мови на українську та навпаки, інші можуть зазнавати адаптації відповідно до мовних і культурних нюансів кожної мови та культури. Перекладачі часто прагнуть зберегти оригінальний зміст і культурне значення, забезпечуючи резонанс виразів у цільової аудиторії. На певні фразеологізми біблійного походження українською мовою, напевно, більше вплинула східна православна християнська традиція, тоді як англійські вирази можуть відображати впливи різних християнських конфесій. Це може призвести до тонких відмінностей у використанні та тлумаченні біблеїзмів.

Для того щоб підібрати найбільш вдалий та точний відповідник у мові перекладу, перекладачу потрібно чітко визначити який саме тип/вид біблеїзму застосовано. В англійській мові наявно більше фразеологізмів біблійного походження через їх історичну та культурну спадщину, вони є більш вживаними, ніж в українській мові, і все це може викликати певні труднощі у мовознавця при їх перекладі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.

2. Бондаренко В. П. Біблійні фразеологізми та їх емотивна семантика в англійській комунікативній культурі та літературі. URL: https://vseosvita.ua/library/bibliini-frazeolohizmy-ta-ikh-emotyvna-semantyka-v-anhliiskii-komunikatyvnii-kulturi-ta-literaturi-579366.html

3. Вакарюк Р. В. Біблійні фразеологізми в сучасній англійській мові: структурний, семантичний та когнітивний аспекти : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 253 с.

4. Дзера О. В. Англо-українська біблійна фразеологія: перекладознавчий аспект. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 3, Том 2. 2018. С. 131–138.

5. Зорівчак Р. П. Біблеїзми у нашому мовленні. *Кримська Світлиця*. 2006. № 38. URL: http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=4142

6. Ізотова Н. П., Перепелиця А. А. Способи перекладу фразеологізмів біблійного походження з англійської мови на українську. Київ, 2023. URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/4488/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20_%20%20%20%20%20%20%20%20%20_%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20_.pdf?sequence=1

7. Лазя Т. С. Німецькі біблеїзми та їх відтворення українською мовою (на матеріалі релігійних текстів Мартіна Лютера та їх перекладів) / Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2021. 175 с.

8. Набока О. М. Біблеїзми з Євангелія від Матвія у мові та мовленні (на матеріалі англомовних словників та газетних текстів) : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2006. 195 с.

9. Оксьоненко Н. Основні групи біблеїзмів та способи їх перекладу (на матеріалі літератури релігійного спрямування). URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23002/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B8_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D1%97%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.PDF

10. Талалай А. А., Сітко А. В. Біблеїзми як особливий різновид фразеологічних одиниць. 2021. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/17323/15261

11. Bible Hub. URL: https://biblehub.com/

12. Ukrainian Bible – Огієнко, 1962. URL: https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm

REFERENCES:

1. Barantsev, K. T. Ed. (2005). Anhlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk [English-Ukrainian phraseological dictionary]. Kyiv, Znannia Publ. [in Ukrainian]

2. Bondarenko, V. P. Bibliini frazeolohizmy ta yikh emotyvna semantyka v anhliiskii komunikatyvnii kulturi ta literature [Biblical idioms and their emotional semantics in English communicative culture and literature]. URL: https://vseosvita.ua/library/bibliini-frazeolohizmy-ta-ikh-emotyvna-semantyka-v-anhliiskii-komunikatyvnii-kulturi-ta-literaturi-579366.html [in Ukrainian]

3. Vakariuk, R. V. (2021). Bibliini frazeolohizmy v suchasnii anhliiskii movi: strukturnyi, semantychnyi ta kohnityvnyi aspekty : dys... kand. filol. nauk: 10.02.04 [Biblical idioms in modern English: structural, semantic and cognitive aspects. PhD philol. sci. diss.]. Lviv, Ivan Franko Lviv National University Publ. [in Ukrainian]

4. Dzera, O. V. (2018). Anhlo-ukrainska bibliina frazeolohiia: perekladoznavchyi aspect [Anglo-Ukrainian biblical phraseology: a translational aspect]. *Transcarpathian Philological Studies*, Issue 3, Vol. 2, 131–138 [in Ukrainian]

5. Zorivchak, R. P. (20060. Bibleizmy u nashomu movlenni [Biblicalisms in our speech]. *Crimean Svitlytsia,* No. 38. URL: http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=4142 [in Ukrainian]

6. Izotova, N. P. & Perepelytsia, A. A. (2023). Sposoby perekladu frazeolohizmiv bibliinoho pokhodzhennia z anhliiskoi movy na ukrainsku [Ways of translating phraseological units of biblical origin from English into Ukrainian]. Kyiv. URL: http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/4488/%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20_%20%20%20%20%20%20%20%20%20_%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20_.pdf?sequence=1 [in Ukrainian]

7. Lazia, T. S. (2021). Nimetski bibleizmy ta yikh vidtvorennia ukrainskoiu movoiu (na materiali relihiinykh tekstiv Martina Liutera ta yikh perekladiv) [German Biblicalisms and their reproduction in the Ukrainian language (based on the religious texts of Martin Luther and their translations)]. Kyiv, Kyiv National Linguistic University Publ. [in Ukrainian]

8. Naboka, O. M. (2006). Bibleizmy z Yevanheliia vid Matviia u movi ta movlenni (na materiali anhlomovnykh slovnykiv ta hazetnykh tekstiv) : dys... kand. filol. nauk: 10.02.04 [Biblicalisms from the Gospel of Matthew in language and speech (based on the material of English-language dictionaries and newspaper texts). PhD philol. sci. diss.]. Odesa, Odesa I. I. Mechnikov National University Publ. [in Ukrainian]

9. Oksonenko, N. Osnovni hrupy bibleizmiv ta sposoby yikh perekladu (na materiali literatury relihiinoho spriamuvannia) [The main groups of biblicisms and their translation methods (based on the religious literature)]. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23002/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B8_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D1%97%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.PDF [in Ukrainian]

10. Talalai, A. A. & Sitko, A. V. (2021). Bibleizmy yak osoblyvyi riznovyd frazeolohichnykh odynyts [Biblicalisms as a special kind of phraseological units]. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/17323/15261 [in Ukrainian]

11. Bible Hub. URL: https://biblehub.com/ [in English]

12. Ukrainian Bible – Ohiienko, 1962. URL: https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm [in Ukrainian]

УДК 811.133.1’373
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-9

Оксана ПАГАВА
кандидат психологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, вул. Іоанна Павла ІІ, 17, м. Київ, Україна, 01042
ORCID: *0000-0002-8626-6541*

Бібліографічний опис статті: Пагава, О. (2023). Особливості впровадження неологізмів у сучасному французькому соціальному просторі. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 52–62, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-9

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

У статті розглянуте питання щодо вживання неологізмів у сучасному французькому соціальному середовищі, оскільки останній являє собою один з найбільш продуктивних джерел лексичної системи мови. Об’єктом дослідження виступають неологізми у сучасній французькій мові, а предметом – особливості їхнього функціонування у соціальному просторі. Досліджене поняття «неологізм» та представлені різноманітні думки вітчизняних та зарубіжних авторів із теми дослідження. Вивчені особливості утворення та використання нових слів у сучасних соціальних умовах французького суспільства. Проаналізовані перспективи розвитку французького соціуму на сучасному етапі. Обстежена чисельна кількість матеріалів французьких періодичних та інтернет-видань, словників тощо. Визначені властивості функціонування «соціальних» неологізмів та способи їхньої реалізації в результаті вивчення використаних джерелах. Актуальність дослідження віддзеркалює безперервний процес виникнення, дієвості та реалізації неологізмів у сучасному французькому дискурсі в результаті соціально-економічних суспільних інновацій. На основі досліджуваних матеріалів був здійснений аналіз формування, існування та вживання неологізмів у межах соціального простору. Матеріал статті свідчить, що завдяки впровадженню суспільних інновацій, реалізації інноваційної діяльності, багатовекторному розвитку всіх соціокультурних сфер є можливим процес мовного прогресу в суспільному житті. Окрім того, дослідження показало, що утворення нових слів передбачене породженням нових зв’язків у всіх сферах суспільного життя в різних країнах планети, що в свою чергу впливає на розширення транснаціональної взаємодії в умовах мережевого суспільства. Під час аналізу зверталась увага на способи словотворення неологізмів, у тому числі в зв’язку з появою та існуванням нових явищ та феноменів, як-то: пандемія COVID-19, глобалізація, екологізація, діджиталізація, гендерна рівність тощо. Також було виявлено, що соціальний дискурс є невід’ємною складовою різнобарвності суспільного життя, що постійно змінюється, піддаючись впливу під тиском інформації в умовах мережевого століття. Зроблений висновок про сутність неологізаційного процесу сучасної французької мови, що включає особливості, умови, способи, шляхи тощо створення нових слів. Виходячи з того, що науковий, технологічний та технічний процеси знаходиться в стані постійного пошуку, розвитку та вдосконалення, перспектива подальших досліджень вбачається у вивченні певної сфери соціально-економічної життя та в можливому розподілі неологізмів, які в ній з’являються, на семантичні групи.

Ключові слова: *французька мова, неологізми, соціальний простір, періодичні видання, суспільне життя, соціальна взаємодія, лексичні інновації, мережеве суспільство, комунікативна діяльність, науковий прогрес.*

Oksana PAGAVA
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation Faculty of Humanities and Social Sciences, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 17 Ioanna Pavla II str., Kyiv, Ukraine, 01042
ORCID: *0000-0002-8626-6541*

To cite this article: Pagava, O. (2023). Osoblyvosti vprovadzhennya neolohizmiv u suchasnomu frantsuzkomu sotsialnomu prostori [Features of the use of neologisms in the modern french social space]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 52–62, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-9

FEATURES OF THE USE OF NEOLOGISMS IN THE MODERN FRENCH SOCIAL SPACE

The article examines the issue of the peculiarities of the use of neologisms in the modern French social environment, since it represents one of the most productive sources of the lexical system of the language. The object of the study is neologisms in modern French, and the subject is the peculiarities of their functioning in social space. The concept of "neologism" is explored and different opinions of domestic and foreign authors on the research topic are presented. The features of the formation and use of new words in modern social conditions of French society are studied. The prospects for French society at the present stage are analyzed. A lot of materials from French periodicals and online publications, dictionaries, etc. were examined. The properties of the functioning of social neologisms and methods of their application are determined as a result of studying the sources used. The relevance of the study reflects the continuous process of the emergence, effectiveness and purpose of neologisms in modern French discourse due to socio-economic social innovations. Based on the materials studied, an analysis of the emergence, existence and use of neologisms within the social space was carried out. The material of the article indicates that thanks to the introduction of social innovations, the implementation of innovative activities, and the multi-vector development of all sociocultural spheres, the process of speech progress in public life is possible. In addition, the study showed that the formation of new words involves the generation of new connections in all areas of public life in different countries of the planet, which in turn affects the expansion of transnational interaction in the context of the development of a network society. A conclusion is made about the essence of the neologization process of the modern French language, including features, conditions, methods, paths, etc. Based on the fact that scientific, technological and technical processes are in a state of constant search, development and improvement, the prospect of further research is seen in the study of a certain sphere of socio-economic life and in the possible distribution of neologisms appearing in it into semantic groups.

Key words: *french, neologisms, social space, periodicals, public life, social interaction, lexical innovation, network society, communicative activity, scientific progress.*

Актуальність проблеми. Віддзеркаленням безперервного процесу соціально-економічних та технологічних новацій французького суспільства є виникнення та функціонування нових слів у сучасному французькому дискурсі. На основі досліджуваних матеріалів був здійснений аналіз появи, існування та вживання неологізмів у межах соціального французького простору. Матеріал статті свідчить, що завдяки впровадженню суспільних інновацій, реалізації інноваційної діяльності, розвитку всіх соціокультурних сфер є можливим процес мовного прогресу в суспільному житті. Окрім того, дослідження показало, що утворення нових слів передбачене породженням нових зв'язків у всіх сферах суспільного життя в різних країнах планети, це в свою чергу впливає на розширення транснаціональної взаємодії в умовах розвитку мережевого суспільства. Під час роботи зверталась увага на способи словотворення неологізмів, у тому числі в зв'язку з появою та впровадженням нових феноменів та явищ, як-то: пандемія COVID-19, глобалізація, екологізація, діджиталізація, дистанційне та електронне навчання тощо. Також було виявлено, що соціальний дискурс є невід'ємною складовою різнобарвності суспільного життя, що постійно змінюється, піддаючись неабиякому впливу з боку інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XXI інформаційному столітті, завдяки потужному розвитку науково-технологічного прогресу, інтенсивності суспільно-політичного життя, що наповнене подіями глобального значення, весь час відбувається процес лексичного збагачення французької мови новими словами. Насичення мови неологізмами пов'язане в першу чергу з розвитком науки, культури, економики, техніки, виробничих відносин у суспільстві в цілому та в світі, зокрема. Кожен рік дослідники фіксують появу в мові не одного десятку нових слів, що виникають, створюються в мові або запозичуються з інших мов, наприклад, «astronaute» («астронавт»), «mondialisation» («мондіалізація»), «ordinateur» («комп'ютер»), «transgenres» («трансгендер»), «véhicule lunaire» («лунохід») тощо (Petit Larousse illustré 2022, 2021). В словнику Le Petit Robert серед нових слів, що з'явились останнім часом у французькій мові, знаходимо наступні: «complosphère» («комплосфера»), «crush» або «ghoster» («краш» або «привид»), «mégenrer» («місгендер»), «multiverse» («мультивсесвіт»), «nasser» («насер» або «той, що зцілює») й т. ін. (Le Petit Robert, 2023). Такі слова свідчать про еволюцію французької мови та є результатом суспільних інновацій. Слова, що віддзеркалюють феномени останніх, входячи до складу

відомих словників, кожен рік дуже ретельно досліджуються, вивчаються та перевіряються. Відомо, що версія французького словника Le Petit Robert 2024 року видання вже буде містити поняття «métaverse» («метаверс», «привид») замість «multiverse» («мультивсесвіт») і т. ін. (Le Petit Robert de la Langue Française 2024, 2023). Процес неологізації мови може відбуватися по-різному. також спостерігається утворення нових лексем у самій мові шляхом суфіксації, префіксації, абревіації тощо. Окрім того, французькій мові притаманне надання нового значення вже існуючим словам, що дає змогу їх використовувати в якості нових понять. Так, «нові слова» з'являються в процесі мовлення та починають вживатися внаслідок надання нового лексичного значення цим, вже існуючим словам, наприклад, «boulot» («товста людина»), але в повсякденному житті частіше вживається в процесі спілкування серед співпрацівників в сенсі «робота, труд, праця» (Petit Larousse illustré 2022, 2021). Згодом нові слова, значення, вислови, потрапляючи в повсякденне вживання, втрачають свою новизну та переходять до активного словникового запасу. Неологізми надають динамічності мові й через це лексика змінюється впродовж часу, а словниковий запас постійно поповнюється. Іноді у французькій мові, як і в будь-якій іншій мові, можуть зустрічатися так звані авторські неологізми, тобто нові вислови, значення, поняття, що вживаються в акті мовлення деякої людини або тексті (індивідуально-авторські або стилістичні неологізми). Вони існують як правило лише в певному контексті та не вживаються активно в мові, оскільки здебільшого створюються письменниками, поетами з метою забарвлення та надання образності певному художньому твору (Літературознавча енциклопедія, 2007, с. 377).

В історії французької мови є відомими імена творців Л.-С. Мерсьє, Ш. Пужана, Ф.-Р. Шатобріана та ін., що намагалися надати французькій мові нового історичного значення, бо були прихильниками збагачення мови новими словами, «мовними революціонерами», ексцентричними захисниками мовних інновацій і, не вагаючись, поширювали інтерес до неології, нової лексики, відверто демонструючи бажання світового розквіту французької мови (Кагановська та ін., 2003). Тимчасове затишшя та відсутність досліджень із питань неології були знов порушені в другій половині XX століття. Поява Інтернету, зміна індустріального суспільства на мережеве, винаходи та дослідження в медицині, техніці, освіті тощо поставили виклики перед розвитком та вдосконаленням мови. Саме в цей час почали використовувати під час мовлення нові слова – ініціалізовані форми (наприклад, ADSL, IVG або OGM), та з'явились нові тенденції в створенні нових слів, як-то: префікси (кібер-) або суфікси (-тік) тощо (Gaudin etc., 2000, p. 235).

У наш час у французькій мові продовжується створення нових лексичних одиниць. Такі створіння стають неологізмами, коли починаються широко «матеріалізуватись» у повсякденному мовленні. Це власне й забезпечує установку на нове слово в лексиконі поряд із закріпленням та приєднанням його до певного словника. Сьогодні поява більшості нових слів вітається, оскільки вони покликані значно збагатити та урізноманітнити мову та мовлення. Але потреби сучасності вимагають і дотримання певних правил реалізації нових «продуктів». З цією метою фахівці класифікують новостворені слова (Чередниченко, 2009). Деякі автори виокремлюють також, по-перше: неологізми, що стали результатом випадковості. По-друге, значна кількість нових лексичних одиниць виникає спонтанно під час мовної практики, коли є потреба заповнити мовний пробіл. Такі слова є певним чином стихійним творінням, незвичайними витворами, бо вони створюються, віддзеркалюючи еволюцію ідей та прагнення. Подібні неологізми – «несподіванки», бо їхня поява не визначається заздалегідь. По-третє, деякі нові слова є результатом «спрямованої творчості», бо втрачають свою новизну, безпосередність свого інтегрування у французьку мову через певні забобони та перепони (Tutora etc., 2015).

Відомо, що процес неологізації французької мови та питання, що з ним пов'язані, вивчали К. Ажеж, Т. Гейко, Л. Ґільбер, А. Гуз, Л. Деруа, Х. Жолі, Л.-Ж. Кальве, Ж. Корбей, О. Косович, К. Марсіа, Ж. Мунен, Ж. Прюво, Ж.-Ф. Саблероль, О. Чередниченко, П. Шародо та ін. Майже всі автори звертають увагу на те, що французька мова дуже швидко сповнюється новими словами, поняттями, виразами, що прискорює її розвиток. У роботах більшості

науковців виражається думка про те, що процес збагачення мови новими словами забезпечує розвиток мовної системи, а сучасні суспільні процеси модернізації, реформування, інформатизації, діджиталізації, експериментування, інноваційної діяльності є одним із компонентів процесу мовного прогресу. Вважається, що поява нових мовних одиниць відбувається під впливом зовнішніх і на основі внутрішніх, закладених у самій мові, закономірностей. Дослідження змін та особливостей розвитку словникового складу мови неможливо проводити без урахування аналізу мовних явищ в цілому і словотворення, зокрема. Тож, основним є розгляд питання про взаємозалежність та взаємозумовленість мовних явищ у контексті системного підходу щодо вивчення об'єктивної реальності. Так, у дослідженні І. Козубай та А. Хаджи неологізмами називають слова або словосполучення, що відіграють нову соціокультурну роль. До неологізмів автори відносять нові слова, вага яких змінилася через переважаючу силу перетворення дискурсивного віднесення. Таким чином, неологізмами можна вважати абсолютно нові слова (нове поєднання наявних слів). Вчені вважають, що найбільш жвавий розвиток мови здійснюється в галузі лексики, що зумовлено її особливостями порівняно з іншими мовними рівнями та більш високим ступенем позамовної детермінованості. Окрім того, на їхню думку, саме завдяки мінливості та різноманіттю шляхів і форм оновлення словникового складу мови основним процесом у розвитку лексики лінгвісти називають процес неологізації, що відображає загальний поступовий рух мови. Через це сучасна лінгвістика орієнтується на дослідження процесів розвитку мови, а глибоке та всебічне вивчення неологізмів складає беззаперечне зацікавлення (Козубай та ін., 2020).

Мета дослідження. Дослідити особливості функціонування французьких «соціальних» неологізмів у сучасному суспільному середовищі, що включають способи, умови та інші особливості їхнього утворення на матеріалі французьких періодичних та інтернет-джерел.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова мовна одиниця в лексиці, неологізм (слово або значения) – це те, що з'явилось в мові порівняно недавно. У сфері соціального життя неологізми займають важливе місце, бо суспільний інститут завжди віддзеркалює актуальні проблеми зі сфери своєї життєдіяльності. Використання нових слів у мові та мовленні – це певним чином винахід, що вказує на появу нових понять, явищ, назв у житті суспільства. Люди поряд із цим відчувають ефект «свіжості», незвичності, цікавості, інтересу, коли вживають нові слова паралельно з новими подіями. Неологія мови є певним чином висвітленням національної (в межах держави) та міжнародної (в межах світу) історії, суспільної еволюції та активності, актуальних наукових, культурних, технічних та технологічних відкриттів. Саме такі періоди еволюційно-революційної вікової історії є найбільш продуктивними, у тому числі й для розвитку, оновлення мови, бо виражають через нові терміни весь людський прогрес, усю значущість людського надбання. Сучасники такого історичного моменту, творці, винахідники та зокрема, прихильники неології, намагаються якомога яскравіше, виразніше, цікавіше, влучніше висловитися з приводу подібного новостворення, нововведення задля збереження інформації для майбутніх поколінь, трансформування її в історію людства, з метою виходу за межі століть. Але коли виникають нові слова, неологізми, поряд із цим завжди виникає низка складних питанн: Які ж слова визнавати неологізмами? Чи є деякі з нових слів дійсно неологізмами? Так постає питання антинеології та супротиву, відторгнення нового, незвичного… В той же час, незважаючи на проблеми, заперечення, протести, незгоду мова продовжує свій безкінечний шлях формування та розвитку, свою подорож століттями, відлунням яких є людина, її барвиста життєдіяльність, сповнена інтригуючого, незвичного, цікавого, новітнього.

Неологізм – це також новий знак, відчуття певної девіантності неологічного утворення щодо лексичного надбання конкретної мовної спільноти, яке дозволяє інтуїтивно виокремлювати інновації в мові, як уважають деякі автори (Moghaddam, 2021). На думку О. Остафійчук неологізм проходить кілька стадій соціалізації (прийняття в суспільстві) і лексикалізації, особливо якщо це стосується обговорення значимих тем для значної частини спільноти (Остафійчук, 2020, с. 157). З цього приводу у французькій лексикологічній традиції автори розрізняють формальні неологізми (néologismes

de forme) та семантичні неологізми (néologismes sémantiques) (Charaudeau, 2002, p. 400). Зарубіжні дослідники зауважують також, що просте та сучасне визначення слова «неологізм»: «neos» – «новий» та «logos» – «слово», «дискурс» стикається з двома питаннями: «нове слово» або все ж таки «нове значення слова, що вже існує в мові»? (Gaudin etc., 2000, p. 246).

Не викликає сумнівів, що неологізм – це нова лексема, яка утворилася для позначення нового або нещодавно створеного об'єкта, поняття, процесу або нового явища, та залежить від більшості людей. Адже для неологізму важливо, щоб «ця більшість переживала по відношенню до цього слова відчуття новизни. Також необхідно, щоб неологізм поширювався суспільством» (Niklas-Salminen, 2013, p. 141). Саме тому нові слова, неологізми, залишаються непомітними до тих пір, поки вживання таких слів лексики є неактивним, як відзначають дослідники (Sablayrolles, 2000, p. 166).

Що стосується процесу утворення нових лексичних одиниць, то він набагато складніший. Окрім того, сучасні фахівці стверджують, що, «будучи природним явищем мови та комунікації, постулатом функціонування мови, неологізм має відношення до філософської рефлексії. До того ж, спілкування між людьми насправді спочатку передбачає створення слів для позначення мінливості всесвіту, що сприймається ними, почуттів і думок, які їх власне й оживляють завдяки слову. Виявляючи символічну діяльність людини, слова народжуються з прагнення зобразити речі, ідеї та факти звуками, знаками, які їх заміщують. Таким чином, якою б не була інтерпретація, метафізична, біологічна чи лінгвістична, мова завжди є частиною творчого і, отже, неологічного лінгвістичного процесу. У масштабах людства філософським і лінгвістичним теоріям невпинно вдавалося пояснити походження мови та слів, так само, як символічні релігійні та літературні інтерпретації є джерелом багатьох алегорій навколо дієслова» (Dincă, 2010, p. 59).

Отже, в процесі дослідження нових слів, вивчення їх в певному контексті або знаходження їх в словнику не викликає сумнівів, що вони є дійсно новими словами, неологізмами, бо мають власну форму, композицію, певні граматичні, синтаксичні, семантичні особливості тошо. Саме завдяки цьому сучасну неологію вважають «наукою руху», бо завдяки її рухам відбувається збагачення словникового запасу мови, а разом з тим і виживання мови (Tutora, 2015). Дослідники Ж. Прюво і Ж.-Ф. Саблероль описали «етапи становлення» неолексеми (Sablayrolles, 2012, p. 38). Тож, говорячи про сучасний французький дискурс в соціальному просторі, варто підкреслити, що причинами виникнення неологізмів, що зустрічаються в більшості випадків, є стрімкий розвиток соціально-економічного й суспільно життя, що в свою чергу сприяє появі нових феноменів та понять в сучасному соціумі.

Під час даного дослідження були проаналізовані матеріали французьких джерел. Також буди вивчені найпопулярніші французькі словники – Petit Larousse, Le Grand Robert, Le Petit Robert тощо, зокрема ті версії, що були видані останніми роками. У висвітлюваній роботі доречно було спиратися на їхні онлайн-версії (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021; Petit Larousse illustré 2022, 2021). Так, відомо, що до виданого в 2022 році французького словника Petit Larousse illustré увійшли 170 нових слів. Третина з них пов'язані з сучасними проблемами соціального життя французького суспільства, зокрема, з пандемією Covid -19 (Moghaddam, 2021; Petit Larousse illustré 2022, 2021). Окрім того, були досліджені неологізми з таких сфер життєдіяльності, як: «Usage courant», «Société et politique», «Sciences et techniques», «Emplois populaires», «Emplois familiers», «Termes vulgaires ou triviaux», «Termes argotiques» та ін. (Canal Rêve, 2023; Cavilamenligne, 2023; Petit Larousse illustré 2022, 2021; TV5 MONDE, 2023). Розглянуті приклади тих неологізмів, що вживалися в джерелах найчастіше. Значним чином проаналізовані тексти та рубріки, що віддзеркалюють життя молоді в сучасному французькому суспільстві. Тож, здебільшого розглянуті були неологізми з життя молодого покоління, завдяки якому значно й поповнюється словниковий запас мови новими словами. Та, власне, й саме слово «jeunisme» (молоде покоління, молодь, молодість тощо) також є неологізмом, що буквально перекладається як «поклоніння цінностям, що пов'язані з молодістю, красою, працездатністю й т. ін.» Через це одна з тенденцій розвитку сучасного французького суспільства називається словом «jeunisme». Цим терміном підкреслюється надання важливого

місця молоді в соціальному просторі та житті суспільства, іноді навіть надання представникам цієї верстви населення занадто великої уваги (Canal Rêve, 2023; Petit Larousse illustré 2022, 2021).

Старанно та сумлінно навчатись, щоб отримати хорошу роботу, зробити кар'єру, реалізувати власний потенціал, забезпечити майбутнє, набути та вдосконалити знання, уміння та навички, досягти успіху – всі ці та інші можливості надає людині освіта. Особливо важливим є здобуття освіти для молодих людей. Адже попереду весь особистий життєвий та професійний шлях, тож, треба як слід до нього підготуватися, щоб пройти його гідно, з задоволенням, тріумфом та вдачею. Саме тому молодим людям треба багато вчитися, самовдосконалюватися, самоствердуватися. Освіта є ключем до конкурентоспроможності, лідерства, добробуту, професіоналізму, показником зрілості людини. Здобуття освіти надає можливість підготуватись до набуття практичного досвіду. Навчання надає знання, виховує, розвиває, формує особистісні якості людини. Освіта впливає на якість та рівень життя людини, віддзеркалюючись у професійній діяльності, суспільному статусі, матеріальному достатку, соціальному положенні тощо. Врешті-решт, освіченість – це ясний розум, широкий кругозір, розумність, адекватність мислення, життєва ефективність та активність. На жаль, сучасні реалії деформували красу знання та процес його отримання. Війни, хвороби, людська злоба та підступність значним чином впливають на процес здобуття освіти. Наразі маємо «gamberger» («гравець») – людину, здебільшого молоду, що через особистісні психологічні проблеми багато часу проводить з комп'ютером, але не задля того, щоб навчатись та самовдосконалюватись, а для того, щоб таким чином «лікувати» душевні рани, відсторонитись від реалій життя, занурившись у інший світ, світ гри, ілюзії, начебто спокою та безпеки. Так, інколи нові слова в будь-якій мові виникають як результат не дуже радісних подій чи явищ в житті суспільства. Юні та молоді французи також відчувають на собі виклики сучасності: зміна форм навчання, наявність тривожних новин, поява значної кількості емігрантів, неякісний інтернет… Усе це спричиняє проблеми, перешкоди та призводить також до освітніх втрат у французькому суспільстві. Досить частим на сучасному етапі у французькій мові є вживання нових слів «clavarder», «courriel», «entreprise», «numériseur», «pirate informatique», «souris» (pour ordinateur), «télécopieur», «zombie». Останній, наприклад, характеризує «людину з відсутнім виглядом, що позбавлена будь-якої волі» (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021; Petit Larousse illustré 2022, 2021).

В контексті вибудови суспільного життя для молоді важливим виступає аспект взаємодії. В досліджуваних текстах є наступні неологізми «woke», «wokisme», якими називають в основному в сучасному молодіжному колі спілкування людину, що, усвідомлюючи несправедливість та дискримінацію, занадто ображається і дуже швидко та активно мобілізується для боротьби, іноді непримиренним чином. Зазвичай це стосується людей з певною релігійною чи сексуальною приналежністю або мігрантів, особливо тих, що незаконно перебувають в країні та повинні ретельно ховатись від поліції, а також дуже обережно поводитися в соціумі, щоб не потрапити «під обурення» натовпу (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021; Petit Larousse illustré 2022, 2021).

Наразі Le Petit Robert містить також нові слова, що використовуються переважно «наймолодшими» французами: «bader» (відчувати занепокоєння, сум чи меланхолію), «crush» (закохуватися в когось), «ghoster» (раптово переривати будь-який зв'язок із будь-ким без пояснення причин) або ще таке, що майорить часто в інтернет-листуванні – «être en PLS» (погане самопочуття, перебування в кінці життя). Часто сучасні підлітки кажуть або пишуть наступне: «Je suis en PLS, mon crush m'a ghosté, ça me fait bader!» («Я погано почуваюсь, моє кохання раптово покинуло мене, я в меланхолії») (Le Petit Robert, 2023).

Дозвілля є важливим аспектом в житті кожної людини, а особливо в житті молоді. Дуже часто зустрічається слово «instagrameur» (Petit Larousse illustré 2022; 2021). Це слово характеризує сучасне людство, що живе в епоху мережевого суспільства з його можливостями спілкування, відпочинку, а також вказує на науково-технічний прогрес сьогодення, на інтелектуальні досягнення, які існуть в XXI столітті.

На початку XXI століття ми стали все частіше чути та вживати слово «глобалізація».

У Франції цей термін став також в пригоді: його почали активно використовувати вчені, політики, журналісти, аналітики, викладачі тощо. Але для захисту рідної мови від масованого проникнення чужої лексики французи стали використовувати калькування, синонімічну заміну, створивши власний неологізм. Так, виник чисто французький термін «mondialisation», «mondialisme» («мондіалізація» (глобалізація), «мондіалізм» (глобалізм)), що також позначає процес глобалізації, але на французький манер та з французьким розумінням (Cflvet, 2001, p. 80; Petit Larousse illustré 2022, 2021). Ситуація наразі виглядає здебільшого так: якщо в світі з'являється явище, його називають певним словом, коли явище разом зі словом потрапляють у Францію, їх намагаються переназвати французьким словом. Найчастіше при цьому використовуються метафоричні перенесення. Але не завжди ситуація виглядає так: інколи все ж таки є потреба запозичувати іншомовні терміни для позначення певних явищ чи подій.

«Гендерна політика в світі – це та тема, що здатна створювати нові слова», – зауважує головний редактор Le Petit Robert Ж. Муанар. Зміни, що постійно тривають в суспільних відносинах Франції та стосується міжстатевих питань стають усе більш значущими. Як наслідок маємо розвиток лексичного поля в мові та в мовленні людей. Декілька років по тому не можна й було подумати про появу слова «mégenrer» («місгендер»). Сьогодні навіть під час соціологічних опитувань знаходемо це слово, що позначає факт присвоєння людині, свідомо чи мимоволі, статі, в якій людина себе не визнає. До того ж, декілька років тому на позначення невизначеної статі з'явилось ще й слово всього лише з трьох букв «iel», що стало несподіванкою та викликало неабиякі дебати в суспільстві (Le Petit Robert, 2023).

Сьогодні в економічній галузі Франції «прижилися» та вживані такі терміни, як «sponsorship». Це слово замінило попередні «mécénat» («меценат») та «parrainage» («шефство») (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021). Слід актуалізувати увагу також на те, що однією з причин появи нових слів у соціальному просторі є науково-технічний та науково-економічний розвиток. Сучасні нанотехнології призвели до появи багатьох явищ та феноменів. «Так, неологізм «ubérisation» походить від назви компанії Uber, що розробила мобільний додаток, який надає можливість споживачу подавати запити на поїздки, які потім переадресовуються водіям компанії, котрі використовують власні чи арендовані автомобілі в роботі… «Юберизація» вказує на заміну посередників (людей або організацій) високими технологіями, цифровими сервісами, убер-платформами, що зв'язують клієнтів та споживачів тих чи інших послуг. До речі, сьогодні в Європейському Союзі користується популярністю послуга «таксі-Uber», що надає можливість людині з будь-якої країни ЄС замовити таксі в іншій країні або здійснювати замовлення, проживаючи в різних містах однієї країни» (Pagava, 2023, p. 214).

У зв'язку з всесвітнім занепокоєнням щодо стану навколишнього середовища в джерелах досить часто зустрічається нове слово «écoresponsable». Наразі так називають відповідальну людину, яка прагне інтегрувати заходи з охорони природи в свою діяльність, яка виражає позицію відповідального ставлення людини до збереження довкілля та оточуючої сфери (Petit Larousse illustré 2022, 2021; TV5 Le Monde, 2023).

Лексика з франкомовного закордонного світу приносить свою частку нових слів та збагачує сучасну французьку мову. Так, у Лівані сміливу людину називають «une personne douée, brillante» – обдарована, «блискуча» людина. В Бельгії вираз «être en gayolle» («бути геєм») означає знаходитись у в'язниці. «La gayolle» також позначає клітину, в якій замикають птахів та дрібних домашніх гризунів. З розмовної бельгійської прийшов вираз-вигук «Quelle bande de klettes!», що використовують для характеристики некомпетентних людей, які не вміють щось робити, та для висловлення емоційного ставлення до них (ні на що непридатна, нездатна, нікчемна людина, «повний ноль») (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021).

Інколи, переклавши іноземне слово чи застосувавши його в переносному значенні, створивши з двох складних слів одне, переробивши абревіатуру, можна також «отримати» неологізм, наприклад, дуже відомий «flashball» («метати кулі»). Це слово було досить популярним серед працвників ЗМІ, дуже часто журналісти вживали його в періодичних виданнях, коли йшлося про озброєння, яке використовує поліція. Багато хто вважав, що це слово запо-

зичене з англійської мови. Але дослідники довели, що все виглядає іншим чином: йдеться дійсно про зброю та про французьку виробничу марку П‘єра Рішара. Нарешті, щоб уникати плутанини, було створено абревіатуру «DBS» (défense à balles souples – захист гумовими кулями) (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021).

У зв’язку зі змінами, що відбуваються в суспільному житті в результаті пандемії, регулярно використовують у засобах масової інформації нові слова, які знайдуть своє місце в майбутніх виданнях словника Le Petit Robert. Таким новим словом, яке можна дуже часто чути, є «комплосфера». Цим поняттям називають усіх людей, що приймають участь у поширенні ідей, які вважаються конспірологічними в Інтернеті. Відомо, що у Франції не так давно проходили масові демонстрації проти пенсійної реформи. Під час висвітлення подій, завдяки ЗМІ, з’явилось та почало вживатись нове слово-дієслово «nasser», що значить «брати в коло, стримувати (протестувальників) кордоном співпрацівників правоохоронних органів» (Le Petit Robert, 2023).

Існують неологізми, що утворилися шляхом переосмислення слова та лексикалізації словосполучення, також зустрічаються такі, що виникли як наслідок запозичення з інших мов, та нові лексичні одиниці, які стали результатом осучаснення застарілих слів. Значна кількість неологізмів походить із французької мови, проаналізувавши мовний матеріал, знаходимо багато неологізмів, серед яких зустрічаються сталі слова, які пояснюють новий вид діяльності в зв’язку з розвитком, наприклад, наукового знання: «lève-tard» et «lève-tôt» – «сова» та «жайворонок». Раніше вживалося в прямому сенсі: «просинатися пізно вранці» або «просинатися дуже рано» (Le Petit Robert, 2023).

Розвиток будь-якої мови залежить від можливостей та родзинок словотворення, збільшення чи зменшення способів творення нових слів та багатьох інших чинників словотвірного процесу. Так, на основі аналізу досліджуваних іменникових неологізмів, що використовуються в сучасному французькому соціальному просторі, були виокремлені наступні способи їх створення, що стали застосовуватися та набули розвитку ще в XX столітті. Так, у створенні нових слів популярним є морфологічний спосіб, що передбачає створення нових слів шляхом зміни форми вже існуючих за допомогою різноманітних формуючих засобів, як-то: за певними словотворчими моделями, наприклад, activism – activiste, affairisme – affairiste, antiracism – antiracist, biathlon – décathlon, compactage – compacter (від однієї основи створено різні за лексичним значенням іменники); musicographie, photosynthèse, physiopathologie (поєднання слів сприяє утворенню нового слова). До типів словотворення відносяться також суфіксація, префіксація, словоскладання і лексикалізація, окрім абревіації, конверсії, запозичення та усічення, на які вже зверталась увага вище. Отже, урізати можна здебільшого слова, що є багатоскладовими та достатньо широко вживаними в усному мовленні, наприклад, слова «automobile» – «auto», «autobus» – «bus», «discothèque» – «disco» тощо (Compte-rendu du Petit Larousse 2022, 2021). Усічення слів може також доповнюватися іншим способом словотворення – суфіксацією. Таким способом утворені, наприклад, слова з суфіксами -o, -iel: africain – afro, frigidaire – frigo, mécanicien – mécano. propriétaire – proprio; distanciel, présentiel тощо (Petit Larousse illustré 2022, 2021). Окрім того, виклики сьогодення породжують появу у французькій мові слів, що є результатом об’єднання в одне початкової частини першого слова та кінцевої частини другого слова: так звані слова-валізи (mots-valises). На сучасному етапі досить вживаними є наступні слова: іменники «bistronomie» («bistro» та «gastronomie»), «cronut» («croissant» та «donut»), «mobinaute» («mobile» та «internaute»), «robolution» («robot» та «révolution»); іменник-англіцизм «podcast» («(i)Pod» та «(broad)cast»); «Merkozy», що походить від власних іменників (прізвищ) – «Merkelova» та «Sarkozy» й таке інше (Petit Larousse illustré 2022, 2021).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, на сучасному етапі соціальна взаємодія у французькому суспільстві є досить динамічною, мінливою, такою, що здатна викликати прогрес в соціальному просторі. В свою чергу ці процеси віддзеркалюються в соціальному дискурсі, що наповнений соціальним знанням, мисленням, свідомістю та співвідноситься з соціальною активністю, передбачаючи зворотні зв’язки. Нові слова виникають в результаті пошуку суспільством

відповідників для номінації сучасних явищ і процесів із подальшою їх актуалізацією в соціальному просторі. Нові слова в мовленні людей мають багатофункційне значення, забезпечуючи співвідношення феноменів та явищ з символами, поняттями, створюючи виразність мовця під час спілкування, посилюючи інформативний та комунікативний аспекти взаємодії, та, врешті-решт, інтегруючи сьогодення та майбуття культурно-історичного аспекту суспільного життя й мови людей. З'ясовано, що в умовах інформатизації, діджиталізації, глобалізації, інтеграції неологія французької мови відбувається за рахунок запозичення лексичних одиниць з інших мов, надання нового значення вже існуючим словам, створення авторських неологізмів, спостерігається також утворення нових лексем шляхом суфіксації, префіксації, абревіації, основоскладання тощо. Окрім того, у досліджуваних джерелах виявлені неологізми, що утворені від прізвищ відомих осіб, політичних діячів тощо. Слід зауважити, що на процес неологізації французької мови значним чином впливає молоде покоління, яке здатне збагачувати та різнобарвити словниковий запас мови. Підбиття підсумків дослідження надає можливість зробити висновок про сутність процесу неологізації сучасної французької мови, що передбачає передумови появи, особливості, способи та шляхи утворення й функціонування нових слів. Виходячи з того, що науково-технологічний розвиток безупинно крокує вперед, перспектива подальших розвідок вбачається в аналізі окремого напрямку суспільного життя, що уможливлює розподіл нових слів на семантичні групи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кагановська О. М., Філоненко Н. Г. Історія французької мови: Навчальний посібник. *Київ : видавничий центр КНЛУ*. 2003. 136 с.

2. Козубай І. В., Хаджи А. Ю. Дослідження структурно-семантичних особливостей новоутворень сучасної англійської мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки,* 2020. 3 (334). С. 19–26. Відновлено з http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vphil/article/view/282

3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. *Київ : Видавничий центр «Академія»,* 2007. 624 с.

4. Остафійчук О. Д. Неологізми англійської мови в сучасному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації,* 2020. 31, 3 (1). 156-160. Відновлено з http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/3_2020/part_1/30.pdf

5. Тимощук І. О. Сучасний стан французької термінології. *Вісник Рівненського Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Гуманітарні науки,* 2010. 3 (51). С. 88–93. Відновлено https://ep3.nuwm.edu.ua/6741/1/V51_g_13%20%D0%B7%D0%B0%D1%85.pdf

6. Чередниченко О. І. Сучасна французька неологія з погляду перекладача. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка,* 2009. Вип. 42. С. 8–9.

7. Canal Rêve. Retrieved from http://babelnet.sbg.ac.at/canalreve/regie/

8. Cavilamenligne. Retrieved from http://www.cavilamenligne.com/

9. Cflvet L.-J. Le versant linguistique de la mondialisation. *Dialogues et cultures,* 2001. 45 (1). P. 80–87.

10. Charaudeau P., Maingueneau D. Dictionnaire d'Analyse du Discours. *Paris*: Seuil, 2002. 661 p.

11. Compte-rendu du Petit Larousse 2022. Dernière modification: 11.10.2021. Retrieved from https://orthogrenoble.net/mots-nouveaux-dictionnaires/entrees- petit-larousse-2022/

12. Dincă D. Typologie des emprunts lexicaux français en roumain. Fondements théoriques, dynamique et catégorisation sémantique. *Revue de Linguistique Romane, 74. Strasbourg, Société de Linguistique Romane,* 2010. P. 589–604.

13. Gaudin F., Guespin L. Initiation à la lexicologie française: de la néologie aux dictionnaires. *Bruxelles, De Boeck-Duculot,* 2000. 355 p.

14. Le Grand Robert. Retrieved from https://www.lerobert.com/dictionnaires/francais/langue/dictionnaire-le-grand-robert-de-la-langue-francaise-edition-abonnes-3133099010289.html

15. Le Petit Robert. Retrieved from https://apps.apple.com/ua/app/dictionnaire-le-petit-robert/id458626631?l=uk

16. Le Petit Robert de la Langue Française et sa version numérique – 2024**.** Collectif. LE ROBERT. 2023**.** 2880 p. Retrieved from https://www.lerobert.com/dictionnaires/francais/langue/le-petit-robert-de-la-langue-francaise-2024-9782321018773.html

17. Moghaddam F. La crise sanitaire omniprésente dans les nouveaux mots du dictionnaire. Publié le 08.05.2021. Retrieved from https://www.franceculture.fr/sciences-du-langage/la-crise-sanitaire-omnipresente-dans-les-nouveaux-mots-du-dictionnaire

18. Niklas-Salminen A. La lexicologie, 2e éd. Paris, *Armand* Colin. 2015. 224 p.

19. Pagava O. Modern process of neologization of the French language // Progressive research in the modern world. *Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA*. 2023. Pp. 211–221. URL: https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-progressive-research-in-the-modern-world-17-19-08-2023-boston-ssha-arhiv/

20. Petit Larousse illustré 2022 : 170 nouveaux mots, «un bouleversement» pour ce professeur qui n39;a «jamais vu un tel changement linguistique». Publié le 04.05.2021. Retrieved from https://www.francetvinfo.fr/culture/petitlarousseillustre-2022-170nouveaux-mots-un-bouleversement-pour-ce-professeur-qui-n-a-jamais-vu-un-tel changementlinguistique_4610593.html

21. Sablayrolles J.-F. La néologie en Français Contemporain. Examen du concept et analyse de productions néologiques récentes. *Paris: Honoré Champion Éditeur,* 2000, 589 p.

22. Sablayrolles J.-F. «Néologie et dictionnaire(s) comme corpus d'exclusion», dans Sablayrolles, Jean-François (dir.), Néologie et terminologie dans les diction nnaires. *Paris, H. Champion*, 2008. P. 19–36.

23. Sablayrolles J.-F. Extraction automatique et types de néologismes : une nécessaire clarification. Cahiers de Lexicologie, *Centre National de la Recherche Scientifique,* 2012. № 1 (100). 37–53. Retrieved from https://halshs. archives- ouvertes. fr/halshs-00721991/document

24. Tutora C., Navarro V. La Néologie et les neologisms. Création et repérage de mots nouveaux en langue française. Analyse pratique de reconnaissance de néologismes. *Salamanca,* 2015. 59 p. Retrieved from https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/127972/TG_RevillaGarciaC_Neologismos.pdf;jsessionid=F614203B8F6339528DF62A4CF62A0AFD?sequence=1

25. TV5 Le Monde. Retrieved from https://www.bbc.com/afrique/monde- 64091505 – apprendre le francais avec TV5 MONDE.

REFERENCES:

1. Kahanovska, O., Filonenko, N. (2003). Istoriia frantsuzkoi movy: Navchalnyj posibnyk [History of the French language: textbook]. *Kyiv : vydavnychyj tsentr KNLU,* 136. [in Ukrainian].

2. Kozubaj, I., Khadzhy, A. (2020). Doslidzhennia strukturno-semantychnykh osoblyvostej novoutvoren suchasnoi anhlijskoi movy [Study of the structural and semantic features of new formations of the modern English language]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Filolohichni nauky,* vol. 3, issue 334, 19–26. [in Ukrainian].

3. Literaturoznavcha entsyklopediia, (2007). [Literary encyclopedia] : U dvokh tomakh. T. 2 / Avt.-uklad. Yu. Kovaliv. *Kyiv : Vydavnychyj tsentr «Akademiia»,* 624. [in Ukrainian].

4. Ostafijchuk, O. (2020). Neolohizmy anhlijskoi movy v suchasnomu suspilstvi [Neologisms of the English language in modern society]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii,* vol. 31, issue 3 (1), 156–160. [in Ukrainian].

5. Tymoschuk, I. (2010). Suchasnyj stan frantsuzkoi terminolohii [The current state of French terminology]. *Visnyk Rivnenskoho Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriia: Humanitarni nauky,* vol. 3, issue 51, 88–93. [in Ukrainian].

6. Cherednychenko, O. (2009). Suchasna frantsuzka neolohiia z pohliadu perekladacha [Modern French neology from the translators point of view]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Inozemna filolohiia. Kyiv : Kyivskyj natsionalnyj universytet imeni Tarasa Shevchenka,* issue 42, 8–9. [in Ukrainian].

7. Canal Rêve [Dream Channel]. Available at: http://babelnet.sbg.ac.at/canalreve/regie/ [in French].

8. Cavilamenligne [Cavilamenline]. Available at: http://www.cavilamenligne.com/ [in French].

9. Cflvet, L.-J. (2001). Le versant linguistique de la mondialisation. Dialogues et cultures [The linguistic side of globalization. Dialogues and cultures]. *Dialogues et cultures,* 45 (1), 80–87. [in French].

10. Charaudeau, P., Maingueneau, D. (2002). Dictionnaire d'analyse du discours [Discourse Analysis Dictionary]. *Paris, Seuil*, 661. [in French].

11. Compte-rendu du Petit Larousse 2022. Dernière modification: 11.10.2021 [Report of the Petit Larousse 2022. Last modification: 11.10.2021]. Available at: https://orthogrenoble.net/mots-nouveaux-dictionnaires/entrees-petit-larousse-2022/ [in French].

12. Dincă, D. (2010). Typologie des emprunts lexicaux français en roumain. Fondements théoriques, dynamique et catégorisation sémantique [Typology of French lexical borrowings in Romanian. Theoretical foundations, dynamics and semantic categorization]. *Revue de Linguistique Romane, 74. Strasbourg, Société de Linguistique Romane,* 589–604. [in French].

13. Gaudin, F., Guespin, L. (2000). Initiation à la lexicologie française: de la néologie aux dictionnaires [Introduction to French lexicology: from neology to dictionaries]. *Bruxelles, De Boeck-Duculot*, 355. [in French].

14. Le Grand Robert. Available at: https://www.lerobert.com/dictionnaires/francais/langue/dictionnaire-le-grand-robert-de-la-langue-francaise-edition-abonnes-3133099010289.html [in French]

15. Le Petit Robert. Available at: https://apps.apple.com/ua/app/dictionnaire-le-petit-robert/id458626631?l=uk [in French].

16. Le Petit Robert de la Langue Française et sa version numérique – 2024**.** (2023). Collectif. LE ROBERT. Available at: https://www.lerobert.com/dictionnaires/francais/langue/le-petit-robert-de-la-langue-francaise-2024-9782321018773.html [in French].

17. Moghaddam, F. (2021). La crise sanitaire omniprésente dans les nouveaux mots du dictionnaire. Publié le 08.05.2021 [The omnipresent health crisis in the new words of the dictionary. Published on 08.05.2021]. Available at: https://www.franceculture.fr/sciences-du-langage/la-crise-sanitaire-omnipresente-dans-les-nouveaux-mots-du-dictionnaire [in French].

18. Niklas-Salminen, A. (2015). La lexicologie, 2e éd. [Lexicology, 2nd ed.] Paris, *Armand* Colin, 224. [in French].

19. Pagava, O. (2023). Suchasnyj protses neolohizatsii frantsuzkoi movy [Modern process of neologization of the French language]. *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA*, 211–221. Retrieved from https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-progressive-research-in-the-modern-world-17-19-08-2023-boston-ssha-arhiv/ [in Ukrainian].

20. Petit Larousse illustré 2022 : 170 nouveaux mots, quot;un bouleversement quot; pour ce professeur qui n'a quot jamais vu un tel changement linguistique quot;. Publié le 04.05.2021 [Petit Larousse illustré 2022: 170 new words, quot;an upheavalquot; for this teacher who has quot;never seen such a linguistic change quot;. Published on 04.05.2021]. Available at: https://www.francetvinfo.fr/culture/petit-larousseillustre-2022-170nouveaux-mots-un-bouleversement-pour-ce-professeur-qui-n-a-jamais-vu-un-tel changementlinguistique_4610593.html [in French].

21. Sablayrolles, J.-F. (2000). La néologie en français contemporain: examen du concept et analyse de productions néologiques récentes [Neology in contemporary French: examination of the concept and analysis of recent neological productions]. *Paris: Honoré Champion Éditeur,* 589. [in French].

22. Sablayrolles, J.-F. (2008). «Néologie et dictionnaire(s) comme corpus d'exclusion», dans Sablayrolles, Jean-François (dir.), Néologie et terminologie dans les dictionnnaires ["Neology and dictionary(s) as corpus of exclusion", in Sablayrolles, Jean-François (dir.), Neology and terminology in dictionaries]. *Paris, H. Champion,* 19–36. [in French].

23. Sablayrolles, J.-F. (2012). Extraction automatique et types de néologismes : une nécessaire clarification. Cahiers de Lexicologie [Automatic extraction and types of neologisms: a necessary clarification. Notebooks of Lexicology]. *Centre National de la Recherche Scientifique.* № 1 (100). 37–53. Vol. 1, issue 100, 37–53. Available at: https://halshs.archives-ouvertes. fr/halshs-00721991/document [in French].

24. Tutora, C., Navarro, V. (2015). La Néologie et les neologisms. Création et repérage de mots nouveaux en langue française. Analyse pratique de reconnaissance de neologisms [Neology and neologisms. Creation and identification of new words in French. Practical analysis of neologism recognition]**.** *Salamanca,* 59. Available at: https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/127972/TG_RevillaGarciaC_Neologismos.pdf;jsessionid=F614203B8F6339528DF62A4CF62A0AFD?sequence=1[in French].

25. TV5 Le Monde [TV5 Le Monde]. Available at: https://www.bbc.com/afrique/monde-64091505 – apprendre le francais avec TV5 MONDE. [in French].

УДК 81'373.612.2
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-10

Галина ПАЛИЦЯ
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000
ORCID:*0000-0002-6817-5232*
Scopus-Aothor ID*: 57832036800*

Бібліографічний опис статті: Палиця, Г. (2023). Метафорична вербалізація образу вчителя у німецькомовних цитатах відомих людей. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 63–68, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-10

МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ ВЧИТЕЛЯ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЦИТАТАХ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ

У статті розглянуто проблему репрезенації мовного образу вчителя у німецькомовних цитатах відомих людей. Основну увагу приділено особливостям його метафоричного втілення у досліджуваному матеріалі.

Метою *наукової розвідки є характеристика моделей, за допомогою яких у німецькомовних цитатах відомих людей реалізується антропоморфна і артефактна метафори. Досягнення окресленої мети забезпечується через використання загальнонаукових (методи спостереження, аналізу, узагальнення) і власне лінгвістичних (описовий метод, методи суцільного вибирання, контекстуального аналізу) методів.*

Наукова новизна дослідження *полягає у розкритті особливостей метафоричної вербалізації образу вчителя у вказаному матеріалі.*

Висновки. *Антропоморфна метафора репрезентована у німецькомовних цитатах відомих людей двома її типами: «учитель–людина соціальна» і «учитель–людина фізіологічна». У межах першого типу виокремлено такі моделі метафоричного переосмислення: «вчитель–сіяч», «вчитель–полководець», «вчитель–однокласник», які актуалізують позитивну аксіологічність, і моделями «вчитель–садівник», «вчитель–робітник», «вчитель–наркоман», що реалізують негативну аксіологічність. Другий тип розкривають моделі «вчитель–голова», «вчитель–мала дитина», «вчитель–покійник», що надають досліджуваному образу негативної оцінної семантики. Артефактна метафора представлена двома типами: «вчитель–механізм», «вчитель–предмет», які, своєю чергою, реалізуються через моделі «вчитель–шліфувальна машина» та «вчитель–прутик» відповідно. Вони характеризуються як позитивною, так і негативною аксіологічністю. З огляду на кількість моделей і їх наповнення домінує в досліджуваному емпіричному матеріалі тип «вчитель–людина соціальна», у якому використано образи представників інших професій чи родів занять для репрезентації якостей і властивостей учителя.*

Ключові слова: *образ, атропоморфна метафора, артефактна метафора, модель, цитата, аксіологічність.*

Halyna Palytsya
PhD in Philologe, Associate Professor at the Department of Applied Linguistics, Lviv Polytechnic National University, 12 Stepan Bandera Str., Lviv, Ukraine, 79000
ORCID: *0000-0002-6817-5232*
Scopus-Aothor ID*: 57832036800*

To cite this article: Palytsya, H. (2023).Metaforychna verbalizatsiia obrazu vchytelia u nimetskomovnykh tsytatakh vidomykh liudei [Metaphorical verbalization of the image of the teacher in German language quotes of famous people]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 63–68, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-10

METAPHORICAL VERBALIZATION OF THE IMAGE OF THE TEACHER IN GERMAN LANGUAGE QUOTES OF FAMOUS PEOPLE

The article deals with the representation of the language image of the teacher in German language quotes of famous people. The main attention is paid to the peculiarities of its metaphorical embodiment in the studied material.

The purpose *of scientific research is to characterize the models by which anthropomorphic and artifact metaphors are implemented in German language quotes of famous people. Achieving the outlined goal is ensured through the use*

of general scientific (methods of observation, analysis, generalization) and linguistic methods (methods of continuous sumpling and contextual analysis, descriptive method).

***The scientific novelty** of the study consists in revealing the features of the metaphorical verbalization of the image in the researched material.*

***Conclusions.** The anthropomorphic metaphor is represented in the German-language quotes of famous people by its two types: "the teacher is a social person" and "the teacher is a physiological person." Within the first type, the following models of metaphorical reinterpretation are singled out: "teacher is a sower", "teacher is a commander", "teacher is a classmate", which actualize positive evaluation, and models "teacher is a gardener", "teacher is a worker", "teacher is a drug addict", which implement negative evaluation. The second type is revealed by models "teacher is a head", "teacher is a child", "teacher is a corpse", which give the researched image negative evaluative semantics. The artifact metaphor is represented by two types: "teacher is a mechanism", "teacher is a subject", which, in turn, are realized through the models "teacher is a grinding machine" and "teacher is a twig", respectively. They are characterized by positive and negative evaluation. Given the number of models and their content, the studied empirical material is dominated by the type "teacher is a social person", in which images of representatives of other professions or occupations are used to represent the teacher's qualities and attributes.*

***Key words:** image, athropomorphic metaphor, artifact metaphor, model, quote, evaluation.*

Актуальність проблеми. Професійна діяльність є одним із найважливіших складників культури етноса. Вона вбирає в себе особливості національної культури та формує її специфіку. Головним осередком культурних і етнічних цінностей людства, «способом буття людини в універсумі культури» (Гофрон, 2004, с. 73) є освіта, а вчитель, поза сумнівом, – це провідник культурних цінностей суспільства.

Професійно-педагогічна картина світу є важливим фрагментом мовної картини світу народу. У її одиницях зафіксовано уявлення народу про педагогічну дійсність, відображено особливості її структурування. Освітні реалії відображаються у свідомості кожної окремої людини з огляду на її індивідуальне сприйняття педагогічної дійсності через різноманітні мовні засоби. Складником професійно-педагогічної картини світу є мовний образ, який «[…] не просто передає реалії світу, але й може набувати метафоричного, символічного значення, особливо якщо це стосується його функціонування у національно-мовній та індивідуально-авторській картинах світу» (Валус, 2016, с. 243). Метафоричне моделювання є одним із ефективних засобів представлення педагогічної дійсності через її оцінку. Створені ним образи відображають специфіку національної самосвідомості та багатовіковий досвід народу.

Помітне посилення уваги до освітніх і гуманітарних процесів в останні роки є передумовою для ґрунтовного дослідження питання концептуалізації професійної діяльності людини у всьому розмаїтті її складників. Освітня сфера репрезентована в мовній картині світу з двох позицій – професіонала і зовнішнього спостерігача, який надає їй оцінку. У ролі останнього виступає етномовний колектив, кожен представник якого з позицій індивідуального досвіду формує своє відношення до освітніх реалій. Сюди належать і відомі особистості, до висловлювань яких зазвичай прикута пильна увага суспільства і оцінки яких знаходять суспільний резонанс і часто стають каталізатором позитивних змін у сфері освіти.

Цитати відомих особистостей про вчителя акцентують на важливих складниках, проблемах і викликах вчительської професії, відображаючи глибоке розуміння їх авторами ролі і місця вчителя у суспільстві загалом і в житті кожної людини зокрема. Дослідження особливостей імплементації образу вчителя на вказаному матеріалі дасть можливість доповнити новою інформацією наявні напрацювання, присвячені питанню мовного втілення образу учителя у картині світу носіїв німецької мови. Цей аспект залишився цілком не висвітленим у мовознавчій літературі, у чому вбачаємо своєчасність вибору теми дослідження та її **актуальність**.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки констатуємо значне зростання уваги дослідників до проблеми мовної репрезентації як поняття «освіта» загалом (Боднар, 2019; Бєляєва, 2008; Серебрянська, 2018 та ін.), так і окремих його складників, як-от: «навчання» (Костенко, 2016; Палиця, 2015), «навчальний заклад» (Глухова, 2012), «вчитель» (Палиця, 2020) та ін. на різному емпіричному матеріалі і в розрізі різних мов. Однак висвітлення питання метафоричної репрезентації поняття «освіта» у мові та мовленні обмежуються лише двома науковими розвідками І.М. Серебрянської та А.В. Бєляєвої. У монографії Серебрянської І. М. на тему

«Метафорична репрезентація мовного образу освіти» описано моделі метафоричного переосмислення поняття «освіта» на матеріалі україномовних медіатекстів. За результатами аналізу освітніх метафор у цих текстах авторка констатує найчастіші процеси метафоризації понять «освіта» (47% метафоричних висловів), «заклад освіти» (35%) та «студент» (7%). У її праці знаходить відображення і поняття «викладач», за результатами дослідження якого встановлено, що його образна репрезентація здійснюється найчастіше за допомогою соціоморфної метафори (Серебрянська, 2018, с. 212).

У статті А.В. Бєляєвої «Особливоті метафоризації концепту ОСВІТА в українській, російській, англійській та французькій мовах» проаналізовано способи та моделі метафоризації концепту ОСВІТА у різноструктурних мовах. У якості матеріалу дослідження авторкою обрано електронні корпуси, які їй дозволили простежити продуктивність різних метафоричних моделей коцептуалізації освіти. На основі аналізу даних дослідниця доходить висновку про значну подібність у концептуалізації освіти представниками україномовної, російськомовної, англомовної та франкомовної лінгвокультур без акценту на окремих складниках досліджуваного концепту (Бєляєва, 2008).

Аналіз наукових розвідок у царині мовної експлікації образу вчителя наводить нас на висновки про те, що ця проблема досліджена лише частково. Цитати відомих людей розглядалися зокрема з погляду його лексичного наповнення (Див. : Палиця, 2020). Питання репрезентації образу вчителя за допомогою засобів вторинної номінації залишалося до сьогодні відкритим.

Мета дослідження. Отож, мета цієї наукової статті полягає у дослідженні моделей антропоморфної і артефактної метафор як засобів вербалізації образу вчителя у німецькомовних цитатах відомих людей.

Виклад основного матеріалу. Цитати є влучними висловлюваннями, які передають думки концентровано, влучно, виразно, одночасно відображаючи відношення їх авторів до предмету висловлювання. Влучність, виразність та оцінка як важливі ознаки цитати досягаються значною мірою через метафоризацію, яка за допомогою символів і образів відображає знання про навколишній світ. Через використання метафори автор має на меті викликати певні емоційні асоціації, дозволяє розгледіти новий зміст у відомому явищі чи об'єкті дійсності. З огляду на унікальність і багатогранність професії вчителя його метафорична репрезентація включає в себе розмаїття образів і асоціацій, які розкривають суть цієї професії та призначення її представника. Джерела його метафоричної репрезентації насправді різні – вони охоплюють як світ живої, так і неживої природи.

Однією зі сфер, що слугує джерелом метафоричного переосмислення поняття «вчитель» у досліджуваних одиницях, є концептуальна сфера «людина». Утворена за таким принципом метафора відома в мовознавчій літературі як антропоморфна. Аналіз емпіричного матеріалу дозволяє виокремити два типи антропоморфної метафори: «учитель–людина соціальна» і «учитель–людина фізіологічна».

Перший тип антропоморфної метафори «учитель–людина соціальна» найчисельніший. За його посередництвом учитель пересмислюється як член соціуму, наділений певний певним статусом, обов'язками і повноваженнями. У межах цього типу виокремлюємо такі метафоричні моделі:

1. «Учитель–сіяч». Образ учителя-сіяча має біблійне походження та знаходить відображення у різних лінгвокультурах. Ця модель ілюструє у досліджуваному матеріалі основне покликання вчителя – засівати в душах учнів зерна знань, мудрості, вирощувати та збирати плоди цієї праці, як-от: *Keines Lehrers Leben ist ein gleichgültiges; Segen oder Fluch* ***säet*** *er aus* (Jeremias Gotthelf).

2. «Учитель–садівник». Образ садівника ілюструє в аналізованих цитатах руйнівну силу впливу вчителя на учня. З цією метою автор висловлювання використовує образ бульдозера, керуючи яким садівник може знищити все живе, залишивши після себе «місячний ландшафт», наприклад: *Ein guter Lehrer ist eine Art* ***Landschaftsgärtner,*** *der die Gehirne seiner Schüler nach einer vorgegebenen Skizze frei gestaltet, indem er die Kräfte, die Ziele und das Vermögen der Natur in der ihr gemäßen Weise nutzt und so das Beste und Schönste entstehen läßt, was möglich ist. Allzuviele Lehrer fahren heutzutage aber nur mit der* ***Planierraupe*** *hin und her und*

hinterlassen eine Mondlandschaft in den Köpfen ihrer Schüler (Prof. Querulix).

3. «Учитель–робітник» змальовує вчителя як механічного виконавця своїх обов'язків, праця якого позбавлена творчості та натхнення, як-от: *Sind die Lehrer* ***mechanische Arbeiter****, so drücken sie den Geist der Jugend unfehlbar um so mehr, je größere Amtstreue sie in ihrem Berufe beweisen wollen. Der Lehrer muß Geist haben, um den Gedanken des Schülers freie Bewegung geben zu können* (Johann Friedrich Herbart). Ця модель одночасно підкреслює згубність такого підходу до роботи з учнями.

4. «Учитель–полководець». Вказана модель репрезентує вчителя як особу, здатну вести за собою інших. Вона увиразнює місце і роль учителя в житті людини, його мудрість, мужність і витримку, наприклад: *Wie die größten* ***Feldherrn*** *die Tapferkeit, Manneszucht und Ausdauer ihrer Heere dadurch schufen, daß sie ihren Soldaten mit gutem Beispiele vorangingen, so wirken auch die Lehrer das meiste nicht durch das, was sie sagen, sondern durch das, was sie sind* (Karl Kehr); *Wer seine Schüler das ABC gelehrt, hat eine größere Tat vollbracht als der* ***Feldherr****, der eine Schlacht geschlagen hat* (Gottfried Wilhelm Freiherr von Leibniz).

5. «Учитель–однокласник». Ця модель вказує на одну з важливих ознак педагогічного працівника – його вміння розуміти учнів, їх потреби та проблеми, тобто бути одним із них. Цей образ актуалізує така коротка за формою, але об'ємна за змістом цитата: *Lehrer sind Mitschüler* (Manfred Hinrich).

6. «Учитель–наркоман» є одним зі способів реалізації негативного образу вчителя. У ній він постає як залежна людина, зациклена виключно на навчальному матеріалі, наприклад: *Lehrer sind wie* ***Fixer****: sie denken immer nur an den Stoff* (Unbekannt). Тим самим автор хоче підкреслити набагато вище покликання та призначення професії вчителя.

Інший тип антропоморфної метафори «учитель–людина фізіологічна» ґрунтується на уявленнях про людину як живу істоту, яка проходить певні етапи життя – народжується, розвивається, хворіє та помирає. Цей тип актуалізує негативний образ вчителя. Він репрезентований такими моделями:

1. «Вчитель–дитина». Ця модель зображає вчителя як примхливу істоту, яка, подібно до малих дітей, любить капризувати, як-от: *Lehrer sind wie Kleinkinder – Solange du ihnen alles mundgerecht servierst, jammern sie auch nicht rum* (Thomas Wehner).

2. «Учитель–людський орган». У ній використовується соматизм «голова», який протиставляється соматизму «серце». Тим самим автор цитати протиставляє розум і душу, вказуючи на важливості праці за покликанням, як-от: *Wir haben viele* ***Schulmeisterköpfe****, aber nicht viel* ***Schulmeisterherzen*** (Peter Rosegger).

3. «Учитель–покійник». У цій моделі через образ покійника вказується на марність праці вчителя, її відірваність від життя. Думку про те, що праця, в яку не вкладено частинки себе і своєї душі, не дає плодів, висловлює така цитата: *Je verbeamteter* ***die lehrende Leiche****, desto verbarrikadierter der lebendige Schüler* (Andreas Tenzer).

Досліджуваний матеріал представляє також кілька прикладів використання антропоморфної метафори для змалювання образу вчителя. Цей принцип переосмислення дозволяє представити педагогічного працівника через світ речей. Він використовується для ілюстрації як його позитивного, так і негативного образу. Одним із типів такої метафори є «учитель–механізм», у межах якого виокремлюємо модель «учитель–шліфувальний верстат». Ця модель експлікує важливість мудрого підходу до питання формування особистості учня, прикладом чого слугує така цитата: *Ein guter Ausbilder muß keine* ***Schleifmaschine*** *sein* (Michael Marie Jung).

Інший тип антропоморфної метафори «учитель–предмет» актуалізує модель «вчитель–прутик». Образ прутика вказує на одну з важливих рис учителя – гнучкість у всіх сенсах цього слова: це і вміння імпровізувати, і знайди індивідуальний підхід у роботі з учнівським колективом тощо, як-от: *Früher hatte der Lehrer einen biegsamen Rohrstock zur Verfügung, heute muß er selbst flexibel wie ein biegsamer* ***Rohrstock*** *sein* (Martin Gerhard Reisenberg). Інша модель «учитель–мішок», напротивагу попередній, підкреслює лінивство та безініціативність представника цієї професії, що ілюструє такий приклад: *Lehrer sind faule Säcke* (Gerhard Schröder).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Антропоморфна та артефактна метафори використовуються для актуалізації образів, які корелюють зі сферою «людина» і «продукт

людської діяльності» відповідно. Різновидами першої є «учитель–людина соціальна» і «учитель–людина фізіологічна». Перший тип актуалізує позитивний («вчитель–сіяч», «вчитель–полководець», «вчитель–однокласник») і негативний («вчитель–садівник», «вчитель–робітник», «вчитель–наркоман») образ учителя. Інший тип антропоморфної метафори «учитель–людина фізіологічна» використовується для надання цьому образу негативної оцінної аксіологічності («вчитель–голова», «вчитель–дитина», «вчитель–покійник»). Різновиди артефактної метафори «вчитель–механізм», «вчитель–предмет» реалізуються за допомогою моделей «вчитель–шліфувальна машина» та «вчитель–прутик» відповідно. Вони слугують у досліджуваному матеріалі засобом вираження позитивної та негативної оцінки.

Загалом більшість цитат відомих людей містять критичні думки щодо працівників освітньої сфери, увиразнюють проблеми, наголошують на помилках, яких припускаються вчителі у ході своєї професійної діяльності. Це говорить про значну увагу до цієї професії, розуміння її значення та ролі в житті суспільства загалом і кожної людини зокрема.

Подальший науковий пошук може бути спрямований на зіставний аналіз мовного образу вчителя в українській і німецькій лінгвокультурах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бавус Т. Мовний образ як компонент мовно-національної та індивідуально-авторської картин світу. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2016. Вип. 63. С. 242–247.

2. Бєляєва А. В. Особливості метафоризації концепту освіта в українській, російській, англійській та французькій мовах. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. № 1. С. 5–10.

3. Боднар І. М. Концептосфера ОСВІТА в англійській мові (національно-маркований та індивідуально-авторський аспекти) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2019. 304 с.

4. Глухова Л. О. Особливості та лексичні засоби репрезентації субконцепту «Вищий навчальний заклад» у сучасній англійській мові. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Мовознавство». 2012. Т. 20. Вип. 18. С. 52–57.

5. Гофрон А. Філософські засади проекту освітньої концепції. *Нова парадигма*. 2004. Вип. 38. С. 70–79.

6. Дзюбенко О. М. Концепт «навчання» у латинській, українській і англійській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Київ, 2014. 18 с.

7. Костенко Н. Д. Структурно-семантичні та функціональні параметри англомовних інновацій семантичного поля «навчання» : автореф. дис… канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2016. 20 с.

8. Палиця Г. С. Вербалізація концепту «навчання» у цитатах (на матеріалі цитат українською та німецькою мовами). *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. 2015. № 13. С. 144–150.

9. Палиця Г. С. Вербалізація концепту «вчитель» у німецькомовних цитатах відомих людей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 3. С. 79–84.

10. Серебрянська І. М. Концепт «освіта» у дискурсивних вимірах : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. 39 с.

11. Duden. Zitate und Aussprüche [2., neu bearbeitete und aktualisierte Auflage hrsg. von der dudenredaktion]. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich : Dudenverlag, 2002. B. 12. 960 S.

12. Schwarz M. Einführung in die kognitive Linguistik. Tübingen / Basel : Francke, 1996. 238 S.

13. Zitate zum Thema Lehrer. URL : https://www.aphorismen.de/suche?f_thema=Lehrer (дата звернення: 25.09.2023).

REFERENCES:

1. Bavus, T. (2016). Movnyi obraz yak komponent movno-natsionalnoi ta indyvidualno-avtorskoi kartyn svitu [Linguistic image as a component of national and author's individual world view]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. *Seriia filolohichna, 63,* 242–247 [in Ukrainian].

2. Bieliaieva, A. V. (2008). Osoblyvosti metaforyzatsii kontseptu *osvita* v ukrainskii, rosiiskii, anhliiskii ta frantsuzkii movakh [Peculiarities of the metaphorization of the concept *education* in Ukrainian, Russian, English and French languages]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, *1*, 5–10 [in Ukrainian].

3. Bodnar, I. M. (2019). Kontseptosfera OSVITA v anhliiskii movi (natsionalno-markovanyi ta indyvidualno-avtorskyi aspekty) [The conceptosphere EDUCATION in English (nationally-marked and individually-authored aspects)]. *Candidate's thesis.* Lviv : Ivan Franko National University of Lviv [in Ukrainian].

4. Hlukhova, L. O. (2012). Osoblyvosti ta leksychni zasoby reprezentatsii subkontseptu «Vyshchyi navchalnyi zaklad» u suchasnii anhliiskii movi [Peculiarities and lexical means of representation of the sub-concept "Higher educational institution" in modern English]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. *Seriia «Movoznavstvo», 20*, *Vol. 18*, 52–57 [in Ukrainian].

5. Hofron, A. (2004). Filosofski zasady proektu osvitnoi kontseptsii [Philosophical foundation of the educational concept project]. *Nova paradyhma*, *38,* 70–79. [in Ukrainian].

6. Dziubenko, O. M. (2014). Kontsept «navchannia» u latynskii, ukrainskii i anhliiskii movakh [The concept "learning" in Latin, Ukrainian and English languages]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv : Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

7. Kostenko, N. D. (2016) Strukturno-semantychni ta funktsionalni parametry anhlomovnykh innovatsii semantychnoho polia «navchannia» [Structural, semantic and functional parameters of English language innovations in the semantic field "learning"]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia : ZNU [in Ukrainian].

8. Palytsia, H. S. (2015). Verbalizatsiia kontseptu «navchannia» u tsytatakh (na materiali tsytat ukrainskoiu ta nimetskoiu movamy) [Verbalization of the concept "learning" in quotes (based on quotes in Ukrainian and German)]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. *Seriia 9. Suchasni tendentsii rozvytku mov*, *13,* 144–150. [in Ukrainian].

9. Palytsia, H. S. (2020). Verbalizatsiia kontseptu «vchytel» u nimetskomovnykh tsytatakh vidomykh liudei [Verbalization of the concept "teacher" in German language quotes of famous people]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, *29 (3),* 79–84. [in Ukrainian].

10. Serebrianska, I. M. (2019). Kontsept «osvita» u dyskursyvnykh vymirakh [The concept "education" in discursive dimensions]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv : Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

11. *Duden. Zitate und Aussprüche.* (2002). [Duden. Quotes and sayings]. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich : Dudenverlag, 12 [in German].

12. Schwarz, M. (1996). *Einführung in die kognitive Linguistik* [Introduction to cognitive linguistics]. Tübingen / Basel : Francke [in German].

13. *Zitate zum Thema Lehrer* [Quotes about teachers]. Retrieved from https://www.aphorismen.de/suche?f_thema=Lehrer [in German].

УДК 811.111'42:81'221(045)
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-11

Анастасія ПОЖАР
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Навчально-науковий Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
***ORCID:** 0000-0001-9821-0740*

Бібліографічний опис статті: Пожар, А. (2023). Невербальні засоби позначення «віку людини» в англомовному художньому дискурсі. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 69–74, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-11

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ПОЗНАЧЕННЯ «ВІКУ ЛЮДИНИ» В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті досліджено наявні в англомовному художньому дискурсі типи невербальних позначень «віку людини», що функціонують як поведінкові дескриптори і дескриптори зовнішності у складі вербально-невербальних семіотичних модулів номінації та дескрипції вікових значень. Метою дослідження було виявлення та комплексний аналіз невербальних засобів позначення «віку людини» в англомовному художньому дискурсі. Матеріалом дослідження стали відібрані шляхом суцільної вибірки з художніх творів британських та американських авторів дискурсивні фрагменти, які містять невербальні одиниці, що прямо або опосередковано позначають і описують вікові характеристики персонажа. У роботі було використано як загальнонаукові методи, так і власне лінгвістичні методи. Ідентифіковано чотири основних (кінесичний, просодичний, такесичний, проксемічний) і п'ять гібридних (кінесично-просодичний, кінесично-такесичний, кінесично-такесично-просодичний, ольфакторний оптико-кінесично-просодичний і густативний-ольфакторний) модулів. Визначено, що найбільша диференціація засобів позначення віку спостерігається в межах кінесичних модулів, які включають мануальні (жести), пантомімічні (хода, рухи, постава), мімічні (вираз обличчя, міміка), окулістичні (погляд), ситуаційні (почервоніння, колір обличчя, шкіри, тремтіння рук, загальна манера поведінки) сигнали вікової поведінки / невербальні дескриптори зовнішності. Просодичний сигнал якості голосу використовується в сукупності його характеристик – тону, тембру і акценту. До просодичних дескрипторів відносимо також такі симптоматичні знаки, як: сміх, свист або крик. За класифікаційним параметром невербальні дескриптори є знаками-індексами, знаками-копіями або символами, що виконують прагматичні функції психологічної адаптації, вікової самопрезентації, самоідентифікації, маніпулятивного впливу, загрози або уникнення загрози обличчю співрозмовника.

***Ключові слова:** поняття «вік людини», невербальний знак, вербально-невербальний семіотичний модуль, дескриптор віку, англомовний художній дискурс.*

Anastasiia POZHAR
PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Educational and Scientific Institute of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 60 Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine, 01033
***ORCID:** 0000-0001-9821-0740*

To cite this article: Pozhar, A. (2023). Neverbalni zasoby poznachennia "viku lliudyny" v anhlomovnomu khudozhnomu dyskursi [Non-verbal means for designating the "person's age" in English fictional discourse]. *Current Issues of Foreign Philology*, 19, 69–74, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-11

NON-VERBAL MEANS FOR DESIGNATING THE "PERSON'S AGE" IN ENGLISH FICTIONAL DISCOURSE

The article analyzes the existing types of non-verbal means for designating the "person's age" in English fictional discourse, which function as behavioural and appearance descriptors in verbal and non-verbal semiotic modules of nomination and description of age meanings. The goal of the thesis was to identify and thoroughly analyze non-verbal means for designating the "person's age" in English fictional discourse. The material of the study was discursive fragments, which contain non-verbal units that directly or indirectly indicate and describe the character's age characteristics, selected by continuous sampling from the works of fiction by British and American authors. Both general scientific

methods and purely linguistic methods were used in the work. The thesis has identified four basic (kinesic, prosodic, tacesic, proxemic) and five hybrid (kinesic-prosodic, kinesic-tacesic, kinesic-tacesic-prosodic, olfactory optic-kinesic-prosodic and gustatory-olfactory) modules. It is determined that the greatest differentiation of means for designating the age is observed within the kinesic modules, which include manual (gestures), pantonymic (gait, movement, posture), mimic (facial expression), ophthalmic (look) and situational (redness, complexion, hand shaking) age-related signals. The prosodic signal of voice quality involves a combination of the latter characteristics, i.e. tone, timbre and accent. Prosodic descriptors also include symptomatic signs such as laughter, whistling, or screaming. According to the classification parameter, non-verbal descriptors are distributed into signs-indexes, signs-icons or symbols that perform pragmatic functions of psychological adaptation, age-based self-presentation, self-identification, manipulative influence, threat or avoidance of threat to interlocutor's face.

Key words: *the "person's age" notion, non-verbal sign, verbal non-verbal semiotic module, descriptor of age, English fictional discourse.*

Актуальність проблеми. Дослідження невербальних компонентів спілкування є одним із пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики, оскільки дозволяє вирішити актуальні лінгвосеміотичні, прагматичні, семантичні, лінгвокогнітивні проблеми взаємозв'язку вербальних і невербальних знакових засобів з огляду на формування ними єдиного семіотичного простору дискурсу, природи невербальних засобів як маніфестацій знакової сутності людини її когнітивних, інтерактивних, соціальних, біологічних, культурно-конвенційних характеристик.

Актуальними залишаються питання побудови типології різних типів невербальних знаків, ураховуючи різнорівневі контекстуальні, ситуаційні, інституційні, семіотичні та комунікативно-прагматичні критерії, дослідження особливостей функціонування невербальної семіотики в різних типах дискурсів, вплив невербальних знаків на оптимізацію інтерактивного процесу і на концептосистеми комунікантів.

Невирішеність питань, пов'язаних із формами і шляхами позначення і дескрипції віку невербальними засобами в англомовному художньому дискурсі, зумовлює потребу здійснення комплексного прагмалінгвістичного і лінгвосеміотичного дослідження невербальних дескрипторів вікових ознак як складників вербально-невербальних семіотичних модулів та визначення їхніх прагматичних функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нові напрями дослідження української школи невербалістики – когнітивно-дискурсивний і номінативно-прагматичний – окреслилися завдяки роботам І. І. Сєрякової (Сєрякова, 2004; 2012) та її послідовників (Жуковська, 2018; Нетребіна, 2016; Пожар, 2021). Особливе значення для нашої праці мають дослідження стосовно формалізації структурної взаємодії вербального і невербального компонентів комунікативного акту (Нетребіна, 2016; Солощук, 2009) через побудову модулів: монокомпонентного, що містить одну або декілька номінацій одного невербального компонента, і полікомпонентного, що включає номінації декількох типів невербальних компонентів, які належать до жестової, мімічної або просодичної груп (Сєрякова, 2012).

Для усвідомлення прагматичного потенціалу невербальної комунікації важливими є результати низки наукових праць українських дослідників О. М. Поліщука (Поліщук, 2012), О. В. Черненко (Черненко, 2019).

У дослідженні прагматики невербальних знаків враховують також адресантно-адресатний фактор, що забезпечує варіативність невербальних знаків і пов'язаний із фізичними, соціальними й емоційно-психологічними маркерами комунікантів. При цьому вік (разом із статтю і станом здоров'я) маркується, на думку І. І. Сєрякової, саме групою фізичних маркерів (Сєрякова, 2004). Зокрема, однією з досліджених вікових характеристик є голосові модуляції, що належать до темпоральних постійних параметрів особистості.

Окрім прагматичного вектора вивчення невербальних знаків, особливе значення для виопрацювання концептуальних засад нашого дослідження мають окремі спостереження українських невербалістів стосовно специфіки позначення невербальними засобами власне віку людини.

Так, у роботі І. І. Сєрякової на конкретних прикладах з англомовного художнього дискурсу показано, як полярні вікові характеристики молодої красивої дівчини і хворого старого експресивно передані автором в номінаціях жестів, дотиків, виразу очей, зовнішнього вигляду,

що стають невербальними дескрипторами фізичного стану і зовнішнього вигляду на підтвердження вікового контрасту персонажів (Сєрякова, 2012).

Мета дослідження полягає у виявленні та комплексному аналізі невербальних засобів позначення «віку людини» в англомовному художньому дискурсі.

Для досягнення поставленої мети виникає необхідність послідовного розв'язання таких завдань: ідентифікувати невербальні дескриптори вікових ознак як складника вербально-невербальних семіотичних модулів номінації і дескрипції вікових значень; виокремити основні та гібридні модулі; з'ясувати прагматичні функції і знаково-класифікаційний статус невербальних засобів позначення віку.

Матеріалом дослідження стали відібрані шляхом суцільної вибірки з художніх творів британських та американських авторів дискурсивні фрагменти, які містять невербальні одиниці, що прямо або опосередковано позначають і описують вікові характеристики персонажа.

У роботі використано як загальнонаукові методи *(спостереження, опису, систематизації* й *узагальнення),* так і власне *лінгвістичні* методи: *метод суцільної вибірки* мовного матеріалу з художніх творів британських та американських авторів; *контекстуальний аналіз* для встановлення комунікативної взаємодії вербальних (лексичних і стилістичних) та невербальних засобів (жестів, міміки, голосових модуляцій тощо) репрезентації віку персонажа; *модульна методика дослідження і формалізації структурної взаємодії вербального та невербального компонентів комунікативного акту* – для аналізу комплексу невербальних засобів на позначення віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наша праця продовжує традиції української невербалістики і насамперед школи І. І. Сєрякової і в номінативно-прагматичному аспекті вивчення невербальних засобів позначення віку, і в межах функціонального напряму, аналізуючи невербальні знаки як поведінкові дескриптори, що реалізують ті або інші прагматичні стратегії і у своїй прагматичній функції можуть виступати знаками-індексами, знаками-іконами або знаками-символами.

Авторське мовлення, що використовується для дескрипції і характеризації вікових значень, утворює функціональну єдність вербальних і невербальних засобів спілкування, що є невід'ємною характеристикою будь-якого іншого процесу комунікації (Жуковська, 2018; Сєрякова, 2012; Солощук, 2009), де передача інформації відбувається через референцію до різних каналів комунікативного зв'язку.

За аналогією із запропонованою українською дослідницею І. І. Сєряковою (Сєрякова, 2012) модульної методики дослідження і формалізації структурної взаємодії вербального і невербального компонентів комунікативного акту, у нашій праці застосовано поняття «вербально-невербальний семіотичний модуль дескрипції і характеристик вікових значень». Такий модуль визначається як фрагмент англомовного художнього дискурсу, що містить невербальні дескриптори на позначення невербальної поведінки мовця і виокремлюється з огляду на варіативність невербальних засобів на позначення віку (кінесичних, проксемічних, такесичних, просодичних), а також на те, що невербальні дескриптори вікових ознак, за незначними винятками, функціонують лише в поєднанні з вербальними і інтенсифікують окремі якісні ознаки віку.

Потенційно такий модуль може функціонувати в п'яти варіантах: «вербально-невербальний кінесичний модуль», «вербально-невербальний такесичний модуль», «вербально-невербальний проксемічний модуль», «вербально-невербальний просодичний модуль», гібридний модуль.

Вербально-невербальний кінесичний модуль. Найчастіше в аналізованому матеріалі ідентифіковані кінесичні модулі, що включають і вікову ознаку ходу людини *"I see pieces of her all the time, a flat little bottom, any skinny girl that walks fast and straight"* (Capote, BAT, p. 125), де швидка і цілеспрямована хода (*walks fast and straight*) є статево-віковим індексом, і рухи людини, *And the girl, Miss Golightly, to be sure, floated round in their, arms light as a scarf* (Capote, BAT, p. 129), де легкість рухів, асоційована з молодим віком дівчини, передаються за допомогою метафори *floated round in their* і порівняння *arms light as a scarf*.

Докладно проаналізуємо вербально-невербальний кінесичний модуль, що включає вікову ознаку – дескриптор ходи: *She feels every bit as good as she did that day in Weflfleet, at the age*

of eighteen, stepping out through the glass doors into a day very much like this one, fresh and almost painfully clear, rampant with growth (Cunningham, H, p. 11). Хода як своєрідний різновид «мови тіла» інтенсифікує значення двох вербальних дескрипторів відчуття (відчуття себе молодою і гострота відчуттів, характерна для молодого віку) і номінативу *at the age of eighteen.* Героїня не просто виходить через скляні двері, а виходить енергійною, рішучою ходою (*stepping out through the glass doors*). Саме така сема полісемантичного дієслова *step out* (*to go or march at a vigorous or increased pace*) актуалізується в наведеному контексті. Рішуча, енергійна хода є однією з якісних характеристик саме молодого віку, але водночас така характеристика є периферійною, потребує контекстуальної підтримки вербальними засобами на позначення віку.

Кінесичний складник модуля, окрім функції інтенсифікації ознаки «*молодість*» за допомогою опису (дескрипції) ходи героїні, виконує прагматичні функції: адаптивну, виражаючи через кінесичну поведінку психологічний стан героїні, і функцію самопрезентації і самоідентифікації (рухи тіла як засіб самовираження і водночас конструювання власного іміджу впевненої і рішучої людини).

У класифікаційно-семіотичному ракурсі застосований кінесичний засіб, який корелює із знаком-індексом, індексуючи ознаки «молодіжної» ходи (наприкінці 1980-х років американські психологи дійшли висновку про два основних типи ходи: «молодіжний» і «старечий»). Експансивний, вільний стиль ходи має деякі риси іконічного знака, оскільки структурно корелює з особливостями молодого віку – зняття обмежень і вільний пошук.

Вербально-невербальний просодичний модуль. Вербально-невербальний просодичний модуль, ідентифікований у матеріалі дослідження, функціонує в його різних дискурсивних варіантах. Зокрема, одним із таких варіантів є використання якості голосу в аспекті його тону, наприклад *As for Jimmy, the twelve-year-old boy (...) Jimmy was indignant, and he was not slow to show it (...) "But you've just come," he reproached Pollyanna, in the tone of voice a small boy is apt to use when he wants to hide the fact that he has a heart* (Porter, PGU, p. 17).

У наведеному фрагменті зв'язок невербального дескриптора (тону) з вербальним номінативом віку двічі експлікований автором: *the twelve-year-old boy; in the tone of voice a small boy is apt to use (...)* Зміст дескриптора уточнюється дієсловом *reproached* у поєднанні з розгорнутим підрядним означенням *tone of voice a small boy is apt to use when he wants to hide the fact that he has a heart.* Отже, емоційно-експресивна забарвленість голосу хлопця, що видає обурення, бажання докорити і водночас стриманість, найвірогідніше, забезпечується послабленням сили голосу, монотонністю і невпевненістю звучання.

У матеріалі дослідження ідентифіковані численні фрагменти, у яких саме наявність експліцитної номінації віку дозволяє інтерпретувати невербальний знак як віковий дескриптор (тобто поза контекстом такий знак може характеризувати поведінку людей різних вікових категорій), наприклад *The man's voice was grave and slightly reproachful* (Porter, PGU, p. 197); *Pollyanna gave a merry laugh. Voice and manner were unmistakably those of a girl quite untouched by even the most far-reaching of Cupid's darts* (Porter, PGU, p. 126).

Вербально-невербальний такесичний модуль. Іншим варіантом модуля, ідентифікованим в аналізованому художньому дискурсі, є вербально-невербальний такесичний модуль: *She'd lifted his hand from her shoulder, bit down on the tip of his index finger, a little harder than she'd meant to. She was eighteen, renamed. She could do what she liked* (Cunningham, H, p. 11).

У наведеному фрагменті невербальний компонент модуля (*lifted his hand from her shoulder, bit down on the tip of his index finger*) знаходиться в препозиції до експліцитного найменування віку (*She was eighteen*), який додатково посилюється фразою-поведінковим дескриптором (*She could do what she liked*) на позначення такої ознаки зазначеного віку, як свобода, незалежність, відсутність будь-яких внутрішніх обмежень.

Такесичний складник модуля є інтенсифікатором ознаки *She was eighteen*, оскільки описує невербальні дії-дотики («прибрала його руку зі свого плеча», «прикусила кінчик його вказівного пальця»), характерні саме для молодого віку.

Обидва дотики реалізують низку прагматичних функцій: адаптивну, психологічної адаптації до нового статусу героїні, функцію самопрезентації, самоідентифікації в новому статусі, а також функцію маніпулятивного впливу на комуніканта. У класифікаційно-семіотичному ракурсі застосований кінесичний засіб корелює із знаком-індексом, індексуючи такі ознаки, як: «розкутість», «імпровізація», певна нерозсудливість. Застосовані такесичні засоби є знаками-індексами поведінки вісімнадцятирічної дівчини. Водночас такий гібридний невербальний засіб, як «зняти руку зі свого плеча», що поєднує ознаки і жесту, і дотику, може розглядатися і як знак-копія, що іконічно відтворює звільнення від психологічної залежності від іншої людини.

Вербально-невербальний проксемічний модуль. У матеріалі нашого дослідження виявлені лише поодинокі приклади вербально-невербального проксемічного модуля, пов'язаного з характеристикою вікових ознак. Зокрема, засоби проксеміки, певним чином асоційовані з віком персонажів: *Timothy, vaguely hurt at the reception he had met with at the hands of his former mistress, sat up in front stiff and straight, with tense lips. Mrs. Chilton, after a weary "Well, well, child, just as you please; I suppose we shall have to ride home in it now!" had subsided into stern gloom. Pollyanna, however, was neither stern, nor tense, nor gloomy. With eager, though tearful eyes she greeted each loved landmark as they came to it* (Porter, PGU, p. 119).

Номінація *sat up in front stiff and straight, with tense lips* включає водночас кінесико-оптичні та проксемічні знаки, що використовуються насамперед для того, щоб передати бажання персонажа дистанціюватися від оточення. Водночас завдяки контекстуальному протиставленню з невербальною поведінкою дівчинки, для чого використовуються такі кінесичні засоби, як рухи тіла (*was neither stern, nor tense*), вираз обличчя (*nor gloomy*), окулістичні знаки – особливості допитливого погляду, сльози (*with eager, though tearful eyes*), кінесико-оптичні і проксемічні засоби на позначення відстані і прямої та зажатої пози індексують вік чоловіка вікової категорії, набагато старшої за дівчину.

Гібридні модулі. Найпоширенішими семіотичними модулями є такі, що комбінують різні засоби невербального спілкування, або гібридні модулі. Одним із варіантів цих модулів є кінесично-просодичний модуль, у якому вікова категорія, позначена низкою номінативів віку характеризуються вербальними (прикметник swell / «пухкенький» на позначення огрядної «комплекції», застосовується здебільшого до дітей) і невербальними дескрипторами: кінесичним поведінковим дескриптором (*He was making out like he was walking a very straight line*), зв'язок якого з віковою ознакою експліцитно прокоментований наратором із залученням номінативу (*the way kids do*), і просодичним, також асоційованим із віком маленької дитини (*a pretty little voice*). *A little kid about six years old (...) He was making out like he was walking a very straight line, the way kids do. He had a pretty little voice, too* (Salinger, CIR, p. 62).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Зважаючи на варіативність невербальних засобів на позначення віку (кінесичних, проксемічних, такесичних, акустичних), а також на те, що невербальні дескриптори вікових ознак в абсолютній більшості випадків є лише інтенсифікаторами окремих ознак віку, позначених вербальними засобами, у роботі впроваджено термін «вербально-невербальний семіотичний модуль». Визначено чотири основних (кінесичний, просодичний, такесичний, проксемічний) і п'ять гібридних модулів. Ідентифіковані такі прагматичні функції невербальних засобів позначення віку, як: психологічної адаптації до нового статусу, самопрезентації, самоідентифікації, маніпулятивного впливу, реалізації стратегій позитивної і негативної ввічливості, актів, що загрожують обличчю співрозмовника, насамперед «позитивному обличчю», оскільки виявляють байдужість до почуттів і бажань інших людей. У класифікаційно-семіотичному ракурсі невербальні засоби позначення віку найчастіше є знаками-індексами віку, значно рідше – знаками-копіями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жуковська А.В. Тактильна поведінка мовця в англомовному художньому дискурсі: номінативний та комунікативно-прагматичний аспекти : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2018. 230 с.

2. Нетребіна С.П. Соматикон емоційного реагування персонажа в англомовному художньому дискурсі : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 20 с.

3. Пожар А.Б. Прагматика вербальних і невербальних засобів позначення віку персонажа в англомовному художньому дискурсі : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2021. 252 с.

4. Поліщук О.Л. Номінативно-комунікативний аспект позначення проксемних дій у сучасному англомовному дискурсі : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2012. 20 с.

5. Сєрякова І.І. Магія невербальної комунікації : навч. посібник. Київ : КНЛУ, 2004. 96 с.

6. Сєрякова І.І. Соматикон англомовних дискурсивних практик : автореф. дис. … докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2012. 32 с.

7. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі : дис. … док. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 469 с.

8. Черненко О.В. Конверсаційні стратегії конфліктного дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія.* 2019. № 37. С. 98–105.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

1. Capote, T. (1993). *Breakfast at Tiffany's.* New York: Vintage Books.

2. Cunningham, M. (2002). *The Hours*. New York: Picador USA.

3. Porter, E. H. (1996b). *Pollyanna grows up*. Boston, Massachusetts: Puffin Classics.

4. Salinger, J. D. (1979). *The catcher in the rye*. M.: Progress Publishers.

REFERENCES:

1. Zhukovska, A.V. (2018). Taktylna povedinka movtsya v anhlomovnomu hudozhnyomu dyskursi: nominatyvnyi ta komunikatyvno-prahmatychnyi aspekty [The Speaker's Tactile Behaviour in English Fictional Discourse: Nominative, Communicative, and Pragmatic Aspects]. *Candidate's thesis.* Kyiv: KNLU [in Ukrainian].

2. Netrebina, S.P. (2016). Somatykon emotsiynoho reahuvannia personazha v anhlomovnomu hudozhnyomu dyskursi [Somaticon of the Character's Emotional Response in English Fictional Discourse]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv: KNLU [in Ukrainian].

3. Pozhar, A.B. (2021). Pragmatika verbalnykh i neverbalnykh zasobiv poznachennya viku personazha v anhlomovnomu hudozhnyomu diskursi [Pragmatics of Verbal and Non-Verbal Means for Designating the Character's Age in English Fictional Discourse]. *Candidate's thesis.* Kyiv: KNLU [in Ukrainian].

4. Polishchuk, O.L. (2012). Nominatyvno-komunikatyvnyi aspect poznachennia proksemnyh dyi u suchasnomu anhlomovnomu dyskursi [Nominative and Communicative Aspects of Proxemic Actions Designations in Modern English Discourse]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv: KNLU [in Ukrainian].

5. Sieriakova, I.I. (2004). *Mahiya neverbalnoyi komunikatsii [Magic of Nonverbal Communication]*. Kyiv: KNLU [in Ukrainian].

6. Sieriakova, I.I. (2012). Somatykon anhlomovnyh dyskursyvnyh praktyk [Somaticon of English discursive practices]. *Extended abstract of Doctor's thesis.* Kyiv : KNLU [in Ukrainian].

7. Soloshchuk, L.V. (2009). Vzaiemodiia verbalnykh i neverbalnykh komponentiv komunikatsii u suchasnomu anhlomovnomu dyskursi [Interaction of Verbal and Non-Verbal Components of Communication in Modern English-Language Discourse]. *Doctor's thesis.* Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

8. Chernenko, O.V. (2019). Conversational strategies in conflict discourse: communicative and pragmatic aspect [Konversatsijni stratehiyi konfliktnoho dyskursu: komunikatyvno-prahmatychnyj aspekt]. *Scientific messenger of the UNESCO Department of Kyiv National Linguistic University. Philology. Pedagogy. Psychology, 37*, 98–105. [in Ukrainian].

УДК 81’37:159.955
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-12

Ірина РУДІК
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, Україна, 65058
***ORCID:** 0000-0001-9208-4923*

Марина ТЕР-ГРИГОРЬЯН
кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів , Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, Україна, 65058
***ORCID:** 0000-0001-7558-2533*

Бібліографічний опис статті: Рудік, І., Тер-Григорьян, М. (2023). Співвіднесеність семантичної категорії оцінки з різнорівневими засобами її вираження. *Актуальні питання іноземної філології*, 19, 75–79, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-12

СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ СЕМАНТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ З РІЗНОРІВНЕВИМИ ЗАСОБАМИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ

Стаття націлена на глибокий аналіз взаємозв'язку між мовою та мисленням, спрямовуючи увагу на одну з ключових тез – наявність обмежених семантичних категорій, які формулюють значення слів. Відзначається, що ці семантичні категорії завжди нерозривно пов'язані з конкретними лінгвістичними засобами кожної окремої мови. У зв'язку з цим, ці категорії розглядаються як комплексна мережа різнорівневих мовних виразів, призначених для точного передавання конкретних понять та ідей.

Ця взаємодія семантичних категорій та мовних висловів має велике значення в контексті розуміння функціонування мови. Вона розглядається як ключовий аспект у формуванні значень слів та розкритті їх смислового потенціалу. Саме через цей взаємозв'язок мови та мислення можливе точне вираження ідей та відчуттів у словесній формі.

Інтерактивна динаміка між семантичними категоріями та мовною експресією виглядає особливо важливою в контексті функціонального підходу. У цьому підході семантичні категорії отримують функціонально-семантичний статус, оскільки їх розглядають як ключові елементи для передачі ідей та концепцій в межах мовного спілкування. Даний підхід базується на ідеї тісної взаємодії між семантичними категоріями, що визначають зміст, і мовними засобами, які служать для його вираження.

В результаті розвитку цієї концепції була визначена модель функціонально-семантичного поля. Сформульована модель функціонально-семантичного поля також є науковою новизною цього досліду. Вона сприяє систематизації та узагальненню різноманітних аспектів взаємодії між мовними засобами та значеннями. Ця модель може відкривати нові можливості для дослідження мови, мислення та їх взаємозв'язку, внесучи цінний внесок у наукове співтовариство.

***Ключові слова:** мова, мислення, семантичні категорії, функціонально-семантичне поле.*

Iryna RUDIK
PhD in Linguistics, associate professor at the Department of Foreign Languages for Humanities, Odesa I.I.Mechnikov National University, 24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, Ukraine, 65058
***ORCID:** 0000-0001-9208-4923*

Maryna TER-GRYGORYAN
PhD in Linguistics, associate professor at the Department of Foreign Languages for Humanities, Odesa I.I.Mechnikov National University, 24/26 Frantsuzkyi Blvd, Odesa, Ukraine, 65058
***ORCID:** 0000-0001-7558-2533*

To cite this article: Rudik, I., Ter-Grygorian M. (2023). Spivvidnesenist semantychnoi katehorii otsinky z riznorivnevymy zasobamy yii vyrazhennia [Correlation of the semantic category of evaluation with various levels of means for its expression]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 75–79, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-12

CORRELATION OF THE SEMANTIC CATEGORY OF EVALUATION WITH VARIOUS LEVELS OF MEANS FOR ITS EXPRESSION

The article is aimed at an in-depth analysis of the relationship between language and thinking, focusing on one of the key theses – the existence of limited semantic categories that determine the meaning of words. It is noted that these semantic categories are always inextricably linked with specific linguistic means of each individual language. In this regard, these categories are considered as a complex network of different-level language expressions designed to accurately convey specific concepts and ideas.

This interaction of semantic categories and linguistic expressions is of great importance in the context of understanding the functioning of language. It is considered as a key aspect in forming the meanings of words and revealing their semantic potential. Because of this relationship between language and thinking that accurate expression of ideas and feelings in verbal form is possible.

This interactive dynamic between semantic categories and linguistic expression appears particularly important in the context of a functional approach. In this approach, semantic categories receive a functional-semantic status, as they are considered as key elements for the transfer of ideas and concepts within linguistic communication. This approach is based on the idea of a close interaction between the semantic categories that determine the content and the linguistic means that serve to express it.

As a result of the development of this concept, a model of the functional-semantic field was formulated. The formulated model of the functional-semantic field is also a scientific novelty of this research. It contributes to the systematization and generalization of various aspects of the interaction between linguistic means and meanings. This model can open up new possibilities for the study of language, thinking and their relationship, making a valuable contribution to the scientific community.

Key words: *language, comprehension, semantic categories, functional-semantic field.*

Problem statement. The issue of the cognitive basis of linguistic structures and their linguistic realizations is considered one of the most important in the modern linguistic paradigm. Language and thought, language and cognition, are so closely interconnected that many researchers in the fields of philosophy and linguistics consider it possible to speak of «language-thought» as a syncretic phenomenon, and they equate context and linguistic situation with human or societal experience (Костусяк, 2012, с. 123–152).

According to some researchers, "language not only reflects reality, it influences this reflection; it is a «window» in human consciousness" (Костусяк, 2012, с. 153–162).

Analysis of recent research and publications. Regarding the common interests of philosophy and linguistics in the field of semantics, R. Trask (Trask, 2012, p. 25–36) writes, emphasizing the idea that the problem of the relationship between language and thought has not yet been definitively resolved. The author points out that prominent British scholars like B. Russell, P. Strawson, D. Davidson; Pole O. Tarski; Americans W.V.O. Quine, R. Montague, D. Kau, and others have worked on this issue (Trask, 2012, p. 38–53).

Thus, in one of the recent works, questions of philosophy of language are developed alongside issues of meaning. The problem of establishing types and kinds of linguistic meanings emerged within the realm of linguistic-philosophical direction that studies the existence of universals, i.e. general concepts. Although philologists have dealt with issues of philosophy of language since ancient times, special attention was given to it in the late 19th century. German scholar G. Frege is considered the father of the philosophy of language. In the late 19th and early 20th centuries, authoritative philosophers expressed the view that language should be considered the primary object of philosophy as a science, while the analysis of the use of linguistic signs is a way to solve many philosophical problems. As a result, one of the objects of careful attention for researchers in philosophy and linguistics becomes semantics, the study of meaning. Just like linguists, philosophers are interested in how linguistic units relate to the real world and the world of concepts, how the meaning of an utterance depends on context, and the interaction between language and thought.

Within the realm of logical semantics, which has developed, two directions are distinguished – the theory of reference (the investigation of the relationship between linguistic expressions and designated objects) and the theory of sense (the investigation of the connection between the sense and denotation of an expression). The tasks of the research have determined the necessity to consider categorization – the mechanism of information extraction in thought structures, which involves grouping objects and phenomena into appropriate classes as categories of experi-

ence formed through human cognitive activity. The term «conceptual categories» was first introduced into scientific use by O. Jespersen. Recognizing the widespread characteristics of cognitive classifications, the linguist from Denmark held the viewpoint that alongside synthetic categories dependent on the structure of each language in the form in which it exists, there are also non-linguistic categories that do not depend on more or less random facts of existing languages.

A similar explanation of conceptual categories is given by S.D. Katsnelson «universal categories are primarily mental forms of logical origin. They form a system that serves as the underlying basis of language but is not directly part of it». (Костусяк, 2012, с. 170–200). However, labeling them purely logical wouldn't be accurate, as when examined within the framework of grammar, they exhibit specific features. By positing the existence of categories within the border area of «logical grammar», which also form a system, the scholar supports the thesis of the hierarchical nature of cognitive structures. This idea was previously suggested by I.I. Meshchaninov, who views conceptual categories as a connecting element that ultimately links linguistic material to the general order of human thinking, including logical and psychological categories. In this context, the logical framework of cognitive categories corresponds to specific linguistic units of various levels. Exploring this interrelation requires closer attention to the issue of meaning as a transitional link between conceptual categories and linguistic phenomena, enabling the use of linguistic code. (Костусяк, 2012, с. 213–252). Meanings are formed within the realm of semantic categories. Semantic categories are related to conceptual categories as variations of invariants. When researchers develop the thesis of semantic categories within the realm of grammar, they present them as invariant categorical features (semantic constants) that appear in various linguistic meanings expressed through different means such as morphological, syntactic, and even combined. Semantic categories become universal-linguistic, whereas conceptual categories are termed «universal-mental». Conceptual categories include logical and philosophical concepts like time, space, quality, quantity, object, subject. These universal cognitive categories always correspond to universal linguistic ones (aspectuality, temporality, etc.), which in turn are related to specific linguistic categories of perfect or imperfect aspect, grammatical tense, etc. Since semantic categories are always linked to specific means of a particular language, researchers consider them alongside a complex of multilevel means of their expression in order to convey specific content. Within the functional approach, they attain the status of functional-semantic categories.

The **purpose** of the article is to analyze and define the semantic categories and functional-semantic categories. Thus, the functional-semantic category is defined as a feature of linguistic units of different levels that conceptually integrates them with linguistic units on the basis of general purpose. Formulated in accordance with the tasks and goals of the functional concept, the concept of FSC has gradually evolved: the principles of categorization of linguistic units based on the functions of grammatical categories have been replaced by conceptual and communicative criteria of categorization. Modern FSC concepts take into account the integration of conceptual, linguistic and communicative aspects of function. In accordance with their mental and linguistic nature, FSCs integrate the implicit meanings of linguistic units and communicatively determined meanings in the respective categorical situations. FSCs are far from being isomorphic to formal logical ones, although they can be correlated with fragments of logical categorization. They are only partially based on grammatical categories, which is why their terminological designation is not identical. The result of the development of the FSC concept is the model of the functional semantic field (hereinafter referred to as the FSF). By FSF it is meant bilateral semantic and formal unities formed by grammatical units, classes and categories together with the multilevel linguistic means that interact with them.

The outline of the main research material. The integrity of the FSP is ensured by the fact that the content of the field is based on a certain semantic category. As for the means of formal expression (grammatical, lexical-grammatical, lexical), their totality lacks integrity, since they belong to different language levels. Among the advantages of the FSN model are "strong" systemic features.

One of them is the functional completeness of the field, which covers the entire range of functions based on a particular semantic category. (Fodor, 1995, p. 112).

The second "strong" systemic feature of the FSP is the absence of restrictions on the nature and type of formal means covered by this phenomenon, since the semantic category underlying this unity can be expressed by any linguistic units. Among the ways of expressing the semantics of the field are discrete, explicit and implicit, direct and indirect, linguistic and a combination of linguistic means and elements of the linguistic situation. The FSP has its own structure: within the field, micro fields are distinguished as varieties of invariant content consisting of a center (core or dominant) and a periphery. Classifying features form the core of the field, and characterizing features form its periphery. The core of the field contains the differential feature and is "the aspect of isolating among grammatical units and categories everything that influences them, feels their influence". As for the periphery, it implies "the aspect of the hierarchy of field components in terms of the features of the most specialized and regular expression of the semantic category that underlies a given FSP. The peculiarity of peripheral features is their relative characteristic status, i.e. the same feature can be a characteristic feature in a given semantic category and a core feature for another semantic category. Structural types of FSP are represented by monocentric and polycentric fields. The first type has an integral or heterogeneous grammatical core, i.e., it is based on a grammatical category that has the most striking feature of the field and a set of standardized means of expression.

The second, polycentric, type of field is characterized by the division into several spheres, each of which has its own center and peripheral components. The structure of the FSP in different languages differs depending on the type of language and the grammaticalization of meanings (Taylor, 2002, p. 324).

Various speech acts are being examined and specific aspects of speech acts are being revealed: characteristics of different types of modal situations, including imperative statements, reliability, unreliability, modality of nominative constructs, temporal reference of directive statements, taxonomic relations in a series of homogeneity, aspectual-temporal characteristics of statements, and so on. Due to the fact that the modeling of speech acts is not solely aimed at redistributing linguistic resources based on their static functions but is also oriented towards the linguistic sphere, contextual and situational functions of linguistic units, implicit and ambivalent meanings, and so forth are involved in the space of speech acts. In functional grammar, the question of defining the features of the center (dominant) and periphery of speech acts is considered to be a subject of debate.

Some researchers propose such criteria for identifying the dominant as the greatest specialization in terms of expressing meaning, unambiguity and systematic use; others consider the center to be the area of the most complete and explicit realization of a certain meaning, characterized by maximum vividness, regularity of expression, stylistic neutrality and a lower degree of dependence on contextual conditions.

Conclusions. The application of the FSP theory to utterances has led to the differentiation of the field centers: predicate, subject-object, qualitative-quantitative, and circumstantial. At the same time, the dominant feature is the invariant composition of the sentence members.

The field of periphery is characterized by weakened content, irregularity of form, implicitness, anomalies, asymmetry, and ambivalence. There is a distinction between the near, middle and far periphery of the FSP.

Thus, the key characteristics of FSP are:

a) multidimensional semantics of the FSP components, which is manifested in the presence of many functions of the field components, which are in a relationship of mutual complementarity and correlate with one semantic category;

b) multilevel and diffuseness, which is manifested in the absence of integrity and homogeneity in terms of expression;

c) systemacity, which is manifested in the interaction of the FSP with other fields, that is, in its inclusion in a whole complex of overlapping systems.

The above properties explain the functionality of the FSP model, its application to the semantic and functional-semantic analysis of both linguistic facts and products of speech activity, and the content of discourse.

BIBLIOGRAPHY:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / за ред. В.Т.Бусел. Київ; Ірпінь, 2009. 1736 с. URL: https://sum.in.ua
2. Костусяк Н. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Луцьк. 2012. 454 с.
3. Липка С.І. Лексико-семантичне поле на позначення зухвалої поведінки в сучасній німецькій мові: дис…. канд. філол. наук:10.02.04. Львів. 2013. С. 78–83.
4. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Довкілля-К. 2011. С. 844.
5. Тарасова Е.В. Теорія мовленнєвої акомодації та проблеми керування дискурсом. Вчені зап. Харків. гуманітар. ун-ту «Нар.укр.акад.». Харків. 2018. Т. 24. С. 301–308.
6. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online. URL:http://www.merriam-webster.com
7. Fodor J. The Elm and the Expert. Mentalese and its Semantics. London. Mit Press. 1995. 128 p.
8. Taylor J.R. Cognitive Grammar. New York. Oxford University Press. 2002. 612 p.
9. Trask R.L. Why do languages change? Cambridge University Press. 2012. 198c.

REFERENCES:

1. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy. (2009) / za red. V.Busel. Kyiv; Irpin. 1736. URL: https://sum.in.ua
2. Kostusiak N. (2012). Struktura mizhrivnevykh katehorii suchasnoi ukrainskoi movy [The structure of interlevel categories of the modern Ukrainian language]. Lutsk. 454.
3. Lypka S. (2013). Leksyko-semantychne pole na poznachennia zukhvaloi povedinky v suchasnii nimetskii movi [Lexical-semantic field for the designation of impudent behavior in the modern German language]. *Extended abstract of candidate's thesis.* 10.02.04. Lviv. 78–83.
4. Selivanova O. (2011). Linhvistychna entsyklopediia.[Ligustic encyclopedia]. Dovkillia-K. 844.
5. Tarasova E.V. (2018). Teoriia movlennievoi akomodatsii ta problemy keruvannia dyskursom.[Theory of speech accommodation and problems of discourse management]. Kharkiv. V. 24. 301–308.
6. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online. URL:http://www.merriam-webster.com
7. Fodor J. (1995) The Elm and the Expert. Mentalese and its Semantics. London. Mit Press. 128.
8. Taylor J.R. (2002) Cognitive Grammar. New York. Oxford University Press. 612.
9. Trask R.L. (2012). Why do languages change? Cambridge University Press. 198.

УДК 811.112.2
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-13

Валентина СУХОМЛИН
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри літературознавства, Київський національний університет «Києво-Могилянська академія», вул. Григорія Сковороди, 2, м. Київ, Україна, 04655
ORCID: *0000-0002-2667-990X*

Бібліографічний опис статті: Сухомлин, В. (2023). Вільні словосполучення військово-політичної тематики у сучасному німецькому публіцистичному дискурсі: структурний аспект. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 80–87, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-13

ВІЛЬНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

Пропонована стаття присвячена дослідженню вживання вільних словосполучень військово-політичної тематики у сучасному німецькому публіцистичному дискурсі.

Метою роботи *є дослідити основні типи вільних словосполучень військово-політичної тематики з огляду на їх будову та синтаксичну роль у складі речення у німецьких публіцистичних онлайн-статтях. Увагу сконцентровано на їх структурному аспекті.*

Методологія дослідження *передбачає підбір відповідного матеріалу дослідження методом суцільної вибірки, шляхи виокремлення вільних словосполучень з огляду на їх структурний аспект із застосуванням основних класифікацій вільних словосполучень, а саме: за будовою та за синтаксичною роллю у реченні. Матеріалом дослідження вибрано дослідницькі тексти (онлайн-статті) німецького журналу Spiegel на військово-політичну тематику. Виділено три види вільних словосполучень за будовою: прості, складні та комплексні, а також два види за синтаксичною роллю у реченні: вільні та невільні синтаксичні словосполучення. Проаналізовано основні жанрові особливості статті як одного із дослідницьких жанрів публіцистики, названо основні завдання дослідницьких текстів. Описано різні підходи до тлумачення дискурсу, які пояснюють його як текст, занурений у життя чи як замкнену цілісну комунікативну ситуацію, зумовлену соціальними, культурними та іншими чинниками, або ж це стиль спілкування чи зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері. Встановлено, що основною функцією вільних словосполучень у цьому типі дискурсу є номінативна функція. Виявлено і названо динамічність та результативність дискурсу як його спільні риси. Динамічність дискурсу забезпечує появу тексту як продукту, а результативність дискурсу проявляється у взаємодії продукту й результату діяльності його учасників.*

Наукова новизна *роботи полягає у виборі тематики дослідження вільних словосполучень, а також аспекту, який досліджується.*

Результати дослідження *вказують на важливість будови вільних словосполучень для частоти їх вживання у німецькому публіцистичному дискурсі військово-політичної тематики незалежно від синтаксичної структури речення; однак, синтаксична роль вільних словосполучень вказує на таку залежність, а саме, у складнопідрядному реченні, де синтаксично вільні словосполучення є одним членом речення. Отже, було виділено за будовою: простих – 56,25%, складних – 14,58%, комбінованих – 29,17% словосполучень. За синтаксичною роллю у реченні 91,67% словосполучень виявилися вільними, а 8,33% – невільні словосполучення. У перспективі дослідження семантичного та прагматичного аспектів вільних словосполучень.*

Ключові слова: *вільні словосполучення, публіцистичний дискурс, комунікативний процес, жанр публіцистики, дослідницький текст.*

Valentyna SUKHOMLYN
PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Literary Studies, Kyiv National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2 Hryhorii Skovoroda Str., Kyiv, Ukraine, 04655
ORCID: *0000-0002-2667-990X*

To cite this article: Sukhomlyn, V. (2023). Vilni slovospoluchennia viiskovo-politychnoi tematyky u suchasnomu nimetskomu publitsystychnomu dyskursi: strukturnyi aspekt [Free word combinations of military and political vocabulary in contemporary German journalistic discourse: structural aspect]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 80–87, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-13

FREE WORD COMBINATIONS OF MILITARY AND POLITICAL VOCABULARY IN CONTEMPORARY GERMAN JOURNALISTIC DISCOURSE: STRUCTURAL ASPECT

The article is devoted to the study of the use of free word combinations in contemporary German journalistic discourse.

The aim of the study is to investigate the main types of free word combinations on military and political topics in terms of their structure and syntactic role in the sentence structure in German online journalistic articles. The attention is focused on their structural aspect.

The research methodology involves the selection of the relevant research material by the method of continuous sampling, ways of distinguishing free phrases in view of their structural aspect using the main classifications of free phrases, namely: by structure and by syntactic role in the sentence. The material of the study is the research texts (online articles) of the German magazine Spiegel on military and political topics. Three types of free word combinations are distinguished by their structure: simple, complex and compound, as well as two types by their syntactic role in the sentence: free and non-free syntactic word combinations. The main genre features of the article as one of the research genres of journalism are analyzed, and the main tasks of research texts are identified. Various approaches to the interpretation of discourse are described, which explain it as a text immersed in life or as a closed holistic communicative situation caused by social, cultural and other factors, or as a style of communication or a pattern of linguistic behavior in a certain social sphere. It is established that the main function of free word combinations in this type of discourse is the nominative function. The author identifies and names the dynamism and effectiveness of discourse as its common features. The dynamism of the discourse ensures the emergence of the text as a product, and the effectiveness of the discourse is manifested in the interaction of the product and the results of the activities of its participants.

The scientific novelty of the work lies in the choice of the topic of free word combinations and the aspect under study.

The results of the study indicate the importance of the structure of free word combinations for the frequency of their use in German journalistic discourse on military and political topics, regardless of the syntactic structure of the sentence; however, the syntactic role of free phrases indicates such a dependence, namely, in a complex subordinate clause, where syntactically free phrases are one member of the clause. So 56.25% of the word combinations were identified by structure: simple – 56.25%, complex – 14.58%, combined – 29.17%. According to the syntactic role in the sentence, 91.67% of the word combinations were free, and 8.33% were non-free word combinations. In the future, the semantic and pragmatic aspects of free word combinations will be studied.

Key words: *free word combinations, journalistic discourse, communication process, genre of journalism, research text.*

Актуальність проблеми. За словами видатного французького театрального діяча, реформатора сценічного мистецтва Жана-Батиста Мольєра, граматика керує навіть царями. Вона завжди знаходиться у плинному русі, відображаючи розвиток кожної галузі суспільного буття. Вона завжди залишається важливою та актуальною дисципліною мовознавства, адже керує безперебійним комунікативним процесом, поєднуючи морфеми у слова, слова у словосполучення, словосполучення в абзаци, тексти, частини, розділи, тексти, монографії, дисертації, дискурси. Розуміючи словосполучення як найменшу синтаксичну одиницю будь-якої мови, ми відносимо його до синтаксичного рівня мови і стверджуємо, що, як і абияка інша одиниця мови, словосполучення має форму і зміст. Чи зміст передусім у лексичних одиницях словосполучення, чи він є сумою змістів лексичних одиниць, або ж він захований у деталях? Чому ми розуміємо одні й ті ж лексичні одиниці, але поєднані в різні словосполучення, по-іншому? Які фактори впливають на тлумачення смислу словосполучення? Чому саме вільні словосполучення так часто вживані у нинішньому соціумі? Усі ці питання залишаються актуальними з огляду на словосполучення як найпростішу синтаксичну одиницю мови, що утворена з двох або кількох повнозначних слів, пов'язаних між собою в граматичному плані і за змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Отже, під словосполученням слід розуміти такі синтаксично-семантичні єдності, утворені з двох і більше повнозначних слів, за нормами і правилами національної мови з двох чи більшої кількості повнозначних слів, які виражають єдину, хоч і в лексично членній формі, назву предмета, поняття чи уявлення (Удовиченко, 1968, с. 11). Згідно з останніми дослідженнями у вітчизняному мовознавстві, виокремлюємо два основні підходи до дослідження питання природи виникнення словосполучень: це поєднання двох і більше повнозначних слів на основі підрядного зв’язку (авторами такого бачення є Г. Удовиченко, А. Загнітко (Загнітко, 2011, с. 391–392), а також поєднання таких слів на основі як підрядного, так і сурядного зв’язку (І. Вихованець, І. Ющук, М. Кочерган). І. Вихованець зазначає, що до словосполучень

належать будь-які побудовані на підрядному й сурядному зв'язках поєднання опорного слова з формою залежного слова і поєднання рівноправних (незалежних) у синтаксичному плані форм слів, яким не притаманна синтаксична категорія предикативності (Вихованець, 1992, с. 183). І. Ющук наголошує, що словосполучення має двояку природу виникнення, адже може бути як одиницею мови, так і одиницею мовлення, пояснюючи, що «лексичні словосполучення – це фразеологізми, фразеологічні вирази та складені найменування – існують у мові в готовому вигляді. Вони, як і слова, є номінативними одиницями мови і належать до мовних засобів (як і окремо взяті слова-лексеми). … Синтаксичні словосполучення, на відміну від лексичних, не виступають у готовому вигляді, вони творяться в процесі мовлення під час побудови речень, і кожного разу вони будуть іншими залежно від того, що ми бачимо, відчуваємо, про що хочемо щось повідомити» (Ющук, 2009, с. 26). М. Кочерган говорить, що словосполучення будується за певними граматичними зразками, які формуються в мові на основі категоріальних властивостей слів і ґрунтуються на синтаксичному зв'язку між словами. А здатність слова поєднуватися з іншими словами залежить як від граматичних властивостей слова (належність слова до частин мови), так і від лексичного значення слова. І сурядні, і підрядні зв’язки є залежними, однак у першому випадку ми говоримо про рівноправну, а в іншому – про нерівноправну залежність (Кочерган, 2001, с. 308). Ми досліджуємо словосполучення саме під таким кутом зору, адже вважаємо їх такими граматичними сполуками, які є різними за будовою (прості – складні – комбіновані), за належністю головного слова до певної частини мови (іменні – дієслівні – прислівникові), а також за синтаксичною роллю у реченні (синтаксичні (вільні) – синтаксично невільні/лексичні) словосполучення.

Мета дослідження витікає з опису його актуальності й полягає у дослідженні основних типів вільних словосполучень з огляду на їх будову та синтаксичну роль у складі речення. Структурний аспект вільних словосполучень є багатим і тому поширеним джерелом утворення таких синтаксичних одиниць, а надто у публіцистичному дискурсі військово-політичної тематики, оскільки має широкі можливості поєднання лексичних компонентів, що згідно з нормами і законами кожної мови, мають властивість вільно поєднуватися між собою у сполуки синтаксичного рівня, які ми називаємо вільними (синтаксичними) словосполученнями. Результати такого дослідження є важливими не тільки для мовознавчих дисциплін (стилістика тексту, перекладознавство, дискурсологія, міжкультурна комунікація), а й для важливих суміжних з мовознавством дисциплін (соціологія, культурологія, психологія, політологія, військова справа), адже найважливішим завданням усіх мовознавчих дисциплін є всебічне вивчення мовних та мовленнєвих процесів з метою забезпечення високого рівня спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Найбільше і найдорожче добро кожного народу – це його мова, та жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування», – так висловився про значимість мови славний український письменник, драматург та суспільний діяч Панас Мирний. У кожній мові захована індивідуальність нації, її ідентичність та історична пам’ять, культура, звичаї, її традиції та символи. Складовою кожної мови є багатогранний дискурс у своїх найрізноманітніших формах, видах та типах.

Термін «дискурс» ввів американський лінгвіст З. Харрис, називаючи так метод аналізу зв’язного мовлення. Відтоді він не перестає досліджуватися та має багато тлумачень, як от у праці О. Селіванова пропонує розуміти дискурсу як текст, занурений у життя чи як замкнену цілісну комунікативну ситуацію, зумовлену соціальними, культурними та іншими чинниками, або ж це стиль спілкування чи зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері (Селіванова, 2006, с. 119).

Зрозуміло, що таке широке тлумачення пов’язане з різними підходами до вивчення цього явища. Але будь-який підхід має основні спільні риси дискурсу, якими є динамічність та результативність.

Вивчення дискурсу як динамічного процесу приводить до появи у результаті якогось продукту – у нашому випадку тексту (Бацевич, 2004, с. 138). При такому підході дискурс протиставляється тексту як процес результатові, адже жоден процес не протікає без породження пев-

ного продукту, як жоден продукт не з'являється ні з чого. Таким чином, дискурс і текст як процес і його продукт є взаємообумовленими.

Результативний підхід до дискурсу використовують у своїх дослідженнях вчені, головною тезою яких є розуміння дискурсу як продукту й результату діяльності його учасників. (Кусько, 2004, с. 91–93).

Німецькі лінгвісти також вивчають дискурс як сукупність текстів, об'єднаних певною тематикою (політичний, рекламний дискурс тощо). При цьому вони зауважують, що початком формування будь-якого дискурсу є звук, як найпростіша ланка у послідовності одиниць мовних рівнів; наступне явище складається із сукупності одиниць попереднього явища (Jung, 2005, s. 165–193).

Підхід до тексту у сфері політики саме як до елементу дискурсу передбачає існування не лише комунікатора, а й реципієнта: комунікатор – текст – мовленнєвий вплив – реципієнт – інтерпретація тексту (Дацишин, 2003, с. 135). Між дискурсом і комунікацією існує об'єднуюча ланка – процес спілкування, який слугує реалізації комунікативних намірів адресата й завжди ґрунтується на врахуванні особливостей системи особистісних смислів адресата мовленнєвої діяльності. Спілкування є мовленнєвою діяльністю, а її продуктом є текст як результат дискурсу.

Кожен вид або тип дискурсу, кожна його форма передбачає певні чітко сформульовані завдання та функції. У публіцистичному дискурсі автор (мовець) планує, яким чином і за допомогою яких мовних і позамовних засобів можна досягти потрібного результату. Тому публіцистичний дискурс як процес мисленнєво-комунікативної діяльності є мотивованим, заздалегідь спланованим монологічним мовленням, яке реалізується в умовах певної ситуації, спрямованої на створення бажаного для автора (мовця) емоційно-оцінного стану адресата.

Жанрові ознаки статей, які є матеріалом дослідження, вказують на їх дослідницький характер, адже стаття не описує факти, а здійснює їхній вичерпний логіко-раціональний аналіз і часом може абстрагуватися від фактів, що наводяться у текстах; тут можуть міститися не лише отримані журналістом під час розслідування дані, а й здобуті іншими шляхами; незважаючи на присутність індивідуального стилю публіциста, у статтях спостерігається тяжіння до наукового викладу матеріалу.

Структура тексту статті – це комплекс положень, роздумів, суджень і висновків, що застосовуються з метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими фактами. Результативність статті напряму залежить від обраної структури тексту та її наповнення мовного наповнення.

Вільне словосполучення є поширеним явищем у публіцистичній статті. Основна функція словосполучення – номінативна; вона об'єднує його зі словом. Водночас між словосполученням і словом є суттєва різниця: в них різна кількість смислових показників; словосполучення є мінімальним контекстом для слова; в словосполученні активно виявляються граматичні категорії опорних слів; словосполучення будується тільки на основі підрядного зв'язку (Загнітко, Миронова, URL: http:// https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/128795.pdf). На нашу думку, саме у різниці і прихований феномен словосполучення як мінімальної одиниці синтаксису. Згідно з нашими завданнями, що окреслені пропонованою статтею, ми проаналізували вільні словосполучення за двома показниками:

1. За будовою:

– Прості – переважно двочленні (бінарні), що складаються з двох повнозначних слів, з-поміж яких одне головне (стрижневе), а друге – залежне, наприклад: військова техніка / Militärtechnik, піти в наступ / in die Offensive gehen, особливо відповідально / höchstverantwortlich.

– Складні – утворюються з трьох і більшої кількості повнозначних частин мови. Наприклад: уважно стежити за ситуацією /die Situation genau beobachten, ракета з надвисокою швидкістю / Höchstgeschwindigkeitsrakete, передавати повідомлення громадянам / Nachrichten an die Bürger übermitteln.

– Комбіновані – складаються з кількох різних головних слів. Вони містять просте словосполучення як частину будови. Сюди ж належать сполуки з неоднорідними означеннями (Мойсієнко, Арібжанова, Коломийцева, 2010, с. 180). Наприклад: домовленості наших партнерів / die Vereinbarungen unserer Partner, дипломат високого рівня / hochrangiger

Diplomat, зона високої небезпеки / Hochrisikogebiet.

2. За синтаксичною роллю у складі речення:

– Синтаксично вільні – словосполучення, що вільно утворюються в момент мовлення й легко розкладаються на складові частини. Лексичне значення повнозначних слів, які є компонентами таких словосполучень, повністю зберігається й обидва вони виступають як окремі члени речення. Наприклад: боротися за мир / für den Frieden kämpfen, підписати угоду / das Abkommen unterschreiben.

– Синтаксично невільні (нерозкладні) – словосполучення, що синтаксично не розчленовуються на складові компоненти й виконують у реченні єдину синтаксичну функцію, виступають одним членом речення (Бевзенко, 2005, с. 20), хоча й утворені з повнозначних частин мови. Наприклад: протистояти небезпеці / der Gefahr gegenüberstehen, набирати обертів / in Schwung kommen, знаходитися в рецесії / in Rezession stecken.

Наведемо та проаналізуємо декілька прикладів речень з вільними словосполученнями.

1. Polen, die Slowakei und Ungarn kündigten am Freitag eigene Beschränkungen für ukrainische Getreideeinfuhren an, nachdem die Europäische Kommission beschlossen hatte, ihr Einfuhrverbot für die fünf EU-Nachbarn der Ukraine nicht zu verlängern. / Польща, Словаччина та Угорщина оголосили про власні обмеження на імпорт українського зерна в п'ятницю після того, як Європейська комісія вирішила не поширювати свою заборону на імпорт на п'ять сусідніх з Україною країн ЄС.

Маємо приклад складнопідрядного речення з підрядним часу, яке ускладнене інфінітивною конструкцією zu + Infinitiv. Ієрархію зв'язків у цьому реченні можна передати за допомогою такої синтаксичної моделі:

HS, nachdem NS (Temporalsatz), Konstruktion «zu + Infinitiv».

У реченні виділяємо декілька вільних словосполучень: 1) eigene Beschränkungen für ukrainische Getreideeinfuhren ankündigen, 2) das Einfuhrverbot für die fünf EU-Nachbarn, 3) die fünf EU-Nachbarn der Ukraine, 4) das Einfuhrverbot verlängern, 5) das Einfuhrverbot für die fünf EU-Nachbarn der Ukraine nicht zu verlängern.

Визначаємо типи словосполучень за нашими показниками і отримуємо такий результат: за будовою маємо одне просте словосполучення (5), два комбіновані (2, 3) та два складні словосполучення (1, 4). За синтаксичною роллю у реченні маємо 1 вільне (1) та чотири невільні словосполучення (2, 3, 4, 5). Зауважимо, що такі результати ми отримали, виділивши вільні словосполучення у межах складнопідрядного речення як одного з різновидів складних синтаксичних конструкцій.

2. «Beinahe alle Einheiten sind aber mit großer Wahrscheinlichkeit dramatisch unterbesetzt», hieß es in der Mitteilung des Verteidigungsministeriums in London. / «Однак, дуже ймовірно, що майже всі підрозділи будуть різко недоукомплектовані», – йдеться в заяві Міністерства оборони в Лондоні. У прикладі маємо складносурядне речення з використанням прямої мови. Виділяємо типи синтаксичних словосполучень: 1) beinahe alle Einheiten; 2) mit großer Wahrscheinlichkeit; 3) dramatisch unterbesetzt; 4) in der Mitteilung des Verteidigungsministeriums; 5) in der Mitteilung des Verteidigungsministeriums in London. Отримуємо за будовою три прості (1, 2, 4), одне складне (3) та одне комбіноване (5) словосполучення, а за синтаксичною роллю у реченні усі п'ять словосполучень є синтаксично вільними.

3. Ukraine: Zwei Menschen bei Drohnenangriffen südlich von Cherson getötet. / Україна: Двоє людей загинули внаслідок ударів безпілотників на південь від Херсона.

Приклад демонструє оформлення заголовків німецьких онлайн-статей. Виділяємо такі словосполучення: 1) zwei Menschen, 2) südlich von Cherson, 3) bei Drohnenangriffen getötet, 4) bei Drohnenangriffen südlich von Cherson getötet. Отримуємо за будовою три прості (1, 2, 3) та одне комбіноване (4) словосполучення. За синтаксичною роллю у реченні усі словосполучення є синтаксично вільними.

4. In der Region Donezk seien ukrainische Truppen derweil weiterhin dabei, eine russische Offensive auf die Orte Awdijwka und Marjinka abzuwehren. / Тим часом повідомляється, що у Донецькій області українські війська продовжують відбивати наступ російських військ на міста Авдіївка та Мар'їнка.

Це речення просте, але ускладнене синтаксичною конструкцією zu + Infinitiv. Виділяємо наступні вільні словосполучення: 1) in der Region Donezk, 2) ukrainische Truppen, 3) der-

weil weiterhin dabei seien, 4) russische Offensive, 5) russische Offensive auf die Orte Awdijwka und Marjinka, 6) russische Offensive abwehren, 7) russische Offensive auf die Orte Awdijwka und Marjinka abwehren. Щодо будови маємо прості (1, 2, 4), складні (3, 5) та комбіновані (6, 7) синтаксичні словосполучення. За синтаксичною роллю вони є вільними словосполученнями.

5. Das Training ukrainischer Piloten an westlichen Kampfjets kommt offiziellen Angaben nach in Schwung. / Згідно з офіційними повідомленнями, навчання українських пілотів на західних винищувачах набирає обертів. Це просте речення має цікавий приклад присудка, що виражений сталим виразом in Schwung kommen / набирати обертів, який не є фразеологізмом, а отже, може розглядатися як вільне словосполучення. Виділяємо наступні синтаксичні словосполучення: 1) das Training ukrainischer Piloten, 2) das Training ukrainischer Piloten an westlichen Kampfjets, 3) ukrainische Piloten, 4) westliche Kampfjets, 5) offiziellen Angaben nach, 6) in Schwung kommen. За будовою вони прості (3, 4, 5, 6) та комбіновані (1, 2), за синтаксичною роллю у реченні усі вони є синтаксично вільними.

6. Seit Monaten bittet die Ukraine um westliche Kampfjets. / Україна вже кілька місяців просить західні винищувачі. Це просте речення варте уваги з огляду на лаконічність з одного боку та інформативність з іншого. Його синтаксичні словосполучення такі: 1) seit Monaten, 2) seit Monaten bitten, 3) seit Monaten um westliche Kampfjets bitten, 4) westliche Kampfjets. Щодо будови маємо прості (1, 4), складні (2), комбіновані (3) словосполучення, за синтаксичною роллю у реченні вони є вільними одиницями.

7. Stoltenberg schaltet sich in Debatte über Taurus-Lieferung ein. / Столтенберг втручається в дебати щодо постачання Taurus. Просте нерозповсюджене речення з присудком, вираженим багатозначним дієсловом. Це речення має високий ступінь інформативності при своєму лаконічному мовному вираженні: 1) sich in Debatte einschalten, 2) sich in Debatte über Taurus-Lieferung einschalten, 3) die Debatte über Taurus-Lieferung. Щодо будови виділяємо такі словосполучення: прості (1, 3), комбіновані (2). Щодо синтаксичної ролі у реченні усі виділені словосполучення є вільними.

8. Zusagen zur Lieferung von in den USA gebauten Kampffliegern gibt es beispielsweise aus Dänemark, Norwegen und den Niederlanden. / Зобов'язання щодо постачання винищувачів F-16 американського виробництва взяли на себе, наприклад, Данія, Норвегія і Нідерланди. Речення має розповсюджене означення, що нетипово для української мови, а отже, може викликати труднощі при перекладі. Виділяємо такі словосполучення: 1) Zusagen zur Lieferung, 2) Zusagen zur Lieferung von in den USA gebauten Kampffliegern, 3) Zusagen aus Dänemark, Norwegen und den Niederlanden, 4) Zusagen zur Lieferung von in den USA gebauten Kampffliegern aus Dänemark, Norwegen und den Niederlanden, 5) die in den USA gebauten Kampfflieger. За будовою отримуємо прості (1, 3, 5) та комбіновані (2, 4) словосполучення. За синтаксичною роллю у реченні вони є вільними. Цікаво, що іменник Zusagen / зобов'язання має надзвичайно продуктивну сполучуваність, адже задіяний у чотирьох із п'яти словосполучень.

9. Russland hat die ukrainische Halbinsel bereits 2014 völkerrechtswidrig annektiert. / Росія анексувала український півострів вже у 2014 році, порушивши міжнародне право. Просте речення з двома обставинами – часу (bereits 2014) та модальності (völkerrechtswidrig) – має цікаву трансформацію у перекладі, тому розглянуте у статті. Виділяємо такі словосполучення: 1) die ukrainische Halbinsel, 2) bereits 2014, 3) bereits 2014 völkerrechtswidrig annektieren, 4) völkerrechtswidrig annektieren. Виділені словосполучення прості (1, 2), складні (4) та комбіновані (3) за будовою, за синтаксичною роллю у реченні усі вони є вільними.

10. Das russische Militär steht nun der Gefahr gegenüber, von Norden und Süden in die Zange genommen (військ. взяти противника в кліщі) zu werden. / Російські військові зараз стикаються з небезпекою опинитися в кліщах з півночі та півдня. У запропонованому простому реченні маємо дві клішовані фрази (1) der Gefahr gegenüberstehen, 2) in die Zange nehmen, які не є фразеологізмами, тому розглядаються нами як вільні словосполучення. Інші словосполучення речення такі: 3) das russische Militär, 4) von Norden und Süden, 5) von Norden und Süden in die Zange genommen werden. Вони різні за будовою: прості (1, 2, 3, 4) та комбіновані (5), тоді як за синтаксичною роллю у реченні усі вони вільні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження було встановлено, що саме вільні словосполучення є найтиповішою будівельною одиницею речення. З онлайн-статей військово-політичної тематики німецького журналу Spiegel ми відібрали 10 речень та проаналізували їх згідно з оголошеними у завданнях показниками. Загалом було виділено 48 синтаксичних словосполучень, серед яких за будовою: простих – 27 (56,25%), складних – 7 (14,58%), комбінованих – 14 (29,17%) словосполучень. За синтаксичною роллю у реченні 47 (91,67%) словосполучень виявилися вільними, а 4 (8,33%) – невільні словосполучення. Дослідження засвідчує, що синтаксичні словосполучення переважно вільні за синтаксичною роллю у реченні, але у складнопідрядному реченні синтаксичні словосполучення саме підрядного речення є неподільними, оскільки виконують одну синтаксичну роль, у нашому реченні це обставина часу, ускладнена інфінітивною конструкцією zu + Infinitiv. Отже, найрозповсюдженішим варіантом є синтаксичні словосполучення, які вільні за синтаксичною роллю у реченні та прості за будовою, другі за вживаністю є вільні за синтаксичною роллю у реченні та комбіновані за будовою, третіми стали вільні за синтаксичною роллю у реченні та складні за будовою. Такий результат засвідчує в свою чергу, що найбільш «рухливими» є саме прості, а найбільш «усталеними» є складні словосполучення, адже вони мають у своєму складі два чи навіть більше стержневих слів. У перспективі дослідження семантичний та прагматичний аспекти вільних словосполучень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.
2. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ, 1993. 368 с.
4. Дацишин Х.П. Статична та динамічна метафора в сучасному українському політичному дискурсі. *Стиль і текст*. 2003. Вип. 4. С. 128–140.
5. Загнітко А. П., Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк, 2011. 992 с.
6. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект : монографія. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 225 с. URL: https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/128795.pdf (дата звернення: 27.10.2023).
7. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. Г. А. Теремко. Київ : Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с.
8. Кусько К. Я. Когнітивно-дискурсивний потенціал інформативного трансферу. *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна.* 2004. № 635. С. 91–93.
9. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. Київ, 2010. 374 с.
10. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
11. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Наук. думка,1968. 288 с.
12. Ющук І. П. Поняття про словосполучення. *Дивослово.* 2009. № 10. С. 26–30.
13. Jung M. Diskurshistorische Analyse. Sprachgeschichte als Zeitgeschichte: eine linguistische Perspektive / M. Wengeler et al. Hildesheim: Olms, 2005. S. 165–193.

REFERENCES:

1. Batsevych, F. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Basics of communicative linguistics]*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Bevzenko, S., Lytvyn, L. & Semerenko, H. (2005). *Suchasna ukrainska mova. Syntaksys : navchalnyi posibnyk [Modern Ukrainian language. Syntax: a study guide]*. Kyiv : Vyshcha shkola[in Ukrainian].
3. Vyhovanets, I. (1993). *Hramatyka ukrainskoyi movy. Syntaksys [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]*. Donetsk. [in Ukrainian].
4. Datsyshyn, H. (2003). *Statychna ta dynamichna metafora v suchasnomu ukrainskomu politychnomu dyskursi. Styl i tekst [Static and dynamic metaphor in contemporary Ukrainian political discourse. Style and text*]. Vol. 4. 128–140. [in Ukrainian].

5. Sahnitko, A. (2011). *Teoretychna hramatyka suchasnoi ukrayinskoi movy. Morfolohiia. Syntaksys [Theoretical grammar of the modern Ukrainian language. Morphology. Syntax*]. Donetsk. [in Ukrainian].

6. Sahnitko, A. & Myronova, H. (2013). *Syntaksys ukrainskoi movy. Teoretyko-prykladnyi aspekt [The syntax of the Ukrainian language. Theoretical and applied aspect*]. Brno : Masarykova univerzita [in Ukrainian].

7. Kocherhan, M. (2001). *Vstup do movosnavstva : pidruchnyk dlia studentiv filolohichnuh spetsialnostei vyshchuh navchalnyh zakladiv [Introduction to Linguistics: A textbook for students of philological specialities of higher educational institutions*]. Kyiv : Vydavnychyi tsentr «Akademiia». [in Ukrainian].

8. Kusko, K. (2004.) *Kohnityvno-dyskursyvnyi potentsial informatyvnoho transferu [Cognitive and discursive potential of informative transfer]*. No. 635. 91–93. [in Ukrainian].

9. Moyseyenko, A., Aribzhanova, I. & Kolomyytseva, V. (2010). *Suchasna ukrainska literaturna mova : Morfolohiia. Syntaksys [Modern Ukrainian literary language: Morphology. Syntax]*. Kyiv. [in Ukrainian].

10. Selivanova, O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: a terminological encyclopaedia]*. Poltava. [in Ukrainian].

11. Udovychenko, H. (1968). *Slovospoluchennia v suchasnii ukrayinskii literaturnii movi : monohrafiia [Word combinations in the modern Ukrainian literary language]*. Kyiv : Naukova dumka. [in Ukrainian].

12. Yushchuk, I., (2009). *Poniattia pro slovospoluchennia. Dyvoslovo. [The concept of a phrase. A miracle word]*. No. 10. 26–30. [in Ukrainian].

13. Jung M. Diskurshistorische Analyse. Sprachgeschichte als Zeitgeschichte: eine linguistische Perspektive / M. Wengeler et al. Hildesheim: Olms, 2005. S. 165–193. [in Gerrman].

УДК 81'367:741.5:32
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14

Юлія ФЕДІК
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025
ORCID: *0009-0001-6771-5647*

Бібліографічний опис статті: Федік, Ю. (2023). Кореляція вербальних та невербальних засобів у сучасних американських політичних масмедійних карикатурах. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 88–95, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14

КОРЕЛЯЦІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ МАСМЕДІЙНИХ КАРИКАТУРАХ

У статті проаналізовано кореляцію вербальних та невербальних засобів у сучасних англомовних масмедійних політичних карикатурах. Завдяки комп'ютерним технологіям засоби масової інформації стали мультимодальними, що дозволяє їм одночасно використовувати різні знакові системи, такі як текст, графіку, аудіо та відео. Це суттєво підсилює вплив інформації, оскільки вона сприймається реципієнтами комплексніше та емоційніше. Доступність і простота використання різноманітних систем комунікації та соціальних мереж також сприяють поширенню інформації.

Незважаючи на технологічні досягнення у сфері сучасних медіа, жанр політичної карикатури, який зародився ще в XVI столітті, не лише не витіснений із сучасного інтернет-простору, але й, навпаки, здебільшого актуалізує свою роль, активно наповнюючи журналістські матеріали, редакційні сторінки та навіть цілі вебсайти.

Виявлено, що графічні та вербальні елементи мультимодальних політичних масмедійних карикатур взаємодіють між собою логічно, часто доповнюючи один одного. Вони можуть виконувати однакові, різні або одночасно декілька функцій, що сприяє декодуванню змісту повідомлюваного.

У роботі охарактеризовано кореляцію вербальних та невербальних компонентів у сучасних політичних масмедійних карикатурах. Установлено такі типи кореляцій: паралельну (вербальний та невербальний компоненти підсилюють один одного, створюючи єдине ціле); комплементарний (вербальний та невербальний компоненти доповнюють один одного, забезпечуючи краще розуміння карикатури); нульовий (вербальний та невербальний компоненти не взаємодіють один з одним, і реципієнт сам інтерпретує зміст карикатури). Аналіз ілюстративного матеріалу мультимодальних політичних масмедійних карикатур засвідчив, що основна функція політичної масмедійної карикатури – критика політичних подій, рішень або вчинків політичних діячів.

Ключові слова: *мультимодальний текст, кореляція, вербальні та невербальні компоненти, політична карикатура, функційність.*

Yuliia FEDIK
Postgraduate student at the Applied Linguistics Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave., Lutsk, Ukraine, 43025
ORCID: *0009-0001-6771-5647*

To cite this article: Fedik, Yu. (2023). Koreliatsiia verbalnykh ta neverbalnykh zasobiv u suchasnykh amerykanskykh politychnykh masmediinykh karykaturakh [Correlative features of verbal and non-verbal components in contemporary political mas media cartoons]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 88–95, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-14

CORRELATIVE FEATURES OF VERBAL AND NON-VERBAL COMPONENTS IN CONTEMPORARY POLITICAL MAS MEDIA CARTOONS

The article analyzes key studies of the functional and correlative features of contemporary English mass media cartoons. The development of computer technologies has led to multimodal mass media, which use a variety of sign systems, including text, graphics, audio, and video. This significantly enhances the impact of the information, as it is perceived by recipients in a more complex and emotional way. The availability and ease of using various communication systems and social media also assist to spread information.

Despite technological advances in the field of modern media, the genre of political cartoon, which originated in the 16th century, has not only displaced from contemporary online publications, but on the contrary, has generally increased its presence, actively filling journalistic materials, editorial pages, and even entire websites.

It has been identified that the graphic and verbal elements of multimodal political mass media cartoons interact logically with each other, often complementing one another. They can perform similar, different, or multiple functions simultaneously, facilitating the decoding of the entire message.

The paper provides examples of the correlation between verbal and non-verbal components in political cartoons. The following types of correlations have been identified: parallel (verbal and non-verbal components reinforce each other, creating a unified whole); complementary (verbal and non-verbal components complement each other, providing a more comprehensive understanding of the cartoon); zero (verbal and non-verbal components do not interact, and the recipient interprets the content of the cartoon independently). The analysis of illustrative material in multimodal political cartoons reveals that the primary function of political cartoons is to criticize of political events and decisions or actions of politicians.

Key words: *multimodal text, correlation, verbal and non-verbal components, political cartoons, functionality.*

Актуальність проблеми. Політична карикатура слугує дзеркалом реакції суспільства на ті чи інші події. Резонансні явища спочатку отримують певну суспільну оцінку, яка пізніше з'являється у вигляді карикатури чи циклу карикатур на сторінках друкованих чи електронних видань. Традиційними мішенями діяльності карикатуристів є політична сфера, самі політики, їхні родичі та інші персонажі з ними пов'язані, політичні рішення, важливі суспільні події, які тим чи іншим чином впливають на життя населення. Звичайно, масштаб віддзеркалення проблеми чи події залежить від резонансу події та популярності залучених персонажів: дуже відомі, але в окремих регіонах події чи явища не обов'язково будуть зрозумілі всім американцям. Тому, окрім вже згадуваного в роботі широкого контексту, розуміння ситуації, багато в чому залежить від масштабу події. Зазвичай, локально резонансні новини охоплюють регіональні масмедійні ресурси; події та явища загальнонаціональної важливості подають як великі, так і локальні новинні агенції. Жанр політичної карикатури є інтегральним в друкованих й інтернет-виданнях не залежно від їхнього розміру, що свідчить, передусім, про надзвичайно важливу роль політики у житті американського суспільства, а по-друге, про величезну популярність карикатури як жанру образотворчого мистецтва, яке виконує низку важливих функцій завдяки варіативності вербального й невербального компонентів.

У сучасному масмедійному середовищі політична масмедійна карикатура постає як повноцінна мультимодальна різнорідна за структурою та функційним навантаженням комунікативна одиниця, яка за умови продуманого та вдалого планування здатна впливати на свідомість реципієнта. Невербальні складники у цьому процесі, можуть по-різному корелювати із вербальною складовою та виконувати низку, а часто, одночасно й декілька функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціювання та кореляції вербального й невербального складників в різножанрових мультимодальних текстах займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: Н. Град, Ю. Кононець, Л. Макарук, Ю. Заблоцький, О. Скрипник, Н. Ситнік, О. Світліковська, К. Томпсон, Е. Моралес, Р. Барт та ін.

Мета дослідження – окреслити типи кореляцій між вербальним та невербальним компонентами у мультимодальних політичних масмедійних карикатурах та описати їх функційні особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що вербальний та невербальний модуси суттєво відрізняються один від одного, як і процеси і канали їхньої обробки, в політичній масмедійній карикатурі ці елементи тісно інтегровані в плані форми і значення. Кореляція вербальних і невербальних елементів мультимодальних карикатур залежить від зв'язків між текстом і зображенням [1, с. 37].

Очевидно, що в одних ситуаціях знаки різних семіотичних систем не є взаємозалежними і лише доповнюють або дублюють один одного. В інших – інформацію представлену одним із складників не можливо декодувати ізольовано; один із компонентів суттєво залежить від іншого.

Р. Барт порівнював зв'язки між складниками мультимодального тексту із семантичними значеннєвими зв'язками вербальних елементів, виокремлюючи денотативне і конотативне значення невербальних компонентів, які в поєднанні з вербальною інформацією, можуть утворювати різні логіко-семантичні залежності [3, p. 40]. Якщо вербальний і невербальний

елементи дублюють один одного і можуть повною мірою передавати зміст повідомлюваного, йдеться про паралельну кореляцію, якщо ж певна залежність існує – кореляцію вважають комплементарною [3, p. 39].

Комплементарний тип кореляції відрізняється залежно від того, який із елементів частково залежить від іншого. Адже в одних випадках основну інформацію передають за допомогою тексту, а зображення лише доповнює або ілюструє зміст, чи його окрему частину, наприклад стаття з енциклопедії чи визначення в довіднику, дубльоване зображенням. Відповідно, в інших випадках основна інформація може бути представлена на рисунку, на якому є вербальний елемент, який пояснює чи уточнює графічний складник або якийсь його компонент, наприклад карта, графік, схема тощо із заголовками, надписами, коментарями.

Комплементарний тип залежності в площині логіко-семантичних зв'язків між вербальним і невербальним складником Р. Мартінек та Е. Салвей демонструють на прикладі головного і підрядного речень і поділяють їх на три типи: уточнення *(elaboration)*, розширення *(extension)* та підсилення *(enhancement)* [5, p. 342]. У випадку уточнення один із елементів конкретизує значення іншого, надаючи детальніші відомості. У випадку розширення, залежний елемент містить додаткову інформацію про значення іншого. Під підсиленням розуміють процес заміни одного елемента іншим шляхом модифікації місця, часу причини та характеристик.

Дослідження вербальної комунікації в системно-функційній площині розпочалися у XX столітті і налічують чималий арсенал наукових доробків. Серед базових функцій вербальних засобів стандартно виокремлюють інформативну, експресивну, апелятивну, контактовстановлюючу, метамовну, поетичну функції [4, p. 350]. Усі ці функції загальновідомі, ними послуговуються задля досягнення різних цілей.

У цілому, науковці зазначають, що графічні засоби у структурі мультимодальних текстів можуть виконувати такі функції: атрактивну, інформативну, експресивну, естетичну, символічну, ілюстративну, аргументативну, евфемістичну [2, с. 149]. Очевидно, що певні функції трапляються частіше ніж інші, а в більшості випадків деякі з них будуть репрезентовані одночасно.

Дослідник К. Томпсон виділяє такі функції політичної карикатури: інформаційну, сатиричну, пропагандистську, естетичну [6, p. 11]. Важливо зазначити, що функції політичної масмедійної карикатури змінюються залежно від політичного режиму та інших факторів. Розглянемо докладніше функції та типи кореляцій американських політичних масмедійних карикатур та їх складників (вербальних та невербальних).

Кожну Президентську кампанію в США активно висвітлюють масмедійні засоби різного масштабу, й, очевидно, що основні події віддзеркалено у політичних карикатурах. Кандидатів від різних партій часто змальовують в образах віслюка й слона. Часто натрапляємо на зображення персонажів із характерними рисами обличчя кандидатів, які іноді супроводжують надписи на елементах одягу. Президентські перегони отримали безліч порівнянь і метафоричних переносів. У класичному варіанті зображують віслюка й слона, які недружньо налаштовані по відношенню один до одного, що видно з виразу їхніх обличь (рис. 1) або займають відверто ворожу позицію однин до одного (рис. 2). Зображення супроводжують американською символікою, відповідними для

Рис. 1 [7]

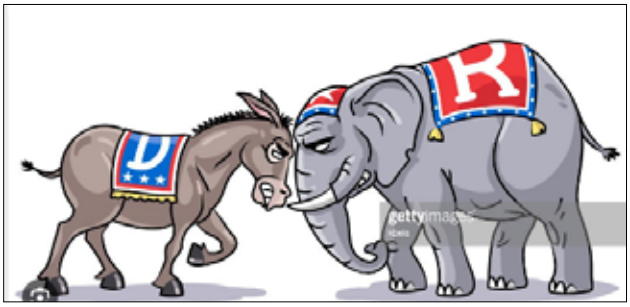

Рис. 2 [8]

кожної партії кольорами та графемами-ідентифікаторами.

Вибори Президента США – це політична боротьба за найвищу в країні посаду. Саме тому, досить часто Президентські кампанії різних років передають шляхом їх порівняння з різними видами спорту. Оскільки вибори також називають перегонами, на сторінках інтернет-видань часто можемо побачити порівняння їх з бігом, в якому беруть участь основні претенденти в образі відповідних тварин (рис. 3) або декілька учасників, ідентифікувати яких можна за характерними ознаками зовнішності та надписами на футболках (рис. 4).

У масмедійному просторі поширені порівняння виборів і з іншими видами спорту, які передбачають індивідуальну чи командну конкуренцію. Так, натрапляємо на аналогію з перетягуванням канату (рис. 5); бадмінтоном (рис. 6), бейсболом (рис. 7) тощо. Більшість таких карикатур не містять взагалі або містять мінімальний обсяг вербальних елементів, яким характерна паралельна кореляція з невербальним складником. Уважаємо це зрозумілим для пересічного громадянина США на момент відповідних подій, що суттєво не змінює загальне значення карикатури. Основна їхня функція – повідомити громадян про виборчу кампанію, натякаючи паралельно, що незважаючи на всю зовнішню толерантність і пристойність, політичні баталії – це безкомпромісна конкуренція, де, як і в спорті, один з учасників неминуче програє іншому, адже перше місце лише одне.

Надзвичайно популярною спортивною метафорою для Президентських виборів США є боксерський поєдинок. Часто натрапляємо на зображення лише боксерських рукавичок опонентів маркованих відповідними кольорами (червоний – республіканці, синій – демократи), які мають американські елементи символіки (зірочки, стрічки); іноді на рукавички наносять символи політичних партій (рис. 8) або надають їм форму обличчя кандидатів (рис. 9). Такі зображення рідко супроводжують вербальними складниками, адже поєднання символів і кольорів на них дає чітке розуміння того, що вони ілюструють, а саме боротьбу за посаду Президента країни між представниками від Республіканської та Демократичної партій.

Проаналізованим карикатурам характерний комплементарний тип кореляції між вербальним і невербальним складником. Хоча на рис. 9, загальний зміст карикатури не зміниться докорінно без відповідних надписів, адже навряд чи можна уявити, що освічені й політично свідомі громадяни Сполучених Штатів не знали, що у 2016 році основними претендентами на пост Президента США були Дональд Трамп і Хілларі Клінтон.

Рис. 3 [9]

Рис. 4 [10]

Рис. 5 [11]

Рис. 6 [12]

Рис. 7 [13]

Рис. 8 [14]

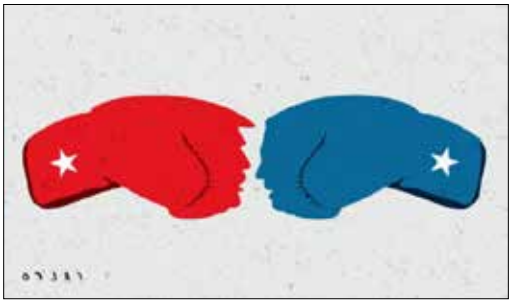

Рис. 9 [15]

Жорсткої критики з боку масмедіа зазнали і кандидати Президентської кампанії 2016 року Дональд Трамп і Хілларі Клінтон. Окрім взаємних звинувачень, постійних скандалів навколо обох та мало змістовних передвиборчих програм, кандидати своїми висловлюваннями зуміли посварити американських громадян. Мотив розколу нації навпіл було відображено численними карикатурами, на яких претенденти у той чи інший спосіб роз'єднують країну. Традиційно протилежні табори представлені або у вигляді тварин-символів обох партій (рис. 10) або карикатурних героїв з характерними рисами зовнішності політиків (рис. 11). На зображеннях видно, як сторони будують стіну не лише між своїми партіями, але й між своїми прихильниками. Кольори, графеми та передвиборча атрибутика допомагає чітко ідентифікувати сторони конфлікту й контекст. Завдання цих карикатур – продемонструвати негативне ставлення суспільства до передвиборчої риторики політиків, яка розділяє країну. На рис. 12 бачимо як герой, схожий на Дональда Трампа зовні, розколює навпіл поліно, яке має форму латинської графеми *"f"*, з якої починається назва соціальної мережі «Фейсбук».

У такий спосіб продуцент карикатури намагається передати невдоволення через дописи Дональда Трампа у соціальній мережі, які теж сприяють розколу нації. Усі три карикатури слугують ілюстрацією до статей на відповідну тематику в журналі *"The Economist"* 2016 року. Варто зазначити, що супроводжуючи друковані тексти, політичні карикатури, окрім очевидної сатиричної, відмінно виконують й атрактивну функцію. Композиція карикатур чітко передає текст статей, тому вважаємо, що тип кореляції між невербальними (зображення карикатури) і вербальними складниками є паралельним. Звичайно, не варто очікувати, що деталі й аргументи, якими наповнюють журналісти свої тексти, можна повною мірою декодувати із зображень. Проте, очевидно, що статті з таким графічним супроводом реципієнт помітить раніше, а візуальний образ надійно закріпить зафіксовані у текстовому форматі тези.

Тема виборів є однією з центральних в проаналізованому масиві ілюстративного матеріалу, адже саме ця подія визначає порядок денний розвитку країни на чотири роки вперед. У всіх наведених вище прикладах продемонстровані карикатури відіграють інформативну, сатиричну, атрактивну функції. Незважаючи на те, що карикатура має на меті висміяти об'єкти зображення, насправді, не всі проаналізовані зображення виконують цю функцію. Є чимало досить нейтральних в комічному сенсі карикатур, які сигналізують про факт наближення чергових

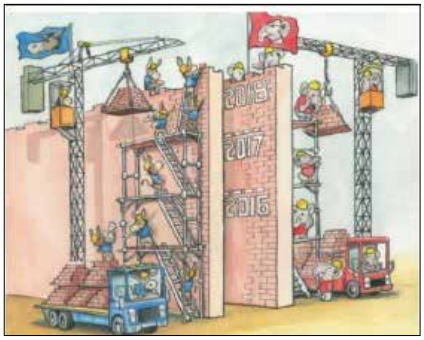

Рис. 10 [16]

Рис. 11 [17]

Рис. 12 [18]

виборів у країні. Траплялися також й зовсім не смішні карикатури, які мають на меті застерегти від бездумного захоплення політичними іграми, пророкуючи катастрофічні наслідки.

Зауважимо, що карикатури виконують атрактивну функцію, коли слугують ілюстраціями до більших за обсягом статей. Уникаючи вербального супроводу, продуцент має дуже ретельно продумати деталі зображення, замаскувавши частину інформації, щоб фінальний карикатурний ребус викликав певний інтерес через складний комплекс сенсів і, разом з тим, не був занадто складним для декодування.

Кампанія 2016 року – одна з найбрудніших і найскандальніших в історії США. Однією причиною критики кандидатки від Демократичної партії став скандал, пов'язаний із розслідуванням її електронного листування з особистої пошти, з якого випливало, що, перебуваючи на посаді державного секретаря, вона використовувала службове становище в інтересах фонду родини Клінтонів. Масмедійне середовище поповнилося великою кількістю карикатур на цю тему після того, як справу почало розслідувати ФБР.

Об'єктом жорсткої критики став не стільки сам факт використання службового становища, скільки неадекватна реакція політикині на цю справу та її подальша поведінка. На рис. 13 зображено інспекторів ФБР з плакатом *"Investigate Hillary's e-mail"*, надпис на якому закликає розслідувати справу переписки Хілларі Клінтон, у цей самий час сама кандидатка клацає пальцем по екрану телефону. Надпис у вигляді словосполуки одного з інспекторів *"I THINK SHE IS TRYING TO DELETE US"* має подвійне значення. Зазвичай, кожен, хто володіє англійською мовою, швидше за все, зрозумів це речення так: «Я думаю, вона намагається нас видалити», що вказує на заперечення кандидаткою будь-яких зловживань і перешкоджання розслідуванню, проте лексема *"delete"* написана червоним кольором, усі графеми у словосполуці великі, а займенник *"US"* у такому вигляді може слугувати омонімом до абревіатури "*US"* в значенні *"United States"*. У такому випадку речення набуває іншого змісту і може бути прочитане як: «Вона намагається знищити Сполучені Штати». Очевидно, що продуцент зумисно залишає простір для подвійного розуміння повідомлення карикатури, адже в підсумку стає зрозуміло, що адресат зображення намагається сказати, що перешкоджання слідству з боку Хілларі Клінтон «руйнує» демократичні принципи держави у плані рівності всіх громадян перед законом.

Рис. 13 [19]

«Поштовий скандал» Хілларі Клінтон супроводжувала низка карикатур, на яких увесь комплекс подій, пов'язаних з ним, репрезентував символ електронної пошти (@). Відсутність інших вербальних елементів на таких зображеннях могла ускладнювати розуміння змісту для реципієнтів, які не чули про цю ситуацію, проте для людей в контексті різні варіації обігравання цього символу надавали загальному змісту ледь помітних, проте витончених акцентів. На рис. 14 символ «@» «ліг тягарем» на плечі Хілларі Клінтон на її шляху до Білого дому; на рис. 15 він перетворився на «американські гірки» її виборчої кампанії, про що свідчить логотип на вагонетці; а на рис. 16 він перетворився на «зашморг на шиї» політикині.

Рис. 14 [20]

Рис. 15 [21]

Рис. 16 [22]

Рис. 17 [23]

Рис. 18 [24]

Рис. 19 [25]

Рис. 20 [26]

Справжнім героєм політичних карикатур двох попередніх Президентських кампаній став представник від Республіканської партії Дональд Трамп.

Карикатурна феєрія на Дональда Трампа впродовж кампанії 2020 року поповнилася величезною кількістю мотивів на тему неефективної боротьби адміністрації Дональда Трампа з пандемією коронавірусу, внаслідок якої померли сотні тисяч американців, закрилися тисячі підприємств, рівень безробіття перевищив показники часів Великої Депресії, а падіння ВВП досягло рекордних з часів Другої світової війни значень. Масмедійне середовище просто рясніло карикатурами, які поєднували молекулу коронавірусу та голову Дональда Трампа у різних варіаціях, висміюючи в такий спосіб неадекватну реакцію очільника країни на смертельну загрозу (рис. 17–20). Більшість таких зображень могли не містити вербальних елементів, негативне ставлення до діяльності очільника країни зрозуміло і без того.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Більшість ілюстративного матеріалу складають карикатури з відповідних розділів інтернет-медіа або з сайтів карикатур, які професійно висміюють зображені події. Атрактивну функцію в оточенні інших таких зображень простежити важко. Очевидно, що кожна карикатура привертає увагу, проте не наскільки довго реципієнт декодуватиме зміст залежить від загальної структури та компонування. Надто прості, прямі й примітивні малюнки не будуть цікавити реципієнта, тому продуценти намагаються створити складний сюжет, який має викликати інтерес. Більшості проаналізованих карикатур притаманний комплементарний, рідше паралельний тип кореляції між вербальним і невербальним елементами. Поширеними є також виключно графічні зображення, більшість з яких добре продумана і в контексті відповідного історичного проміжку не складає проблем у процесі декодування.

Перспективним вважаємо аналіз англомовних політичних масмедійних карикатур з метою розуміння того, як вербальний та невербальний компоненти корелюють між собою та впливають на сприйняття карикатури реципієнтами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марченко В. В., Нікитюк М. О. Структурні особливості полікодового рекламного тексту. *Молодий вчений*. 2018. № 7. С. 436–439.

2. Світліковська О. А. Вербальні й невербальні засоби актуалізації соціокультурних цінностей британців та американців (на матеріалі англомовних масмедійних текстів) : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2021. 303 с.

3. Barthes R. Image. Music. Text. London : Fontana, 1977. 220 p.

4. Jacobson R. Linguistics and Poetics / In T. Sebeok, ed., Style in Language, Cambridge, MA : M.I.T. Press, 1960. P. 350–377.

5. Martinec R., Salway A. A system for image–text relations in new (and old) media. Visual Communication. Vol. 4(3), 2005. P. 337–371.

6. Thompson K. The multimodal cartoon: A new approach to the analysis of political cartoons. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2011. 192 p.

REFERENCES:

1. Marchenko V. V. & Nikytiuk M. O. (2018) Strukturni osoblyvosti polikodovogo reklamnogo tekstu. [Structural Features of Polycode Advertising Text]. *Molodyi Vchenyi*, 7, C. 436–439. [In Ukrainian].

2. Svitlikovska O. A. (2021) Verbalni y neverbalni zasoby aktualizatsii sotsiokulturnykh tsinnostey brytantsiv ta amerykantsiv (na materiali anhlomovnykh masmediinykh tekstiv) [Verbal and non-verbal means of actualizing

sociocultural values of the British and Americans (based on English masmedia texts)]. Diss. Cand. of Phil. Sciences. Zaporizhzhia, Ukraine. 303 c. [In Ukrainian].

3. Barthes R. (1977) Image. Music. Text. London, UK: Fontana. 220 p.

4. Jacobson R. (1960) Linguistics and Poetics. In T. Sebeok (Ed.), *Style in Language*, Cambridge, MA: M.I.T. Press. P. 350–377.

5. Martinec R. & Salway A. (2005) A system for image–text relations in new (and old) media. *Visual Communication*. 4(3), P. 337–371.

6. Thompson K. (2011) The multimodal cartoon: A new approach to the analysis of political cartoons. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan. 192 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

7. *Fulcrum. Friendly fire: Interparty fighting ensues to find the next president. URL: http://surl.li/otoes* (дата звернення 15.09.2023).

8. *Fulcrum. The political circus returns to town. URL: https://cutt.ly/ewGzPbx0* (дата звернення 15.09.2023).

9. *BIGSTOCKPHOTO. Politics. URL: https://cutt.ly/XwGzSzPV*y (дата звернення 15.09.2023).

10. *Scholastic. Classroommagazines. URL: http://surl.li/otoih* (дата звернення 15.09.2023).

11. *WSJ. Opinion. The Trump Republicans' Lessons for Democrats. URL: https://cutt.ly/hwGzG5Ot* (дата звернення 15.09.2023).

12. *Cartoonstock. Politics. URL: https://bitly.ws/39Lvf* (дата звернення 15.09.2023).

13. *The Boston Globe. Biden and Zelensky compare notes. URL: https://cutt.ly/6wGEoWWV* (дата звернення 15.09.2023).

14. *Cartoon Movement. Fight in Ohio. URL: http://surl.li/otoma* (дата звернення 15.09.2023).

15. *Cartoon Movement. Trump vs Biden. URL: http://surl.li/otonc* (дата звернення 15.09.2023).

16. *The Economist. United States. URL: https://cutt.ly/gwGzCDCu* (дата звернення 15.09.2023).

17. *The Economist. No happy ending. URL: https://cutt.ly/kwGzV1dt* (дата звернення 15.09.2023).

18. *The Economist. The people v the people. URL: http://surl.li/otorg* (дата звернення 15.09.2023).

19. *The Mercury News. Cartoons: Hillary Clinton's emails. URL: https://1ll.ink/JKlds* (дата звернення 15.09.2023).

20. *Cartoonstock. President Hillary Clinton. URL: https://1ll.ink/28sVq* (дата звернення 15.09.2023).

21. *Cartoon Movement. Hillary Clinton. URL: http://surl.li/otqer* (дата звернення 15.09.2023).

22. *Cartoon Movement. Hillary Clinton. URL: https://1ll.ink/cKGpy* (дата звернення 15.09.2023).

23. *Cartoon Movement. Corona storms the Trump election campaign. URL: https://cutt.ly/rwGcQgO2* (дата звернення 15.09.2023).

24. *Cartoon Movement. The coronavirus affected by Trump. URL: http://surl.li/otrdt* (дата звернення 15.09.2023).

25. *Cartoon Movement. Trump Will Overcome. URL: https://cutt.ly/EwGcmp5H* (дата звернення 15.09.2023).

26. *Cartoon Movement. Carefree. URL: https://1ll.ink/zJ84A* (дата звернення 15.09.2023).

UDC 811.111’361
DOI https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-15

Tetiana SHUNDEL
Senior Lecturer at the Department of Language and Humanitarian Disciplines, Donetsk National Medical University, 4 A Yurii Kovalenko Str., Kropyvnytskii, Ukraine, 25013
***ORCID:** 0000-0003-2001-4509*

To cite this article: Shundel, T. (2023). Klasyfikatsiini osoblyvosti anhliiskykh skladnopidriadnykh rechen z urakhuvanniam synkretyzmu ta funktsionalno-semantychnoho polia [Classification features of English complex sentences based on syncretism and a functional-semantic field]. *Current Issues of Foreign Philology,* 19, 96–103, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-15

CLASSIFICATION FEATURES OF ENGLISH COMPLEX SENTENCES BASED ON SYNCRETISM AND A FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD

Modern English is characterized by a desire to integrate various syntactic means. Syncretism is the main tool that helps neutralize asymmetric language relationships and the limited functional nature of the units. In the English language the growth of a large number of syncretic complex sentences is connected, first of all, with the desire of the speaker to convey complicated semantic meanings with the help of polyfunctional constructions where subordinate clauses function both as carriers of a single meaning and convey additional information. The development of an additional meaning occurs as a result of the semantic mobility of subordinate parts. That is, the intermediate character of the models indicates a high degree of complexity of the semantic structure and a considerable potential of semantic meaning. ***The purpose of the work*** *is to investigate the internal organization of English complex sentences taking into account their structural and semantic features; to analyze the role of the influence of relevant words and connecting elements at the sentence level in order to clarify the content and linguistic aspects of complex sentences. The reliability of the analysis results is ensured by the use of* ***various research methods and techniques****. The leading methods in the work are general scientific methods (the method of observation, the method of analysis and synthesis), special methods (the comparative method, the method of component analysis, the descriptive method, the method of component and oppositional analyzes with the techniques of grouping complex sentences, the comparative method, the modeling method, functional-semantic analysis)* ***The scientific novelty of the research*** *lies in the fact that the paper attempts to analyze syncretic English complex sentences based on the semantic field and to describe the semantic potential of complex constructions taking into account the functional-semantic field in the English language.* ***Conclusions.*** *When analyzing and studying complex sentences in view of the influence of functional -semantic field and syncretism, the fact is established that the functional-semantic fields are interconnected and realize their most significant shades of meaning precisely in the peripheral zones that testifies to the flexibility of the hypotaxis system and its dynamic nature.*

Key words**:** *syncretism, a functional-semantic field, a complex sentence, structural-semantic classification, connecting elements, relative words.*

Тетяна ШУНДЕЛЬ
старший викладач кафедри мовних та гуманітарних дисциплін, Донецький національний медичний університет, вул. Юрія Коваленка, 4-А, м. Кропивницький, Україна, 25013
***ORCID:** 0000-0003-2001-4509*

Бібліографічний опис статті: Шундель, Т. (2023). Класифікаційні особливості англійських складнопідрядних речень з урахуванням синкретизму та функціонально-семантичного поля. *Актуальні питання іноземної філології,* 19, 96–103, doi: https://doi.org/10.32782/2410-0927-2023-19-15

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ З УРАХУВАННЯМ СИНКРЕТИЗМУ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ

Сучасна англійська мова характеризується прагненням до інтеграції різних синтаксичних засобів. Основним засобом, що допомагає нейтралізувати асиметричні відношення в мові й обмежену функціональну природу одиниць, служить синкретизм. Зростання в англійській мові великої кількості синкретичних складнопідрядних речень пов’язане, перед усім, з бажанням мовця передати ускладнені смислові відтінки за допомогою

поліфункціональних конструкцій, де підрядні речення функціонують не просто як носії єдиного сенсу, а передають додаткову інформацію. Виникнення додаткового повідомлення відбувається внаслідок семантичної рухливості підрядних частин. Тобто, проміжний характер моделей свідчить про високу міру складності смислової структури й про немалий потенціал семантичного значення. ***Мета роботи*** *– дослідити внутрішню організацію англійських складнопідрядних речень з урахуванням їх структурно-семантичних особливостей; проаналізувати роль впливу релевантних слів та з'єдувальних елементів на рівні речення з метою з'ясування змістової, мовної сторін складнопідрядних речень. Достовірність результатів аналізу забезпечується застосуванням різних* ***методів*** *та* ***прийомів дослідження****. Провідними у роботі є загальнонаукові методи (метод спостереження, метод аналізу та синтезу), спеціальні методи (зіставний метод, метод компонентного аналізу, описовий метод, методика компонентного та опозиційного аналізів із прийомами членування складнопідрядних речень, зіставний метод, метод моделювання, функціонально-семантичний аналіз.* ***Наукова новизна*** *дослідження полягає в тому, що в роботі здійснюється спроба проаналізувати синкретичні англійські складнопідрядні речення з урахуванням семантичного поля та описати семантичний потенціал складнопідрядних конструкцій з урахуванням функціонально-семантичного поля в англійській мові.* ***Висновки****. При аналізі й дослідженні складнопідрядних речень з урахуванням впливу функціонально-семантичного поля та синкретизму встановлюється факт, що функціонально-семантичні поля взаємопов'язані та реалізують свої найтонші смислові відтінки саме в периферійних зонах, що свідчить про гнучкість системи гіпотаксису та її динамічний характер.*

Ключові слова: *синкретизм, функціонально-семантичне поле, складнопідрядне речення, структурно-семантична організація, з'єднувальні елементи, відносні слова.*

Topicality of the problem. The study of the English sentence in a language requires a systematic solution in connection with the modified character that is the reason for the appearance of intermediate links between speech and language models within the syntactic area reproducing the integrity of the grammatical organization of the sentence to a certain extent.

A distinctive feature of the modern syntactic structure of the English complex sentence is the orientation to the study of the formed relationships and syncretic connections between its components. Obviously, it can be explained by the scientists' attempt to comprehensively investigate the functional-semantic potential of English complex sentences. A characteristic feature is that under the condition of distinguishing the core and the syncretic periphery the linguists try to reveal the semantic-syntactic system of predicative units with the help of structural-semantic analysis and show their role in establishing a connection between typical and transitional syntactic units in the English language. Thus, considerable attention is focused on the consideration of functional-semantic varieties of English complex sentences.

Analysis of the recent research and publications. The most difficult problem of the modern syntax of the English language is to create a consistent classification of complex sentences, since the development of a framework for a universal typology of these constructions is difficult due to the lack of a single aspectual principle. The appearance of various semantic relationships between the structural components of complex sentences is explained by a different structural construction and numerous semantic connotation which are conveyed with the help of a considerable complex of linguistic means or connecting elements. Thus, Yu. Vynohradova believes that syncretism can act as a kind of condensate of various semantic meanings and reveal the characteristics of the same determinant, a connecting element, in different ways (Vynohradova, 2012). According to Hein Johannes and Murphy Andrew, it is syncretism that has the special property of correcting syntactic restrictions (Hein, Murphy, 2020). An interesting fact is that the appearance of additional meanings occurs due to the complicated nature of the main meaning or the lack of dependence of a formal nature on any form at the level of the English sentence.

We must admit that there are lots of scientific papers in which an attempt was made to clarify the syncretic character of English complex sentences and consider their structural and semantic types. Despite a large number of them the issue of identifying syncretic complex sentences remains problematic in Germanic linguistics, in particular, the English language.

We completely share the point of view of Yu. Boyko who considers that a syncretic character in the syntactic system of complex sentences leads the linguists to the idea of the existence of a more extended version of the functioning of English complex sentences taking into account the multifaceted nature that arises as a result of syncretism and variations of a functional-semantic field (Boiko, 2017). The researcher defines a syncretic complex sentence as a hypotactic syntactic construction, within the framework of which there

is synthesis of two or more grammatical meanings, invariant/categorical meanings and additional meanings. The weakening of the invariant meaning of syncretic structures occurs due to the appearance of differential features of other structural-semantic types in the structure of English complex sentences. Thus, the speech unit realizes a more complete potential of functioning in order to achieve the goal in a language that is realization of the semantic potential of the sentence. Within the framework of structural-semantic classification the invariance of the potential is provided by subordinate conjunctions, connecting words or other connecting elements, syntactic functions of subordinate parts or the lexical content of the sentence itself.

Taking into account the nature of the relative word in complex sentences Yu. Yazykova notes that it is the nature of the relative word that outlines the circle of probable connectives joining the main part to the subordinate clause (Yazykova, 2019).

The goal of the research is to study the classification features of syncretic complex sentences in order to obtain more detailed information about sentences with invariant meanings of a syncretic character taking into account a functional-semantic field. The research aims at investigating complex sentences with a detailed study of the specifics of connecting elements and linking words that affect the functioning of sentences of an asymmetric nature in the language.

The outline of the main research material. Transitional and syncretic units are traced both at the form level and at the content level of the language units and they are characterized by the discrepancy of two linguistic spheres – material and ideal. Transitional structures indicate the functioning of a syncretic nature within a certain level of complex units (Novosilets', 2018). In our opinion, such constructions are in some sense defective constructions arising from the expansion of semantic and functional boundaries. Transitional phenomena cannot be ignored as it can greatly complicate the development of a versatile structural-semantic classification of complex sentences in the English language.

Yu. Boyko proposes to consider the system of complex sentences as a crossing of interacting fields that have their own cores and periphery which are able to join the core with the help of certain connecting elements (Boiko, 2017).

According to Y. Hrybonos, the difficulty of classifying English complex sentences is also determined by the peculiarity of functioning of transitional or syncretic constructions within their framework. At the same time, the researcher notes that the reasons for the appearance of syncretic constructions are diverse but the main factor is the attempt to express the components of informative semantics using already existing linguistic means (Hrybonos, 2011).

Thus, when replacing one meaning of a subordinate clause with another one the main meaning does not change but certain relationships between its components disappear. This leads to the development of additional meaning in the surface structure of English complex sentences while the element of the deep structure begins to be characterized by an unstable character that leads to syncretism of forms. On the one hand, such a transformation indicates the possible independence of the dependent component of a complex sentence. On the other hand, the replacement of some grammatical meanings by the others emphasizes the changing character of such constructions in the English language. At the same time it is not difficult to notice that syncretism is a comprehensive means of conveying the meanings of syntactic functions that express a multifaceted process open to implementation in a specific situation. This display of the feature allows scientists to modify and form the implementation of the semantic meanings of the syntactic functions, that is, it opens up great opportunities for combining elements. Our understanding allows us to state that syncretic complex sentences are revealed with the help of potentially free structural-semantic subordinate clauses. Obviously, it can be explained by the fact that the unfinished predicative line of the main sentence is in transitional zones creating additional communicative information due to the syncreticity of the meanings of the connecting elements.

The formulated statement can be illustrated with the following examples: syncretic English complex sentences with an invariant (categorical) meaning lose a certain set of differential features in syncretic peripheral structures and acquire additional meanings of other field constructions under certain conditions. For example, syntactic constructions with the meaning of time and condition are syncretic: *She**'ll** have to look after him when he*

comes *home or pay someone to do it* (Dee, p. 245); *She* ***could have cried*** *when she* ***looked down*** (Dee, p. 234).

The agent of the invariant meaning *when* indicates the semantic-syntactic subordinate relations of time. Certain ratios of predicate forms indicate the development of an additional semantic meaning of condition (the future tense is used in the main part of the first example and the present tense with a future meaning is used in the subordinate part; the second example shows the use of a modal verb with the perfect infinitive in the main part and the use of the main verb in the past form is noticeable in the subordinate clause).

We observe a syncretic unit with a defining meaning of place and attribute in the following example, *Joseph was still on that floor where she had left him* (Dee, p. 234). The agent of place semantics is the linking word *where* which is closely related to the prop word *floor* in the main part. The shade of place semantics is outlined by the syntactic position as the prop word performs the function of the adverbial modifier of place in the given example. Determinative semantics is conditioned by the correlate *that* and the morphological nature of the prop word that is a noun.

In detailed studying of English complex sentences with a syncretic form of subordinate clauses it is advisable to pay attention to the syntactic structure, compatibility of connecting elements with different words in the main part and the position of the components of complex sentences. Therefore, the syncretic character of the connecting element and the structure of a complex sentence closely interact making this structure open and characterizing it as a transitional link between several given units with a certain functional load. A characteristic feature is that the structural function of the principal clause as the main one is preserved, only the contextual message of the subordinate clause changes. In addition, all complex sentences with a syncretic subordinate part are considered as carriers of a complicated model in the English language where functional relations are determined by the use of a dependent component in the peripheral zone.

Thus, we see that connecting elements are used to convey both a given amount of information and a multifaceted relationship to a certain fact of reality. It is a well-known fact that conjunctions have a dual nature. On the one hand, they are organically comes into the composition of the subordinate component, and, on the other hand, they are closely related to the principal part. Our understanding allows us to state that the most difficult cases are studying complex sentences with two syntactic cores. The connection between the cores is free, and the semantic-syntactic relations convey the diverse meaning of English complex sentences.

O. Kuts states that at the level of a complex sentence we can distinguish the following constructions with various semantic-syntactic relations of different nature: 1) one-sided, 2) syncretic semantic-syntactic relations, 3) formal-syntactic relations (Kuts, p. 143). At the same time, the sentences with one-sided semantic-syntactic relations constitute a link of nuclear constructions. The sentences of the second type are represented by the constructions of a transitive nature and the sentences of the last type include complex constructions of an transitional nature in the English language.

While investigating the sophisticated nature of complex sentences in the English language S. Voloshyna and Yu. Boiko point to the existence of syncretic complex sentences where "two or more grammatical meanings are synthesized, one of which is invariant (the core of a functional-semantic field of a complex sentence), categorical, and the others are additional (a functional-semantic field of a complex sentence) (Voloshyna, Boiko, 2016). The syncretic character is observed in peripheral constructions which are explained by the fact that they are also characterized by the features of other language categories in addition to certain features of this language unit. This fact can be explained by the fact that at the basis of any functional-semantic field of the English subordinate clause is a conceptual construction of a wider meaning which makes it possible to describe both English complex sentences of the field structure and investigate complex sentences of a syncretic nature in the peripheral zones.

When analyzing the nature of complex sentences O. Kozachenko suggests distinguishing asymmetric and syncretic semantic-syntactic relations that arise at the level of semantic-syntactic types of asymmetric sentences within which the syncretism of two semantic-syntactic relations occurs (Kozachenko, 2019).

Researcher N. Farina believes that syncretism occurs in the case of such various factors as

the context, a certain content of the statement, the overlaying of grammatical and lexical phenomena in the language that causes numerous modifications at the level of the structure and semantics of syntactic units (Farina, 2015).

R. Khrystianinova notes that the cause of internal syncretism lies in atypical lexical-semantic form leading to a discrepancy between semantics and content that causes the appearance of new types of formal-syntactic connections and semantic-syntactic relationships. Studying the nature of syncretic complex sentences the researcher talks about their internal syncretism because as a result of atypical lexical-semantic form there is an incompatibility of the content and semantics of the structural unit. It may result in the complicated nature of formal-syntactic connections and the development of new semantic-syntactic relationships. All this gives impetus to the study of English complex sentences within the framework of structural-semantic classification since it is here that the syncretic nature of complex units can be traced in a more detailed way. At the same time, R. Khristianinova states that the study of the transitional nature of complex sentences significantly expands the idea of this complex structure due to the determination of central and peripheral units (Khrystianinova, 2014).

The universality of the simultaneous use of theory of a functional-semantic field and the theory of syncretism lies in the fact on the scale of transitivity a core, a periphery zone with syncretism, and zones of transitional nature are distinguished.

Taking into account subtle semantic meanings the field organization of complex sentences in the English language is an ideal condition for the development of abstract, combined syntactic functions along with the structural-semantic meaning the value of which in the multifaceted nature of the integration of grammatical and positional nature of complex sentences. In our opinion, it is logical to consider structural elements, semantic specificity and their categorical meaning when analyzing positional complex sentences. It is proposed to determine the categorical meaning of the positional complex sentences by means of the syntactic function of the modifier that is used or possibly restored. The syntactic function of the word determines the syntactic function of the subordinate clause that is the semantics of a complete statement. For example, *What you can smell are those which I burned* (Dee, p. 279) (the function of the modifier is attribute so the adverbial clause is attributive); *It's my failure to find (that) that I find so hard to live with* (Dee, p. 30) (the function of the restored demonstrative word – object, subordinate clause – object clause); *I'm surprised (at that) that some of these women don't become suffragettes* (Dee, p. 65) (the function of the restored word is the adverbial modifier of cause, the subordinate clause is the cause).

Despite the contradictory nature of the combination of linguistic means within the framework of a functional-semantic field (multi-level) and syncretic constructions (one-level) the selection of transitional links in the extended structural-semantic classification indicates an attempt to regulate examples of transitions of English complex sentences with combined syntactic functions in a systemic-structural organization. The acquired semantic invariant determines a broader interpretation of these units from the side of the content and form.

According to V. Ozhohan and A. Ozhohan, syncretism in the field of syntax at the level of complex sentences occurs due to transitivity since one or more additional meanings are layered on the main one and due to the neutralization of the dominant causing a double grammatical connection (Ozhohan, 2017, p. 210). The asymmetric structure of syncretic sentences indicates the absence of any correlation of the dependent predicative part with the meaning of the relative word of the main part or connecting element. In turn, it leads to the fact that some semantic meanings such as condition, consequence or reason are very closely intertwined with other semantic types that makes it difficult to define the dominant clearly.

For example, due to the common lexical meaning the conjunctions of reason and time can form one semantic group. Their difference can be seen only in individual cases or features of their use. Based on our observations these conjunctions can completely coincide in the meaning and use that allows us to talk about the development of additional, delimiting meaning and syncretism of the character. The conjunctions that have a formal character are prone to a potential change of the vector of semantic load and they indicate the expected separation of the meanings between the components of complex sentences in the English language. The following statement can be illustrated with the use of the connecting elements *because*

and *as* in the English language. The conjunction *because* clearly indicates the cause of the action while the conjunction *as* expresses this meaning to a lesser extent since this correlate can convey temporal and causal relations at the same time. Let's compare such sentences, *You know this is* ***because*** *you got soaking wet on Sat'day, don't you* (Dee, p. 247); ***As*** *she waited for the kettle to boil Katherine was brought out of her daydream by banging on the front door* (Dee, p. 239). In these examples the conjunction *as* can be replaced by the conjunction *when* and perform the function of time. In the next sentence, *Katherine gazed in amazement as Josh groveled in front of this woman who appeared to be in control* (Dee, p. 233) the conjunction *as* conveys only relationships of cause.

Therefore, the semantic core of each conjunction in a subordinate clause is heterogeneous and its communicative function is to express the nature of the relationship between the units of complex sentences that, in turn, complicates the unambiguous relationship of a complex subordinate construction to one or another type of structural-semantic classification.

It should be noted that the syncretic character of complex sentences in the English language arises as a result of the complex nature of conjunctions being the primary elements of the expression of semantic relations due to which syntactic constructions are combined. It is these connecting elements in the complex sentences that are the carriers of transpositional processes leading to the development of asymmetric relations, provided that the conjunction performs not only a primary, but also a secondary function.

That is, within complex sentences with a characteristic structural-semantic organization, functional-semantic fields function with their characteristic differential features of the categorical meanings of the core and periphery. Categorical relations, which are characteristic of the general semantics of complex sentences with a narrow specific meaning, are invariant and they cause the development of new grammatical categories. A characteristic feature of complex sentences of the structural-semantic classification is that functional-semantic fields of complex constructions are superimposed on each other and as a result of it syncretic peripheral units arise. They can be considered in detail on the transitivity scale. The use of the transitivity scale helps to study the expected connections between complex sentences of various functional-semantic fields in order to explain the nature of the interaction of the analyzed structures. Besides, it helps to classify specific syncretic formations in the English language more visually and logically.

Conclusions and prospects for further research. Having analyzed given above material we can make a conclusion that the multifaceted nature of complex sentences can be traced in any functional-semantic field and it indicates the functioning of units with a certain amount of categorical-grammatical meanings based on various structural invariants. Thus, the diversity of structural and semantic invariants in the language indicates the presence of a whole complex of distinctive features that are present in the meaning of the numerous variants of complex sentences. At the same time, the intersection of different fields, which have their own cores and periphery, becomes the reason for the functioning of numerous syncretic language peripheral constructions with combined additional properties of other structural-semantic types of complex sentences. That is, nuclear invariants of varied functional-semantic field are the basis of syncretic constructions of complex sentences and they cause the development of multifunctional structures with high semantic potential, varieties of which are widely represented in the English language.

The frequent interaction of complex sentences with different fields indicates the maximum concentration of linguistic means within one syntactic unit. Thus, the prospect of further studying we consider in studying these structures on the scale of transitivity based on a detailed analysis of polar (nuclear) units with a full disclosure of the categorical semantics of different semantic meanings.

BIBLIOGRAPHY:

1. Бойко Ю. П. Синкретизм у системі складнопідрядних речень сучасної англійської мови. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Хмельницький, 2017. Вип. 13. С. 3–6. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6045/1/1.pdf (дата звернення 10.10.2023).

2. Виноградова Ю. Особливості вияву синкретизму на рівні обставинних детермінантів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 8: Філологічні науки (мовознавство). Київ, 2012. Вип. 4. С. 61–71. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9121/Vinogradova.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 09.10.2023).

3. Волошина С. В., Бойко Ю. П. Синтаксичне поле складнопідрядного речення та явище синкретизму. *Актуальні проблеми філології*. Харків, 2016. С. 128–130. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/12dec2016/40.pdf (дата звернення 15.10.2023).

4. Грибонос Т. М. Семантичні особливості складнопідрядних речень часової семантики. *Вісник Житомирського державного університету*. 2011. Вип. 54 (Філологічні науки). С. 186–190.

5. Козаченко О. Складнопідрядні речення з підрядними атрибутивної семантики. *Лінгвістичні студії*. 2019. Вип. 38. С. 34–40. URL: https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/7700 (дата звернення 05.10.2023).

6. Куц О. В. Кореляція сполучників і прийменників в однорівневій транспозиційній парадигмі. *Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2015. 10 (Випуск 12). С. 147–152. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22696/Kuts.pdf?sequence=1 (дата звернення 12.10.2023).

7. Новосілець О. Синкретизм в англійській мов. *Текст. Контекст. Інтертекст (Філологічні науки)*. 2018. Вип. 1 (3). URL: http://text-intertext.in.ua/pdf/n01(03)2018/novosilets_olena_03_2018.pdf (дата звернення 12.10.2023).

8. Ожоган В., Ожоган А. Синкретизм складнопідрядних речень займенниково-співвідносного типу симетричної структур. *Мова: класичне - модерне – постмодерне*. 2017. Вип. 3. С. 209–218. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12626?show=full (дата звернення 09.10.2023).

9. Фарина Н. Критерії виокремлення складнопідрядних речень нерозчленованої структури. *Studia methodologica*. 2015. No. 40. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6423/1/Faryn%D0%B0.pdf (дата звернення 12.10.2023).

10. Христіанінова Р. О. Внутрішній синкретизм складнопідрядних речень. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. 1. С. 209–219. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nzbdpufn_2014_1_27 (дата звернення 15.10.2023).

11. Язикова Ю. Семантичні особливості займенниково-співвідносних речень симетричної та несиметричної структури . *Лінгвістичні студії*. 2009. Випуск 18. С. 106–109. URL: http://litmisto.org.ua/?p=8226 (дата звернення 12.10.2023).

12. Hein Johannes, Murphy Andrew. Case matching and syncretism in ATB-dependencies. *Studia Linguistica.* 2020. Volume74. Issue2. P. 254–302. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/stul.12126 (дата звернення 09.10.2023).

13. Williams Dee. Katie's Kitchen. Great Britain: Headline Book Publishing, 1999. 375 pp.

REFERENCES:

1. Boiko, Yu. P. (2017). Synkretyzm u systemi skladnopidriadnykh rechen suchasnoi anhliiskoi movy. [Syncretism in the system of complex sentences of the modern English language]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva,* 13, 3-6. Retrieved from http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/6045/1/1.pdf [in Ukrainian].

2. Vynohradova, Yu. (2012). Osoblyvosti vyiavu synkretyzmu na rivni obstavynnykh determinantiv. [Peculiarities of the manifestation of syncretism at the level of circumstantial determinants]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*, 8, 61–71. Retrieved from http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9121/Vinogradova.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

3. Voloshyna, S. V., Boiko, Yu. P. (2016). Syntaksychne pole skladnopidriadnoho rechennia ta yavyshche synkretyzmu. [The syntactic field of a complex sentence and the phenomenon of syncretism]. *Aktualni problemy filolohii*, 128–130. Retrieved from http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/12dec2016/40.pdf [in Ukrainian].

4. Hrybonos, T. M. (2011). [Semantic features of complex sentences of temporal semantics]. Semantychni osoblyvosti skladnopidriadnykh rechen chasovoi semantyky. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*, 54, 186–190. [in Ukrainian].

5. Kozachenko, O. (2019). Skladnopidriadni rechennia z pidriadnymy atrybutyvnoi semantyky. [Complex sentences with subordinate clauses of attributive semantics]. *Linhvistychni studii*, 38, 34–40. Retrieved from https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/7700 [in Ukrainian].

6. Kuts, O. V. (2015). Koreliatsiia spoluchnykiv i pryimennykiv v odnorivnevii transpozytsiinii paradyhmi. [Correlation of conjunctions and prepositions in the one-level transpositional paradigm]. *Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy*, 10 (Vypusk 12), 147–152. Retrieved from http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22696/Kuts.pdf?sequence=1 [in Ukrainian].

7. Novosilets, O. (2018). Synkretyzm v anhliiskii mov. [Syncretism in the English language]. *Tekst. Kontekst. Intertekst (Filolohichni nauky)*, 1 (3). Retrieved from http://text-intertext.in.ua/pdf/n01(03)2018/novosilets_olena_03_2018.pdf [in Ukrainian].

8. Ozhohan, V., Ozhohan, A. (2017). Synkretyzm skladnopidriadnykh rechen zaimennykovo-spivvidnosnoho typu symetrychnoi struktur. [Syncretism of compound sentences of the pronominal-relative type of symmetrical structures]. *Mova: klasychne moderne – postmoderne*, 3, 209–218. Retrieved from http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12626?show=full [in Ukrainian].

9. Faryna, N. (2015). Kryterii vyokremlennia skladnopidriadnykh rechen nerozchlenovanoi struktury. [Criteria for distinguishing compound sentences of an undivided structure]. *Studia methodological*, 40. Retrieved from http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6423/1/Faryn%D0%B0.pdf [in Ukrainian].

10. Khrystianinova, R. O. (2014). Vnutrishnii synkretyzm skladnopidriadnykh rechen. [Internal syncretism of complex sentences]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 1, 209–219. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=nzbdpufn_2014_1_27 [in Ukrainian].

11. Yazykova, Yu. (2009). Semantychni osoblyvosti zaimennykovo-spivvidnosnykh rechen symetrychnoi ta nesymetrychnoi struktury. [Semantic features of pronominal-relative clauses of symmetrical and asymmetrical structure]. *Linhvistychni studii*, 18, 106–109. Retrieved from http://litmisto.org.ua/?p=8226 [in Ukrainian].

12. Hein, Johannes, Murphy, Andrew. (2020). Case matching and syncretism in ATB-dependencies. *Studia Linguistica,* 74, 254–302. Retrieved from https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/stul.12126 [in English].

13. Williams, Dee. (1999). *Katie's Kitchen*. Great Britain: Headline Book Publishing [in English].

ЗМІСТ

Наталя БІГУНОВА, Олена ЛИМАРЕНКО
ПОЗИТИВНО-ОЦІННІ ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ СТАТУСУ АДРЕСАТА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ)……3

Ельдар ВЕРЕМЧУК
МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТИМОЛОГІЧНОГО ВИМІРУ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ……8

Світлана ДРУЖБЯК, Аліна ГАЙМАХЕР
ТОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОЛОКАЦІЙ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ПЕРЕМОГА»……14

Ірина ЖОХ
ЕМОТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЇ ГНІВУ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ……20

Марія ІВАНЧЕНКО
МЕТАФОРИЧНА АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕГМЕНТА ОБМАН КОНЦЕПТУ BETRAYAL У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ……26

Лариса МАКАРУК
АРХІТЕКТОНІКА ТЕКСТІВ МАЛОЇ ФОРМИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПРОДУКУВАННЯ……31

Сніжана НЕСТЕРУК, Оксана ЗАЛЕВСЬКА
ГНОСТИЧНІ ІДЕЇ У РОМАНІ ДЕНА БРАУНА «КОД ДА ВІНЧІ»……38

Світлана ОСТАПЕНКО, Дарина НЕСТЕРЕНКО
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛЕЇЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ……45

Оксана ПАГАВА
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ……52

Галина ПАЛИЦЯ
МЕТАФОРИЧНА ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ ВЧИТЕЛЯ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЦИТАТАХ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ……63

Анастасія ПОЖАР
НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ПОЗНАЧЕННЯ «ВІКУ ЛЮДИНИ» В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ……69

Ірина РУДІК, Марина ТЕР-ГРИГОРЬЯН
СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ СЕМАНТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ З РІЗНОРІВНЕВИМИ ЗАСОБАМИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ……75

Валентина СУХОМЛИН
ВІЛЬНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ……80

Юлія ФЕДІК
КОРЕЛЯЦІЯ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ МАСМЕДІЙНИХ КАРИКАТУРАХ……88

Tetiana SHUNDEL
CLASSIFICATION FEATURES OF ENGLISH COMPLEX SENTENCES BASED ON SYNCRETISM AND A FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD……96

CONTENTS

Natalia BIGUNOVA, Olena LYMARENKO
POSITIVE EVALUATIVE TACTICS MANIFESTING THE STRATEGY OF RAISING THE ADDRESSEE'S STATUS (ON THE SAMPLES FROM MODERN ENGLISH-LANGUAGE FICTIONAL DISCOURSE)..... 3

Eldar VEREMCHUK
THE METHOD OF RESEARCHING THE ETYMOLOGICAL DIMENSION OF THE ENGLISH LINGUISTIC SYSTEM.....8

Svitlana DRUZHBAK, Alina HAIMAKHER
TONE ANALYSIS OF COLLOCATIONS WITH THE COMPONENT «ПЕРЕМОГА».....14

Iryna ZHOKH
EMOTIVE PHRASEOLOGICAL UNITS TO INDICATE THE EMOTION OF ANGER IN SPANISH..... 20

Mariia IVANCHENKO
METAPHORICAL ACTUALIZATION OF THE CONCEPT BETRAYAL DECEPTION SEGMENT IN MODERN ENGLISH.....26

Larysa MAKARUK
ARCHITECTONICS OF SMALL FORM TEXTS AND THE MEANS OF THEIR PRODUCTION..... 31

Snizhana NESTERUK, Oksana ZALEVSKA
GNOSTIC IDEAS IN DAN BROWN'S NOVEL "THE DA VINCI CODE".....38

Svitlana OSTAPENKO, Daryna NESTERENKO
PECULIARITIES OF BIBLICAL EXPRESSIONS FUNCTIONING IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES.....45

Oksana PAGAVA
FEATURES OF THE USE OF NEOLOGISMS IN THE MODERN FRENCH SOCIAL SPACE.....52

Halyna PALYTSYA
METAPHORICAL VERBALIZATION OF THE IMAGE OF THE TEACHER IN GERMAN LANGUAGE QUOTES OF FAMOUS PEOPLE.....63

Anastasiia POZHAR
NON-VERBAL MEANS FOR DESIGNATING THE "PERSON'S AGE" IN ENGLISH FICTIONAL DISCOURSE.....69

Iryna RUDIK, Maryna TER-GRYGORYAN
CORRELATION OF THE SEMANTIC CATEGORY OF EVALUATION WITH VARIOUS LEVELS OF MEANS FOR ITS EXPRESSION.....75

Valentyna SUKHOMLYN
FREE WORD COMBINATIONS OF MILITARY AND POLITICAL VOCABULARY IN CONTEMPORARY GERMAN JOURNALISTIC DISCOURSE: STRUCTURAL ASPECT.....80

Yuliia FEDIK
CORRELATIVE FEATURES OF VERBAL AND NON-VERBAL COMPONENTS IN CONTEMPORARY POLITICAL MAS MEDIA CARTOONS.....88

Tetiana SHUNDEL
CLASSIFICATION FEATURES OF ENGLISH COMPLEX SENTENCES BASED ON SYNCRETISM AND A FUNCTIONAL-SEMANTIC FIELD.....96

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 19

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп’ютерна верстка • Оксана Іванівна Молодецька

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 12,32. Замов. № 0124/064. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.